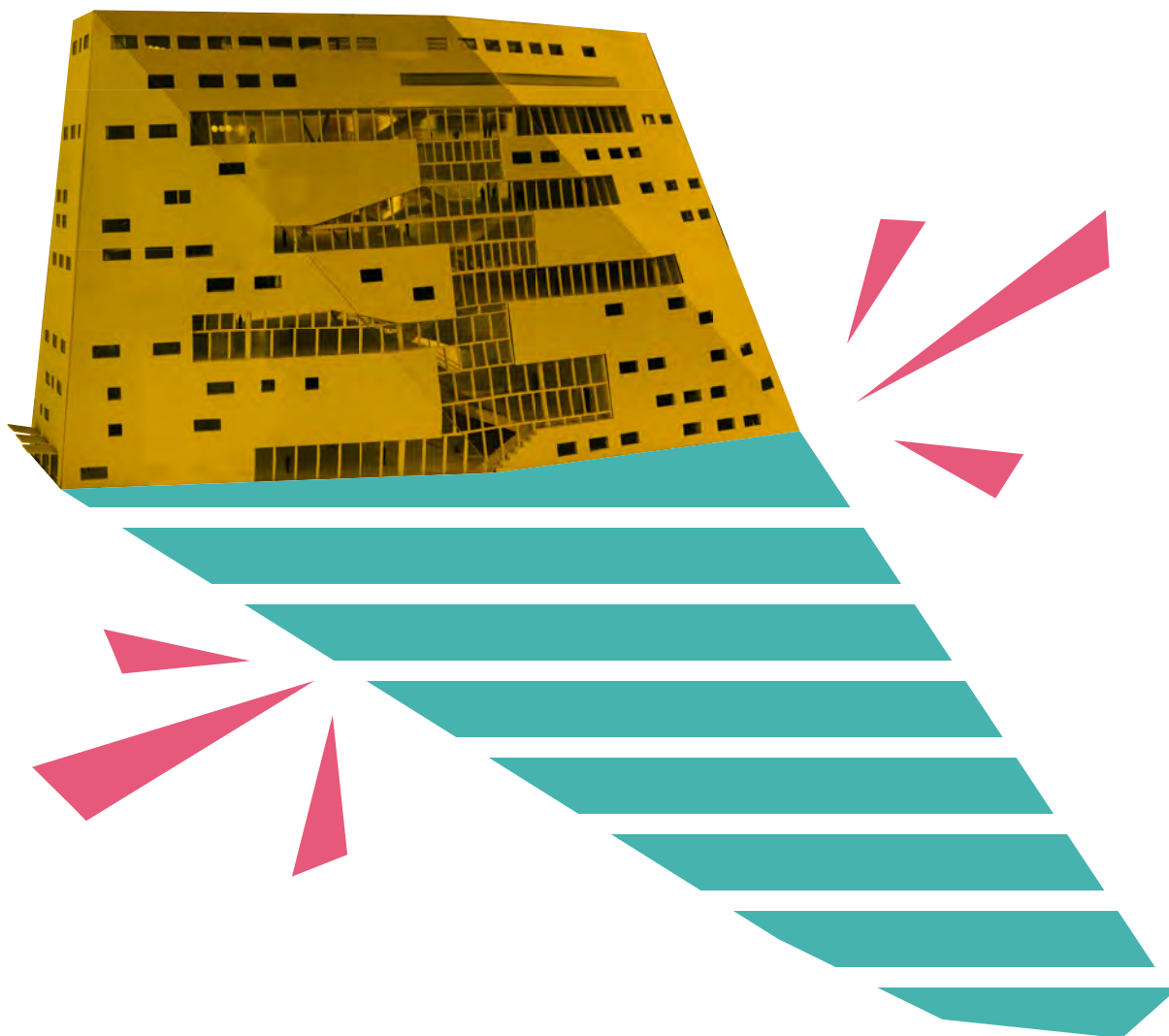

Forum Groningen

Van uitzicht tot inzicht

De strijd tegen het verspillen
van gemeenschapsgelden van groot-
schalige culturele bouwprojecten,
in het bijzonder het Forum Groningen
2015 - 2020

Groningen, 19 maart 2021

De derde maatschappelijke missie van Johan Meijering

Colofon

ISBN: 978 90 XXXX XXX

2021

© 2021 Johan Meijering

Samenstelling: Drs. J.L. Meijering

Deze publicatie is tot stand gekomen onder auspiciën van de Johan Meijering Stichting.

Inhoudelijke verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid ligt bij de auteur/samensteller.

Deze heeft alle mogelijke moeite gedaan om rechthebbenden van copyright/beeldrecht te achterhalen.

Vormgeving: Elzo Smid Ontwerp

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm op op welke wijze dan ook, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de auteur/samensteller.

Type- en zetfouten voorbehouden.

Cultureel erfgoed

Op 25 november 2014 zijn diverse culturele activiteiten van Johan Meijering in de periode 1964–2020 door het Regionaal Historisch Centrum ‘De Groninger Archieven’ erkend als cultureel erfgoed. De archieven van Kuifje '64, International Police Association (IPA) en oprichting O.S.A. in de periode Leeuwarden én in de periode Groningen: Kijkbungalow Minerva, Kunst & Kunst, Kunsthuis De Permanente, stichting La Pasión, stichting Do, stichting Echt/Vals i.o, Altink Affaire II (kunstvervalsingszaak De Groninger Ploeg), La Nueva Pasión, stichting ‘Staakt het Vuren’ en ‘Forum Groningen’ zijn door Meijering aan dit historisch centrum geschonken. De archieven van al deze projecten zullen worden overgedragen en ondergebracht bij de ‘Groninger Archieven’ in het ‘Archief Johan Meijering’. (19-03-1947). Ook het archief van de ouders van Johan Meijering, Willem Meijering (Zuidlaren, 23 februari 1919 Doetinchem, 13 juni 2004) en Dina Meijering-van Gelder (Beilen 17-09-1920 Roosendaal 01-06-1998) zijn door de erfgenamen in 2020 geschonken aan de ‘Groninger Archieven’ en zullen volgens de collectie-beheerder particuliere archieven op 7 mei 2020 eveneens worden opgenomen in het ‘Archief Johan Meijering’.

Inhoud

	Inleiding	1
	1 Mammoetprojecten	3
	2 Grote projecten in Groningen	8
	3 Op weg naar verandering: aanbevelingen	16
Pers	‘Zonder Forum wordt Groningen een grijze muis’ <i>www.rug.nl, 19 januari 2011</i>	23
	Cultureel visitekaartje splijt stad Groningen <i>De Volkskrant, 17 april 2013</i>	27
	Stadspartij wil onderzoek kosten stoppen Forum <i>Oog Radio, 7 maart 2014</i>	30
	Boek tegen Forum gepresenteerd <i>Dagblad van het Noorden, vrijdag 25 september 2016</i>	31
	Radio- en televisie-uitzendingen 2016-2018	32
	Het Groninger Forum, een discussie <i>Dagblad van het Noorden, 3 januari 2017</i>	33
	Inrichting Groninger Forum kost 11 miljoen <i>Dagblad van het Noorden, 20 mei 2017</i>	35
	Groninger Forum hard op weg om financieel tekort weg te werken <i>Dagblad van het Noorden, 25 augustus 2019</i>	36
	Forum Groningen opent met 24 uur durend ‘feest voor iedereen’ <i>www.rtvnoord.nl, 31 oktober 2019</i>	38
	Een rondleiding door Forum Groningen <i>Dagblad van het Noorden, 10 oktober 2019</i>	39
	Negen meningen over het Groninger Forum <i>Dagblad van het Noorden, 14 november 2019</i>	42
	Unieke cultuurkolos voor alle Groningers <i>NRC, Recensie Vormgeving, 28 november 2019</i>	45
	Ruimteschip in de binnenstad <i>Telegraaf, 28 november 2019</i>	48
	Forum in Groningen: een pareltje of een lelijke puist? <i>Het Parool, 29 november 2019</i>	51
	Wat vindt de rest van Nederland van Forum Groningen? <i>Dagblad van het Noorden 3 december 2019</i>	53
	Forum Groningen: een gebouw dat (niet) gezien mag worden <i>Architectenweb.nl, 4 december 2019</i>	55
	Kennismaking met Forum Groningen <i>6 december 2019</i>	62
	Opinie: ‘Forum Groningen blinkt uit in gapende leegtes’ <i>Dagblad van het Noorden, 23 december 2019</i>	66

	Forum Groningen sluit vanaf vrijdag ‘voorlopig’ z’n deuren <i>RTVNoord, 12 maart 2020</i>	68
	Opinies over de nieuwe Oostwand en het Forumgebouw (1) <i>Vriendenbulletin, nr. 101, juni 2020</i>	69
	Opinies over de nieuwe Oostwand en het Forumgebouw (2) <i>Vriendenbulletin, nr. 102, september 2020</i>	76
	Forum Groningen is het Beste Gebouw van het Jaar 2020 <i>Groninger Internet Courant. 23 oktober 2020</i>	83
Correspondentie	Brief aan de gemeenteraad, 11 november 2019	85
	2020-01-07, E-mailbericht van R.B. uit Groningen aan drs. Johan L. Meijering Onderwerp: Update Forum	91
	2020-01-14, E-mailbericht van R.B. uit Groningen aan drs. Johan L. Meijering Onderwerp: Update Forum (vervolg)	95
	2020-05-01, E-mailbericht van Em.Prof.dr. Ed. F. Nozeman, Department of Economic Geography Faculty of Spatial Sciences aan drs. Johan L. Meijering Onderwerp: Verzoek toezending boek ‘Groninger Forum’	98
	2020-05-04, E-mailbericht van drs. Johan L. Meijering aan Em.Prof.dr. Ed. F. Nozeman.	99
	2020-05-04, E-mailbericht van Em.Prof.dr. Ed. F. Nozeman aan drs. Johan L. Meijering.	100
	2020-05-11, E-mailbericht van drs. Johan L. Meijering aan de gemeenteraad van Groningen	101
	2020-05-12, E-mailbericht gemeenteraad van Groningen aan drs. Johan L. Meijering	102
	2020-05-12, E-mailbericht Mike Tomale, journalist en schrijver boek ‘Groninger Forum. Icoon of een draak?’	103
Foto’s	Foto’s mei 2018	105
	Forum Groningen versus Tate Modern museum	107
Bijlages	Het Groninger Forum, Draak of icoon? Mike Tomale	110
	Curriculum Vitae Johan Meijering	112
	Verschenen boeken	118

Inleiding

drs. Johan L. Meijering

In 2015 begon drs. Johan L. Meijering aan zijn derde maatschappelijke missie. Hij nam geldverslindende culturele projecten in Nederland onder de loep, in het bijzonder de bouw en exploitatie van het Forum Groningen. Als betrokken stadje zag Johan Meijering met lede ogen aan hoe in de gemeente Groningen miljoenen aan gemeenschapsgeld worden gestort in de bodemloze put van een in zijn ogen heilloze onderneming: het Forum Groningen.

Middels een boek trok hij keihard aan de noodrem, omdat het volgens hem om allerlei redenen nog niet te laat was om alsnog te stoppen met de bouw van het kolossale bovengrondse Forum in het hart van de Groninger binnenstad.

Hij beschouwt het Forum als een in alle opzichten onbeheersbare kolos: een groot, onverantwoord en buitengewoon risicovol project in de prachtige historische binnenstad. Hij pleitte voor een referendum over dit geldverslindende en immens grote gebouw, waarbij hij tevens een alternatief presenteerde: 'Nieuw Groninger Forum of Hyde Park Groningen', een sfeervolle oase in hartje binnenstad. In 2016 verscheen zijn omvangrijke boek: 'Groninger Forum. Een bodemloze put.' met daarin een twintigtal aanbevelingen voor nieuw beleid. Meijering wilde weten hoe dit project ontwikkeld is en doorgang kon vinden. Hij heeft in korte tijd een serieuze poging gedaan om een tipje van de sluier op te lichten. Het werd een ontdekkingsreis.

De essentie van dit boek is bewustwording. De huidige politieke elite van de stad en de provincie luisterde volgens hem niet naar signalen uit de samenleving. En dat moet veranderen.

Ongeveer zeven maanden lang, vanaf oktober 2015 tot en met mei 2016, correspondeerde hij met individuele politici en bestuurders van de stad en de provincie. Deze correspondentie is in de vorm van een Dagboek in het boek opgenomen. Met het openbaar maken van deze correspondentie wordt aan de hand van de casus Forum Groningen het falen van de politiek in de stad en de provincie Groningen geanalyseerd. Allerlei signalen vanuit de bevolking zijn genegeerd.

In deze casus ontbrak de politieke wil om het roer drastisch om te gooien op een tijdstip dat dit nog kon. Hij beschrijft een aantal opmerkelijke overeenkomsten van grote projecten in Groningen en in de rest van Nederland, namelijk:

- de projecten zijn omstreden;
- gebaseerd op rooskleurige en buitengewoon optimistische prognoses die na realisatie onjuist bleken;
- geldverslindend;
- (mede) betaald met gemeenschapsgelden;
- er is sprake van misleiding;
- aanzienlijke budget- en tijdsoverschrijdingen.

Er volgden in 2016 en 2018 een radio- en twee televisie-uitzendingen. In 2018 had Meijering een interview met de bekende televisiepresentator Kees Tol in het programma 'Van onze centen', dat door SBS6 werd uitgezonden.

Johan Meijering is een bevlogen man, tegen elke vorm van geweld, die op idealistische en onorthodoxe wijze staat voor zijn idealen en zich inzet voor een betere wereld. Naar aanleiding van zijn ervaringen en maatschappelijke missies schreef hij tientallen aanbevelingen voor veranderingsprocessen en nieuw overheidsbeleid.

Twee keer eerder is Meijering een missie begonnen: één tegen het afsteken van consumentenvuurwerk (2007-2013) en één vanaf 2003, tegen het vervalsen van kunst, in het bijzonder die van de kunstkring 'De Groninger Ploeg' en tegen de handel en het verhandelen van valse kunst.

Met dit boek probeert hij een aanzet te geven tot een maatschappelijk debat over grootschalige prestigeprojecten in Nederland en in het bijzonder in Groningen. Hij komt met diverse steekhoudende aanbevelingen voor nieuw beleid voor gemeenten, provincies en de landelijke politiek.

Een derde maatschappelijke missie was een feit.

Om enig nader inzicht te geven in deze laatste missie zijn er in deze bijdrage integraal drie belangrijke hoofdstukken opgenomen uit het boek 'Groninger Forum. Een bodemloze put':

- 1 Mammoetprojecten
- 2 Grote projecten in Groningen
- 3 Op weg naar verandering: aanbevelingen

Tot slot zijn er in de bijlagen opgenomen:

- 1 Een publicatie van het Dagblad van het Noorden
d.d. vrijdag 25 september 2016
- 2 Een overzicht van twee televisie- en een radio-uitzending in de periode 2016-2018.

1 Mammoetprojecten

De Nederlandse overheden, lokaal, regionaal en nationaal, zijn er voor de burgers en niet andersom. Dienstbaarheid en luisteren naar de stem van de bevolking is het motto. De afgelopen jaren hebben we in onze Nederlandse samenleving echter gezien dat er bij politici weinig tot geen zelfcontrole plaatsvindt. Sterker nog, politici hebben bij veel omstreden projecten volledig gefaald. Hierbij kunnen we op landelijk niveau bijvoorbeeld denken aan automatiseringsprojecten van de overheid zoals bijvoorbeeld bij justitie en politie, de aanschaf van nieuwe treinstellen, de Haagse en Amsterdamse metro, de Betuwelijn, de Maasvlakte, het Eemshavenproject, Blauwe Stad bij Groningen en de baanverlenging bij vliegveld Eelde.

Men kan veel miskleunen bedenken die destijds op basis van verkeerde (onzekere) financiële en economische risico-analyses en prognoses toch door egotrippende politici zijn doorgezet en met een tunnelvisie zijn uitgevoerd. Projecten die de overheid, de burgers dus, vele tientallen miljarden hebben gekost. Terwijl er al wel in een vroeg stadium voor mogelijke fiasco's is gewaarschuwd. Belangrijk is dat zowel politici als burgers alert en kritisch zijn bij voorstellen tot dit soort grootschalige projecten.

De Betuweroute, ook wel de Betuwelijn genoemd, en de Noord-Zuidlijn in Amsterdam worden in dit hoofdstuk belicht. Een aantal grote projecten in Groningen wordt in hoofdstuk 5 nader beschouwd.

1.1 De Betuwelijn

De Betuwelijn is een 160 kilometer lange Nederlandse goederenspoorlijn van de Maasvlakte bij Rotterdam naar de grens met Duitsland, enkele kilometers voorbij Zevenaar, die in 2007 in gebruik werd genomen. Het besluitvormingstraject en de bouw gingen gepaard met grote vertraging en kostenoverschrijding.

De lijn behoort tot een van de zogenaamde grote infrastructurele projecten en is daarmee met een totale kostenpost van 4,7 miljard euro veruit het grootste en duurste project dat de Nederlandse overheid ooit heeft ondernomen. De bouw van de lijn en de enorme overschrijding van het in 1995 vastgestelde budget van ruim 2,5 miljard euro leidden tot grote verdeeldheid in de politiek en onder de bevolking. Ook kwam het tot onderzoeken door de Algemene Rekenkamer, die zich met name scherp uitliet over de besluitvorming en de kostenbeheersing.

1.2 De Noord-Zuidlijn in Amsterdam

De bouw van de Noord-Zuidlijn kent inmiddels een lange geschiedenis met vele spraakmakende momenten. Deze lijn wordt aangelegd voor de Amsterdamse metro en zal lopen van Amsterdam-station Noord, onder het centrum van Amsterdam door, naar station Zuid.

1968, Plannen voor metronetwerk

De plannen voor een metronetwerk dateren al van 1968. Destijds besloot men te beginnen met de bouw van de huidige Oostlijn.

1975, Beslissing gemeente

Wegens grote maatschappelijke weerstand die onder andere uitmondde in de Nieuwemarktrellen in 1975 en overschrijdingen van het budget, besloot de gemeente Amsterdam dat er na de Oostlijn geen kilometer metrolijn meer bijgebouwd zou worden. De tegenstanders van de metrolijn waren bang voor budgetoverschrijdingen en verzakkingen in het centrum van Amsterdam.

De plannen voor een nieuwe metrolijn, de Noord-Zuidlijn, kwamen uiteindelijk toch weer tevoorschijn. De metrolijn was controversieel voor en tijdens de bouw, met name vanwege de hoge kosten, angst voor schade aan de oude binnenstad van Amsterdam en de gemaakte fouten tijdens de bouw.

1997, Volksraadplegend referendum

Op 25 juni 1997 vond een volksraadplegend referendum plaats. De uitslag werd niet als bindend erkend, omdat het aantal nee-stemmers volgens de referendumverordening groter had moeten zijn dan de helft + 1 van het aantal stemmers bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen. 64,8% van de kiesgerechtigden stemde nee tegen dit plan.

1999, Beslissing Tweede Kamer

In oktober 1999 ging de Tweede kamer akkoord met de subsidie-aanvraag van Amsterdam en zegde toe 2,1 miljard gulden bij te dragen aan de bouw. Kostenoverschrijdingen zouden echter voor rekening van de gemeente Amsterdam zijn.

2002, Besluit gemeenteraad Amsterdam

Op 9 oktober 2002 stemde de gemeenteraad in met het definitieve besluit tot aanleg van de lijn en ging er toen nog van uit dat de aanleg de gemeente Amsterdam zelf 317 miljoen zou gaan kosten.

2003, Start aanleg

Met de daadwerkelijke aanleg werd begonnen in april 2003. Oorspronkelijk voorzag men de opening van de lijn in 2011.

2008, Gemeenteraad niet geïnformeerd

In december 2008 publiceerde NRC Handelsblad een artikel waaruit bleek dat de gemeente de kosten bewust lager had geschat door gebruik te maken van meer stelposten dan verwacht mocht worden. Stelposten werden namelijk ook aangewend voor elementaire werkzaamheden waarbij de kosten berekend konden worden. Dit was de gemeenteraad niet verteld.

2008 en 2009, Tijdelijke bouwstop

De aanhoudende controverse en de verzakking van meerdere panden aan de Vijzelgracht zorgden ervoor dat de bouw van de lijn op veel plekken tijdelijk werd stilgelegd tussen september 2008 en augustus 2009.

2009, Aftreden verantwoordelijk wethouder

Op 19 februari 2009 trad wethouder Tjeerd Herrema af wegens budget- en tijdsoverschrijdingen van dit project.

Raadsenquête Noord-Zuidlijn

De Amsterdamse gemeenteraad besloot op 11 maart 2009 een raadsenquête in te stellen naar de Noord-Zuidlijn, omdat er opnieuw sprake was van een financiële tegenvaller, dit keer van 320 miljoen euro.

Interview voormalig wethouder Tjeerd Herrema

Op 22 april 2009 vertelde voormalig wethouder Tjeerd Herrema in een interview in Eén Vandaag dat het budget voor de metrolijn van meet af aan te krap was. Dit zou gedaan zijn 'om de lijn er politiek door te drukken'. Ook stelde Herrema dat er bij de aanvang van het project te weinig onderzoek was gedaan naar het effect van boringen in slappe grond onder een monumentale stad.

Adviescommissie

Een commissie onder leiding van oud-minister Cees Veerman onderzocht of de bouw verder moest gaan en kwam op 4 juni 2009 tot het advies dat de Noord-Zuidlijn afgewerkt moest worden.

Besluit gemeenteraad Amsterdam

Op basis van dit rapport besloot de Amsterdamse gemeenteraad in juli 2009 dat de bouw door zou gaan. Sindsdien is de voorgenomen openingsdatum acht keer verschoven.

Raadsenquête

De openbare verhoren in het kader van de raadsenquête startten op 14 september 2009 en duurden tot eind september. De commissie moest antwoord vinden op de vraag hoe het zover had kunnen komen. De commissie onderzocht het besluitvormings- en uitvoeringsproces en de afspraken die er rond de financiën en risico's waren gemaakt. Zo wilde de commissie onder andere weten waarom in de contracten met aannemers alle risico's bij de gemeente waren komen te liggen.

Samenvatting wel of geen Noord-Zuidlijn

Argumenten om door te gaan

- De metrolijn is een belangrijke vervoersverbinding die Amsterdam in de toekomst hard nodig heeft.
- De metrolijn is belangrijk als sturend element in de ruimtelijke ordening in Amsterdam.
- Er is al een miljard euro geïnvesteerd, dit geld zou weggegooid zijn als de bouw niet wordt voltooid.
- De bouw van de metrolijn in Amsterdam-Noord is al vergevorderd.
- Er wordt ervaring opgedaan met het boorproces in de slappe bodem onder Amsterdam.
- De gemeente moet de subsidie van de rijksoverheid teruggeven als de metrolijn wordt geannuleerd.

Argumenten om te stoppen

- Het boren van een tunnel onder de binnenstad levert te veel risico's op voor historische gebouwen. In een bericht in Het Parool is sprake van risico's voor het Centraal Station, de Beurs van Berlage, het Paleis op de Dam, de Munttoren, de ambtswoning van de burgemeester, het Stadsarchief en het Maison Descartes.

Conclusies grote projecten

De projecten zijn gebaseerd op rooskleurige en buitengewoon optimistische prognoses die na realisatie onjuist bleken

Er is sprake van aanzienlijke budget- en tijdsoverschrijdingen

De projecten zijn (mede) betaald met gemeenschapsgelden

De projecten zijn geldverslindend

De projecten zijn omstreden

Er is sprake van misleiding

- Het graven van tunnelbakken voor de stations leidt tot verzakkingen in gebouwen (o.a. Vijzelgracht).
- De kosten rijzen de pan uit en worden twee keer zo hoog als begroot.
- Met de bestaande tramlijnen kan het vervoer in de binnenstad ook worden verwerkt.

De verwachting is dat het project eind juni 2018 helemaal is afgerond. De startdatum van 22 juli is gekozen, omdat op die dag ook de zomerdienstregeling ingaat.

Ook in Duitsland kampt men met vergelijkbare problemen als in Nederland bij de ontwikkeling en uitvoering van mammoetprojecten.

1.3 Megaprojecten in Duitsland en Zwitserland

Op 16 juni 2014 publiceert Duitslandnieuws een stuk over de redenen waarom in Zwitserland megaprojecten wél lukken, terwijl bij grote bouwprojecten in Duitsland kosten zich vermenigvuldigen en openingsdatums jaren worden verschoven en het ene miljardenverlies na het andere ontstaat. De volgende vijf redenen worden genoemd:

- 1 Draagvlak bij de bevolking (toestemming via referenda)
- 2 Precieze planning
- 3 Bouwnormen boven kosten
- 4 Niet gaan voor de goedkoopste aanbieder
- 5 Uitvoering door grote bedrijven

1.4 Conclusie

De metrolijn was controversieel voor en tijdens de bouw, met name vanwege de hoge kosten, de angst voor schade aan de oude binnenstad van Amsterdam en de gemaakte fouten tijdens de bouw. De tegenstanders van de metrolijn waren bang voor budgetoverschrijdingen en verzakkingen in het centrum van Amsterdam. De kosten voor de gemeente Amsterdam werden drie keer zo hoog als oorspronkelijk begroot. In plaats van 300 miljoen euro is dat opgelopen tot 900 miljoen euro. De Noord-Zuidlijn drukt flink op de begroting van andere kostenposten.

De gemeente Amsterdam schatte de kosten bewust lager door gebruik te maken van meer stelposten. De gemeenteraad van Amsterdam werd bewust onjuist dan wel onvolledig geïnformeerd. De Nederlandse belastingbetaler betaalt mee aan de kosten van de Noord-Zuidlijn. Over onze grenzen heen zien we dat ook Duitsland grote problemen kent bij de realisatie van mammoetprojecten, terwijl de aanpak in Zwitserland bij dergelijke projecten onder controle lijkt te zijn.

Er blijken grote overeenkomsten te zijn in de ontwikkelingsprocessen van de Noord-Zuidlijn en het Forum.

2 Grote projecten in Groningen

Groningen is veruit de grootste stad van Noord-Nederland, en is op z'n grootste van ons land. Op 1 september 2014 werd de mijlpaal van 200.000 inwoners Groningen bereikt. De stad werd tijdens de Tweede Wereldoorlog ernstig gehavend en verloor 3.300 voornamelijk Joodse burgers. Bij de bevrijding in 1945 ging een groot deel van de binnenstad in vlammen op, mede ten gevolge van hevige gevechten tussen de bevrijders en de bezetters.

Anno 2016 is Groningen een stad met veel gevarieerde handel en industrie. Groningen is daarnaast vooral een studentenstad met ruim 57.000 studenten, van wie er ongeveer 35.000 in de stad wonen. Volgens het Centraal Bureau Statistiek telde de gemeente Groningen op 1 april 2016 200.487 inwoners.

Vanaf het einde van de vorige eeuw zijn er in Groningen een aantal pogingen ondernomen om grote projecten te ontwikkelen, waaronder het Forum. Vijf grote verlieslijdende projecten, gefinancierd met gemeenschapsgelden, worden in dit hoofdstuk nader belicht. De ontwikkelingsperiode van het Forum kan worden vergeleken met de vier eerdere verlieslijdende projecten in het schema.

2.1 Parkeerkelder en winkelcentrum onder de Grote Markt

Onder de Grote Markt hadden beleidsmakers en bestuurders een ondergronds winkelcentrum en parkeerkelder bedacht. De gemeenteraad ging hiermee akkoord. Kosten: 300 miljoen. De inwoners gingen niet akkoord en het plan ging niet door. Deze paragraaf geeft aan de hand van diverse publicaties meer inzicht in dit project.

Grote Markt

De Grote Markt, tot in de 19e eeuw de Breede Merckt, is het middelpunt van de stad Groningen. Ze wordt gedomineerd door de Martinitoren en het stadhuis. De Grote Markt was voor de oorlog een van de fraaiste pleinen in Nederland. Door de eeuwen heen is de Grote Markt het toneel voor alle feestelijke en plechtige gebeurtenissen in Groningen. Daaronder de viering van de 28e augustus ter herdenking van het Gronings Ontzet. Het plein is ook de plek waar Stadgers samenkomen als er een prijs is gewonnen door een van de Groninger sportverenigingen.

Gevolgen bevrijding

Bij de bevrijding van Groningen, op zondag 15 april 1945, zijn de Noord- en Oostzijde van het plein vrijwel geheel in vlammen opgegaan, deels door brandstichting door Duitse troepen, deels door beschietingen van de Canadezen. Ook het beruchte Scholtenhuis werd verwoest. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd dit huis door de bezetter gebruikt

als regionaal hoofdkwartier van de Sicherheitsdienst en de Sicherheitspolizei. Honderden verzetsstrijders werden er gevangen gehouden, gemarteld en vermoord.

Wederopbouw

Na de oorlog werd gebouwd in de stijl van de wederopbouw. Aan de Westzijde werd in 1962 op de plaats van de tevens in de Tweede Wereldoorlog verwoeste Waagstraat een 'nieuw stadhuis' van de architect Jo Vegter met het bestaande stadhuis uit 1810 verbonden. In 1994 werd dit deel van het stadhuis weer afgebroken om plaats te maken voor het huidige Waagstraatcomplex, ontworpen door de Italiaanse architect Adolfo Natalini.

Reconstructie

Sinds 1995 wordt gesproken over de algehele reconstructie van de Noordelijke en de Oostelijke pleinwand. Dit zou in eerste aanleg gepaard hebben moeten gaan met de bouw van een ondergrondse parkeergarage onder het marktplein.

Referendum

De bevolking van Groningen heeft die plannen op 21 februari 2001 echter bij een referendum in overgrote meerderheid verworpen, vooral vanwege het veronderstelde gevaar van de toegangsroute langs de Martinitoren. Volgens dit plan zouden aan de Noordzijde van het plein winkels gesloopt en vervangen worden. Ook moest er een parkeerkelder onder de Grote Markt komen.

Uitvoering

De nieuwste plannen voor de Grote Markt, die in verband staan met de bouw van het Forum, houden in dat de nieuwe Oostelijke wand weer zeventien meter naar voren wordt geschoven, daarmee de oorspronkelijke rooilijn van voor de Tweede Wereldoorlog herstellend. Beoogd wordt het plein daarmee 'zijn grandeur terug te geven'.

Publicaties

Geen gat in Grote Markt Groningen

Op 10 oktober 2000 publiceert de NRC een stuk over de herinrichting van de Grote Markt en de bezwaren waarop de herinrichting stuit: Nieuwe winkels, horeca, een ondergronds winkelplein en een parkeergarage (in totaal 250-300 miljoen gulden) moeten Groningen als winkelstad een nieuwe impuls geven. Architect Jo Coenen maakte een plan voor de 'Nieuwe Noordzijde', maar ook dit plan roept veel weerstand op. Veel marktkeoplui zijn tegen de bouw van een parkeergarage. Zij vrezen fors omzetverlies en zelfs faillissementen tijdens de bouwperiode. Een referendum wordt voorbereid. Het actiecomité 'Geen gat in de Grote Markt' hoopt met het referendum de plannen voor de parkeergarage te kunnen keren.

De gemeente benadrukt dat de garage is bedoeld voor een betere bereikbaarheid van het centrum en dat het absolute aantal parkeerplaatsen in de stad gelijk blijft: elders in de stad verdwijnen parkeerplaatsen. Ook geeft zij toe dat de investeerders alleen onder voorwaarde van een parkeergarage in de grootschalige nieuwbouw wilden investeren. De gemeenteraad heeft toegezegd zich te zullen houden aan de uitslag van het referendum. Voor wat betreft zorgen over de gevolgen van de aanleg van de garage voor het schip van de Martinikerk, zal aanvullend onderzoek plaatsvinden na de uitslag van het referendum. De gemeente verklaart daarbij dat als de kerk ook maar enig gevaar loopt, de bouw van de parkeergarage niet doorgaat.

Groningers tegen nieuwe Grote Markt

Op 22 februari 2001 publiceert Trouw het bericht dat in het referendum meer dan tachtig procent van de Groningers tegen het voorstel voor de Grote Marktplannen heeft gestemd: Met een opkomst van 56% is het referendum rechtsgeldig. Het referendum is adviserend, maar de gemeenteraad heeft laten weten zich te houden aan de uitslag. De raad zelf had de plannen met grote meerderheid goedgekeurd.

Conclusie

In dit verkennende onderzoek heb ik zonder financiële achtergrond de totale ontwikkelingskosten van dit project in de periode 1995–2001, de uiteindelijke verliespost voor de gemeente, niet kunnen traceren. Hiervoor is kennelijk uitgebreid onderzoek nodig. In ieder geval neem ik aan dat de ontwikkeling van een dergelijk groot project dat niet is doorgegaan, veel gemeenschapsgeld heeft gekost. Het is interessant om te weten hoeveel.

Opvallend is dat de gemeenteraad – de volksvertegenwoordigers – dit plan met een investeringsbedrag van 300 miljoen had goedgekeurd, terwijl een meerderheid van de bevolking het daarna via een referendum afkeurde. Hebben de fracties van de gemeenteraad niet goed geluisterd naar signalen vanuit de bevolking of hebben ze een verkeerde inschatting gemaakt?

Het is voor een gemeentelijk bestuur minder leuk om een knieval te maken als de meerderheid van de inwoners een project naar de prullenbak verwijst, maar het is wel belangrijk om als geïnteresseerde en betrokken inwoners over de schouders mee te kijken en in staat te zijn controle uit te oefenen.

2.2 Regiotram

Regiotram Groningen was de benaming van het plan om een tramnet in en rond de stad Groningen aan te leggen. Hiermee zou de tram na meer dan zestig jaar in de stad terugkeren. Groningen heeft eerder tramlijnen gehad. Het eerste trambedrijf van Groningen was de TGP, die een paardentramlijn had. Personentrams hebben tot 1949 gereden,

de kolen tram tot 1961. In 1997 werd een haalbaarheidsonderzoek gestart naar het aanleggen van een tram- of trolleybusnet in de stad Groningen, om de binnenstad bereikbaar te houden met hoogwaardig openbaar vervoer.

Voor het gehele project (twee tramlijnen en uitbreiding van het spoor) was ruim 500 miljoen euro nodig, waaraan diverse partijen moesten bijdragen. Dit bedrag was exclusief inflatie. Het project bleek politiek niet haalbaar. In september 2012 viel het college van B en W van de gemeente Groningen nadat de wethouders Schroor (D66) en Visscher (SP) hadden aangegeven geen begroting te willen steunen waarin de aanleg van de Regiotram financieel was verwerkt. Omdat beiden desondanks als wethouder bleven zitten, stapten de andere drie wethouders van PvdA en GroenLinks op, waardoor er een politieke crisis ontstond en de toekomst van de Regiotram hoogst onzeker was geworden. In december 2012 is het project stopgezet. De verliespost bedroeg ca. 40 miljoen euro.

Publicatie

Groningen is 40 miljoen kwijt door Regiotram

Op 17 oktober 2012 publiceert de Volkskrant een bericht over de bijna 40 miljoen euro die de gemeente en de provincie Groningen hebben geïnvesteerd in de Regiotram die er niet zal komen: Het project leidde tot de val van het college. Een meerderheid van de gemeenteraad besteedt het geld voor de Regiotram liever aan andere projecten, ook omdat de stad naar verwachting zo'n 60 miljoen euro verliest op de aankoop van grond voor woningen en bedrijven. Ze nemen de verloren investeringen voor de Regiotram voor lief.

Conclusie

Na een ontwikkelingstraject in de periode 1997-2012 komt er geen Regiotram in Groningen. Voor het gehele project was ruim 500 miljoen euro nodig, waaraan diverse partijen moesten bijdragen. De verliespost voor gemeente en provincie bedraagt ca. 40 miljoen. In september 2012 viel het college van B en W van de gemeente Groningen door deze affaire.

2.3 Meerstad

Meerstad is een woonwijk die wordt gebouwd volgens een gemeenschappelijke regeling van de Groninger gemeenten Slochteren en Groningen. De naam verwijst naar de combinatie van meer en stad, maar ook naar de vier 'meerdorpen' in dit gebied: Middelbert, Engelbert, Euvelgunne en Roodehaan. Dit project is in 2008 gestart. Op 1 januari 2013 had de eerste buurt van Meerstad (Meeroevers) 200 inwoners. Meerstad heeft als zelfstandig dorp in de gemeente Slochteren een eigen postcode en plaatsnaam. In de stad Groningen wordt Meerstad, hoewel formeel onjuist, als onderdeel van de stad Groningen gezien.

Volgens de oorspronkelijke plannen zouden 9.100 woningen moeten worden gebouwd op een oppervlakte ter grootte van de stad Groningen. In dit project wordt het stuk landbouwgrond tussen Groningen, Engelbert en Harkstede deels onder water gezet. Hierbij wordt naast een woonwijk ook natuur aangelegd. Het is qua opzet vergelijkbaar met het Blauwestadproject in Oost-Groningen, maar de voorzieningen worden pas aangelegd wanneer ze nodig zijn, niet al van tevoren in het hele plangebied. Dit moet meer flexibiliteit bieden in geval van tegenslagen. Enkele motieven voor het aanleggen van Meerstad zijn de behoefte aan meer woongelegenheid en nieuwe natuurgebieden, het concurreren met de Friese meren op het gebied van watersport en concurrentie met het Blauwestadproject, waarvoor soortgelijke motieven golden.

Problemen

Het Meerstadplan is omstreden omdat de exploitatie ernstig tegenvalt. De planning was gebaseerd op een verkoopprognose van 600 woningen per jaar. Nu wordt uitgegaan van 150 woningen in 2010, oplopend tot 600 in 2016. Zelfs die schatting lijkt te positief. De planning was oorspronkelijk om Meerstad in 2025 op te leveren. Schattingen gaan nu al uit van 2035 of 2040. Meerstad kost de gemeente Groningen zo'n 1 miljoen euro aan rente per maand.

Op 22 december 2011 maakte de Groninger wethouder Frank de Vries bekend dat het verlies is opgelopen tot 60 miljoen euro. Het project Meerstad zal daarom nog verder worden afgeslankt. Het woningvolume werd teruggebracht van 9.100 naar 6.500. De vier deelnemende bouwbedrijven trokken zich terug uit de exploitatiemaatschappij. Zij beperken zich tot de bouw en verkoop van woningen. Volgens De Vries zal de gemeente Groningen, die als enige verdergaat met de grondexploitatie van Meerstad, daardoor slagvaardiger kunnen opereren. Van het verlies komt 40 miljoen voor rekening van de gemeente Groningen, die daar bovenop nog 52,5 miljoen reserveert voor eventuele nieuwe tegenvallers. Voor de resterende 20 miljoen staan de overige partijen garant, waaronder de gemeente Slochteren en de provincie Groningen. De gemeente Slochteren blijft bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van publieke voorzieningen, scholen en infrastructuur in het gebied.

Bron: Wikipedia

Conclusie

Het project Meerstad, gestart in 2008, is een van de verlieslijdende projecten van de gemeente Groningen. In 2011 (peildatum) was het verlies opgelopen tot 60 miljoen euro. Van het verlies komt 40 miljoen voor rekening van de gemeente Groningen, die daarbovenop nog 52,5 miljoen reserveert voor eventuele nieuwe tegenvallers. Daarnaast kost Meerstad de gemeente Groningen zo'n 1 miljoen euro aan rente per maand.

2.4 Grondaankopen voor bedrijventerreinen en woningbouw

Op 17 december 2012 schrijft NU.nl dat de stad Groningen 44 miljoen verliest op grondaankopen voor bedrijventerreinen en woningbouw: Die verliespost staat los van het verlies van 40 miljoen op de ontwikkeling van Meerstad. Omdat het tekort nog verder kan oplopen, stort de gemeente nog 10 miljoen in een risicofonds.

Conclusie

Grondaankopen voor bedrijventerreinen en woningbouw is een van de verlieslijdende projecten van de gemeente Groningen. Op 17 december 2012 wordt bekendgemaakt dat de gemeente 44 miljoen verliest op deze post en dat het tekort nog verder kan oplopen. Daarnaast wordt nog een bedrag van 10 miljoen euro gestort in een risicofonds.

2.5 Infoversum

De enige 'fulldome' 3D-bioscoop in Nederland werd gebouwd tussen 2012 en 2014. Het bestaat uit een projectiekoepel met een omvang van 23 meter, omgeven door een constructie van cortenstaal. Het initiatief tot de totstandkoming van de bioscoop was afkomstig van de Groninger hoogleraar astronomie Edwin Valentijn. Tijdens een persoonlijke rondleiding in 2015 verklaarde de initiatiefnemer aan mij dat hij eigenaar was. Op 17 juni 2014 werd het project geopend. Het aantal bezoekers bleef vanaf het begin ver achter bij de verwachtingen. Na achttien maanden werd het Infoversum op 24 november 2015 failliet verklaard. De gemeente was 2,5 miljoen armer.

Publicaties

Infoversum failliet?

Op 7 oktober 2015 publiceert het Dagblad van het Noorden een artikel over het dreigende faillissement van het in de zomer van 2014 geopende Infoversum: De grote financiële problemen zijn het gevolg van tegenvallende bezoekersaantallen: in het eerste jaar waren dat er 40.000, terwijl het businessplan uitging van 250.000 per jaar. De gemeente, bij monde van verantwoordelijk wethouder Van der Schaaf, noemt het businessplan achteraf niet realistisch en gaat ervan uit dat de lening van 2,5 miljoen niet wordt terugbetaald. De wethouder geeft aan te hopen dat het Infoversum in enige vorm blijft bestaan en uit het project de les te trekken dat er een onafhankelijk lichaam moet komen dat plannen kritisch tegen het licht houdt. Daarom is ook nogmaals naar het Groninger Forum gekeken, maar dat project zit volgens hem anders in elkaar.

Raad: Geen geld meer voor Infoversum

Op 14 oktober 2015 publiceert ook het Dagblad van het Noorden een stuk over het op handen zijnde faillissement: In de gemeenteraad werden vele handen in eigen boezem gestoken. Het businessplan van het Infoversum lag in 2011 ter inzage bij de raad, maar er werden geen kanttekeningen bij geplaatst. De vragen van de ChristenUnie werden

niet afdoende beantwoord. Volgens de gemeente zijn er twee scenario's voor het Infoversum: faillissement of een doorstart in afgeslankte vorm, maar in principe zonder geld van de gemeente.

3D-theater Infoversum bankroet

Op 23 november 2015 schrijft het Dagblad van het Noorden dat het Infoversum faillissement heeft aangevraagd: Financiële steun voor een doorstart in afgeslankte vorm bleef uit. Het is onbekend wat er met het Infoversum gebeurt.

Conclusie

Volgens het businessplan had het Infoversum 250.000 bezoekers per jaar moeten trekken. In het eerste jaar kwamen er ongeveer 40.000 mensen. Dat leidde tot grote financiële problemen. De bouw werd mogelijk gemaakt met miljoenenleningen. De gemeente verstreekte een lening van 2,5 miljoen. Door het faillissement in 2015 ontvangt de gemeente deze lening niet meer terug en heeft zij een verliespost van 2,5 miljoen. Verantwoordelijk wethouder Van der Schaaf noemt het businessplan achteraf gezien niet realistisch. Vanwege de Infoversumcasus is nogmaals gekeken naar het Forum, maar dat zit volgens Van der Schaaf heel anders in elkaar dan het Infoversum.

2.6 Eindconclusie en aanbevelingen

Voor een toeschouwer en verantwoordelijk burger is het bijzonder lastig om zicht te krijgen op de werkelijke kosten van in dit geval verlieslijdende projecten.

Twee grote projecten, Parkeerkelder en winkelcentrum onder de Grote Markt (2001) en Regiotram Groningen (2012), worden om uiteenlopende redenen tegengehouden door de bevolking en gaan niet door. De ontwikkelingskosten van deze projecten zijn in beide gevallen verliesposten.

Na het beëindigen van het project Parkeerkelder en winkelcentrum onder de Grote Markt in 2001 blijft de gemeente ook in andere verlieslijdende projecten grossieren. Dit vindt plaats in de periode dat ook het Forum wordt ontwikkeld. Daarnaast wordt het Forumproject verderontwikkeld in een tijd van economische crisis en een periode van ingrijpende bezuinigingen, onder meer in de sector Cultuur.

Als we naar het kostenplaatje van het Forum kijken, kan dit niet los gezien worden van de totale gemeentelijke financiële huishouding. Het Forum maakt daar onderdeel van uit.

De vraag is: wie overziet dit spectrum en kent alle ins en outs? En: wie is verantwoordelijk en wie voelt zich verantwoordelijk?

Hadden alle verlieslijdende projecten ten tijde van de ontwikkeling van het Forum, zoals de Regiotram, Meerstad, grondaankopen en het Infoversum voorkomen kunnen worden? En zo ja, hoe?

Los van alle andere overwegingen die in dit boek worden genoemd, is het om financiële redenen volstrekt onverantwoord om een luxeproject, een paradepaardje, verder te ontwikkelen op kosten van de gemeenschap.

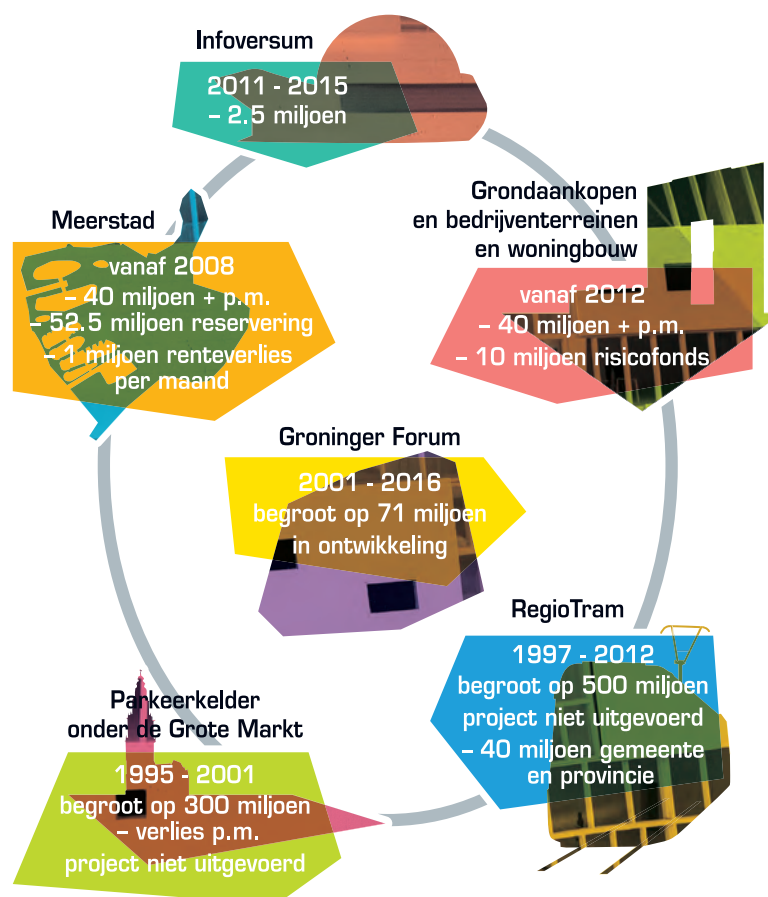
Aanbevelingen

Het verdient aanbeveling dat alle verlieslijdende projecten van de gemeente, vanaf het project Parkeerkelder en winkelcentrum onder de Grote Markt tot en met het Infoversum, nader onderzocht worden door een groep onafhankelijke financieel deskundigen, die de verliesposten controleren en voor zover mogelijk vaststellen.

Ook zou het wenselijk zijn dat burgers via de gemeentelijke of provinciale website met één druk op de knop inzicht hebben in de totale investeringskosten van grote projecten waar gemeenschapsgelden mee zijn gemoeid.

Tot slot kan het verstandig zijn te kijken naar de werkwijze in Zwitserland, waar (mega)projecten worden uitgevoerd zonder financiële verliezen.

Verlieslijdende grote projecten

3 Op weg naar verandering: aanbevelingen

‘In het heden ligt het verleden, in het nu wat worden zal.’

— Willem Bilderdijk

In hoofdstuk 3 zijn twee landelijke mammoetprojecten beschreven en in hoofdstuk 4 een viertal grote projecten in Groningen. Na enig onderzoek blijkt dat alle projecten een aantal opmerkelijke overeenkomsten vertonen, namelijk:

- de projecten zijn omstreden;
- gebaseerd op rooskleurige en buitengewoon optimistische prognoses die na realisatie onjuist bleken;
- geldverslindend;
- (mede) betaald met gemeenschapsgelden;
- er is sprake van misleiding
- aanzienlijke budget- en tijdsoverschrijdingen.

Als onafhankelijk en vrij denker, los van elk politiek kader, wil ik in dit hoofdstuk een aantal suggesties doen voor verandering c.q. aanpassing van het beleid met betrekking tot het ontwikkelen en realiseren van projecten. De aanbevelingen moeten uiteraard nader worden uitgewerkt door deskundige en wijze adviescommissies. Ze zijn vooral bedoeld om anderen te motiveren erop voort te borduren. Ik hoop dat ze zullen leiden tot een (brede) maatschappelijke discussie.

De gemeente ontvangt voor de bouw van het Forum een subsidie van 8,9 miljoen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, afgekort EFRO. Ik spreek daarom de wens uit dat mijn aanbevelingen, waar mogelijk, ook op Europees niveau in debat zullen komen en worden overgenomen. In dit kader verwijs ik naar een uitspraak van de Franse socioloog en psycholoog Gustave le Bon: *‘Een politieke of sociale hervorming is zelden nuttig als zij niet volgt op een geestelijke verandering.’*

Ik wil benadrukken dat deze 25 aanbevelingen zeker niet volledig zijn. Ze zijn bedoeld als feedback en een handreiking om in onze samenleving in debat te gaan en kritisch na te denken over grote bouwprojecten in de toekomst. Welke spelregels kunnen we bedenken om te voorkomen dat we in dezelfde valkuilen vallen als bij de ontwikkeling van het Forum Groningen?

De aanbevelingen zijn onderverdeeld in zes categorieën:

- Forum Groningen
- Algemeen
- Financieel
- Cultureel
- Directe politiek
- Nationale politiek

3.1 Forum Groningen

Instellen van een onafhankelijke onderzoekscommissie

Stap 1 omvat het instellen van een onafhankelijke onderzoekscommissie. Een dergelijke commissie moet alle ins en outs met betrekking tot het Forum onderzoeken, uitsluitend met het doel om lering te trekken uit het verleden. Het onderzoek moet met name gericht zijn op de volgende aspecten:

- communicatie tussen plannenmakers en de bevolking
- het gebruik van referenda om het standpunt van de bevolking te onderzoeken
- de wijze van financiering van het project
- de wijze van vermelding van de financiering en de exploitatie-resultaten in de gemeentelijke begroting

3.2 Algemeen

Protocol bij grote projecten

Er zou een protocol moeten komen met vastgestelde criteria voor beleidsmakers, verantwoordelijke ambtenaren en politici. Dit protocol is richtinggevend, een leidraad, maar moet ook worden opgevolgd door de betrokken partijen.

De 7 W's

We weten allemaal dat de meeste vragen beginnen met een W. Dat geldt ook bij projecten en projectmatig werken. Om tot een goed resultaat te komen, waarbij aan de verwachtingen is voldaan en waardoor een groot project daadwerkelijk bijdraagt aan het bestaansrecht van een maatschappelijke organisatie, zou men zich eerst de 7 W's moeten afvragen:

- Waarom dit project?
- Wat is het doel van dit project?
- Op welke wijze wordt het projectresultaat gerealiseerd?
- Waarmee wordt het project gefinancierd?
- Wie zijn betrokken bij dit project?
- Waar moet het project resultaat sorteren?
- Wanneer loopt het project en voor hoelang (tijdsduur, planning, aanvangsdatum)?

Pas wanneer men al deze vragen goed kan beantwoorden, heeft het zin om verdere invulling te geven. Met de antwoorden op de 7 W's op zak,

kan vervolgens een projectplan worden gemaakt. Dit is een overzicht met alle relevante acties, persoonlijke bijdragen en inzet, budget, planning en controles.

Verplichte (tussen)evaluatie

Elk project moet tussentijds en aan het einde worden geëvalueerd door onafhankelijke deskundigen. De rapportage met conclusies en aanbevelingen van de tussen- en eindevaluatie moet openbaar worden gemaakt.

Opzetten van een openbaar register Landelijke Projecten

Alle projectplannen, tussen- en eindevaluaties moeten worden opgenomen in een openbaar register Landelijke Projecten. Er moeten onafhankelijke, landelijke projecttoezichthouders worden benoemd, die tot taak hebben de projecten te controleren en in te grijpen wanneer geconstateerd wordt dat zij niet voldoen aan de vooraf gestelde criteria.

Maximaliseren van het aantal bouwlagen en hoogten bij te realiseren bouwwerken

Introduceren en ontwikkelen van positieve top-down- en bottom-upstrategie

Bij de bestaande top-down- en bottom-upstrategieën (beïnvloedingsmodellen), die beide zowel voor- als nadelen kennen, zou een nieuw model geïntroduceerd kunnen worden, dat bestaat uit een mix van de positieve resultaten van beide. Een naam die hiervoor gebruikt kan worden is 'middle-range-strategie' of 'to-the-pointstrategie'.

3.3 Financieel

Doorrekenen van projecten en second opinion

Projecten moet op verantwoorde wijze worden doorberekend, met daarbij de verplichting tot het inwinnen van tenminste één onafhankelijke second opinion.

Transparantie bij het toerekenen van werkelijke kosten in begrotingen
De noodzaak van transparantie bij het toerekenen van werkelijke kosten in begrotingen geldt niet alleen voor gerealiseerde projecten, maar ook voor nader te bepalen tussenfases van projecten.

Risicoverzekering voor budgetoverschrijding

Subsidiebeleid onder de loep

Er moet uitgebreid en algemeen onderzoek worden ingesteld naar het subsidiebeleid voor (grote) projecten. Daarbij zouden ook de nadelige effecten die subsidieverstrekking soms kan hebben onderzocht moeten worden. Subsidieaanvragers kunnen soms subjectief beïnvloed worden en verblind raken door het aanbod van subsidies en zodoende ongewild gestimuleerd worden om aan projecten te beginnen die hun draagkracht ver te boven gaan. Waarschijnlijk is dat ook het geval bij het Forum-project.

Financiële consequenties bij misleiding of verstrekken van onjuiste informatie
Indien is aangetoond dat er sprake is van misleiding van de bevolking door volksvertegenwoordigers en er bewust onjuiste informatie is verstrekt dan wel belangrijke informatie is achtergehouden en de gemeenschap hierdoor ernstig financieel is benadeeld, dan moet het salaris, het wachtgeld of de eventuele ‘gouden handdruk’ door de verantwoordelijken worden terugbetaald.

3.4 Cultureel

Instellen van denktanks

Het is een goed idee om multidisciplinaire denktanks in te stellen. Op lokaal en regionaal niveau, kleinschalig en evenwichtig van samenstelling. Zo’n denktank zou voor de ene helft uit burgers en voor de andere helft uit ambtenaren en een verantwoordelijk bestuurder kunnen bestaan. De burgers participeren voor een vastgestelde periode, met als doel het vroegtijdig brainstormen over voorgenomen planontwikkelingen van grote projecten. Mijns inziens kan dit voorkomen dat plannen ontwikkeld worden zonder voldoende draagvlak onder de bevolking.

Evenwichtige samenstelling van bestuurs- en adviesorganen

Bestuurs- en adviesorganen, zoals het gemeentebestuur, het college van Gedeputeerde Staten en welstandadviescommissies, bestaan vaak uit mannen. Door een evenwichtige verdeling van vrouwen en mannen ontstaat er een andere energie en een ander werkklimaat. Ik ben dan ook voorstander van een wettelijke verplichting voor gelijke verdeling van mannen en vrouwen in bestuurs- en adviesorganen.

EU-richtlijnen ter bescherming van cultureel erfgoed

EU-richtlijnen moeten historische binnensteden en beschermde stadsgezichten beschermen tegen postmoderne gebouwen.

3.5 Directe politiek

Inventariseren en openbaar maken van verantwoordelijke beleidsmakers
Alle politici in Nederland en de Europese Unie moeten worden geïnventariseerd en genoemd in een openbaar register Europese Projecten.

Directe democratie

Er moeten landelijk regels komen waarbij verplicht een vorm van directe democratie wordt ingevoerd bij projecten waarvan de kosten een vastgesteld bedrag overschrijden. Op lokaal niveau zou men bijvoorbeeld kunnen denken aan een investeringsbedrag van honderd miljoen euro. Daarboven volgt van overheidswege automatisch een referendum. Dergelijke bedragen, die natuurlijk verschillend zullen zijn, moeten worden vastgesteld op lokaal, provinciaal en landelijk niveau en moeten worden opgenomen in de diverse begrotingen van de budgethouders. Op deze wijze zal bij een bepaalde financiële omvang een referendum verplicht gesteld kunnen worden.

Ook aan zo'n referendum moeten eisen worden gesteld. De vraagstelling moet zuiver en transparant zijn. Wanneer dit plan van aanpak wordt ingevoerd in Nederlands dan wel Europees verband, zal dit leiden tot standaardisatie.

Wettelijke verplichting omtrent gedrag

Kandidaat-wethouders, -gedeputeerden en -leden van dagelijkse besturen van een publiek lichaam zouden verplicht moeten zijn een verklaring van goed gedrag en integriteit te overleggen.

Gekozen burgemeester en commissaris van de Koning

Het verdient aanbeveling om de burgemeester en de commissaris van de Koning rechtstreeks door de bevolking te laten kiezen.

3.6 Nationale Politiek

Initiëren van nieuwe wetgeving: toetsing vooraf

Het zou zeer wenselijk zijn als er wetgeving komt met landelijke criteria, spelregels en maatregelen om grote, kostbare projecten die bedacht zijn door een handjevol (tijdelijke) machthebbers, vooraf te toetsen. Zo wordt voorkomen dat deze klakkeloos ten uitvoer kunnen worden gebracht.

Benoemen van een landelijke commissie van deskundigen

Het verdient aanbeveling om grote projecten te bestuderen en te analyseren. Hiervoor moet een nationale commissie worden ingesteld die een initiatiefwet gaat voorbereiden. Bij nieuwe ideeën voor wettelijk beleid is het wenselijk dat een adviescommissie deze vooraf gaat onderzoeken en met aanbevelingen komt.

Opheffen van het verschil tussen politiek en zakelijk economisch bestel

Het onderscheid tussen ons politieke systeem en het zakelijk economisch bestel moet op dit punt zo spoedig mogelijk worden opgeheven. Nieuwe wetgeving zou het onmogelijk moeten maken dat zowel verantwoordelijke bestuurders als (top)ambtenaren zich kunnen 'verschonen' door bij een falend optreden de schuld argeloos van zich af te werpen om vervolgens via een achterdeur 'onbeschadigd' het toneel te verlaten. De uitdrukking 'op het pluche zitten' kan daarmee uit het woordenboek worden geschrapt. Het behouden van comfortabele posities waarbij voorbij wordt gegaan aan de wensen van de bevolking en/of idealen, wordt hiermee ter discussie gesteld.

Als een ondernemer zakelijk een onverantwoorde beslissing neemt met grote financiële risico's, dan zal hij daarvan de consequenties ondervinden en met zijn privévermogen, voor zover dit mogelijk is, aansprakelijk worden gesteld. Als dit ook zou gelden voor onze Nederlandse bestuurders en betrokken ambtenaren, dan bedenken deze zich wel drie keer om tegen de wensen van de bevolking in een project met gemeenschapsgeld erdoor te drukken.

Aansprakelijkheidsstelling

Bij innovatie van ons huidige politieke bestel moeten bestuurders hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor hun individuele handelen als er aantoonbaar sprake is van:

- bewuste misleiding;
- het bewust verstrekken van onjuiste informatie dan wel achterhouden van belangrijke informatie;
- ernstige financiële benadeling van de gemeenschap c.q. de gemeenschapskas.

De praktijk leert dat zelfs grootschalige plannen gelanceerd worden door tijdelijke 'machthebbers' zoals wethouders en gedeputeerden. Ook wanneer er het vermoeden van 'ondoordacht' of 'eigenlijk onnodig' of zelfs 'ongewenst' aan het plan kleeft. Er worden plannen bedacht en opgestart en vervolgens worden vaak andere politici, de opvolgers van de bedenkers, met de voortgaande uitvoering en de financiële consequenties opgezadeld. Evenals de gemeenschap, die veelal machteloos moet toekijken. In feite is dit een kernprobleem en een uitholling van ons democratisch stelsel.

Als tegenargument kan worden opgeworpen dat de introductie van persoonlijke aansprakelijkheidsstelling ertoe zal leiden dat weinigen meer geïnteresseerd zijn in het ambt van bestuurder van een overheidsorganisatie. Dit argument is echter zeer twijfelachtig. Aansprakelijkheidsstelling in de particuliere sector is een feit en weerhoudt mensen er ook niet van om ondernemer te worden.

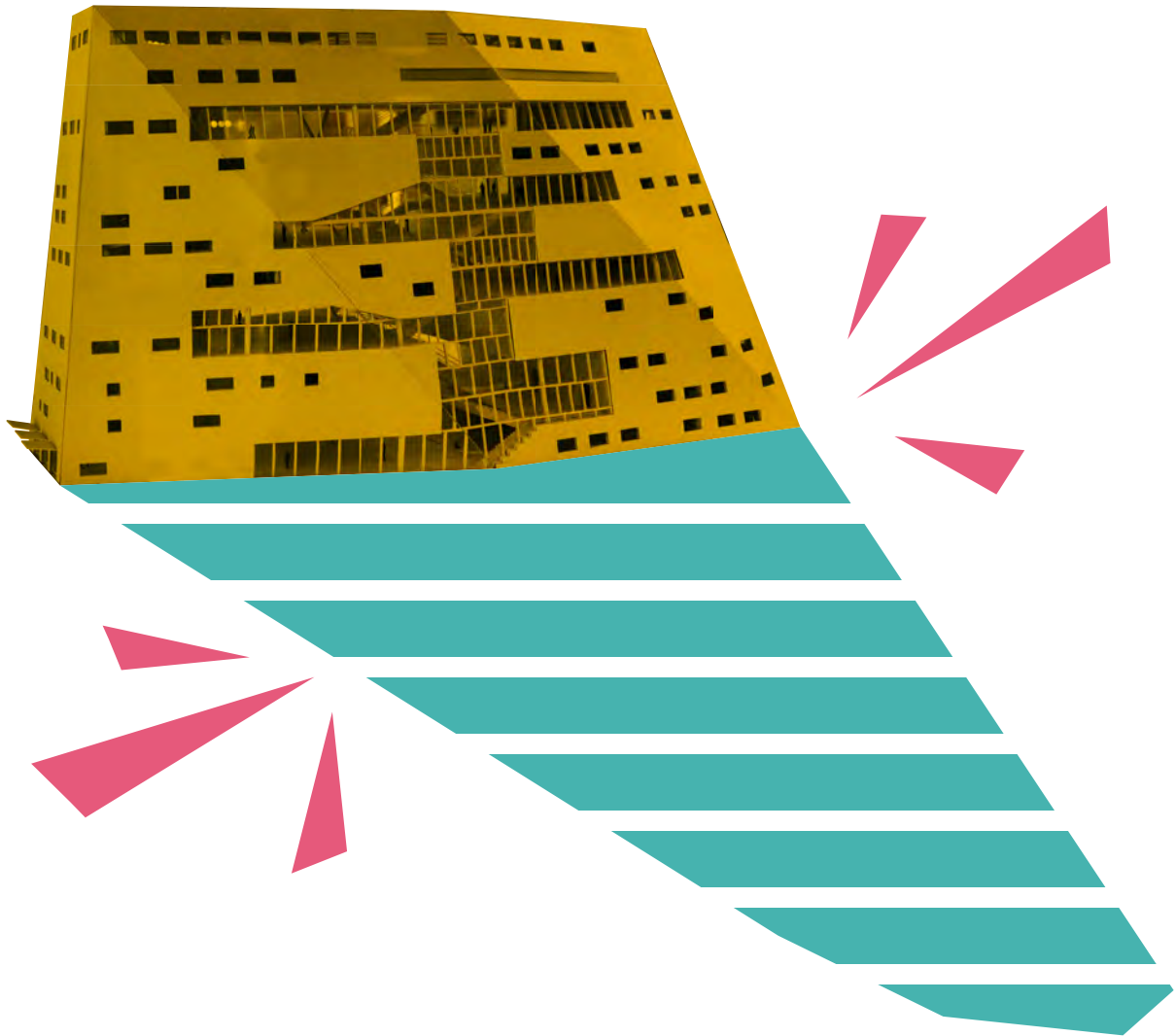
Ministeriële verantwoordelijkheid: een nieuw ministerie

Het zou een idee kunnen zijn om een minister van 'Communicatie' te benoemen, met toezichthoudende taken op het gebied van informatietechniek, grote projecten, integriteit, transparantie en inspraak.

Verkiezingen van vier naar vijf jaar

Als om de vijf jaar verkiezingen worden houden, biedt dat tijd en ruimte om een visie te ontwikkelen en uit te voeren, ook voor de politici. Uitgaande van een inwerkperiode van een jaar en een afscheidperiode van ongeveer een halfjaar, resteert een slagvaardige periode van circa tweeënhalf jaar. Dan is een periode van vier jaar te kort, want het netto rendement is te laag. Ik stel voor om de ambtstermijn van politieke vertegenwoordigers te verlengen tot vijf jaar. Dat impliceert dat ook de reguliere verkiezingen om de vijf jaar worden gehouden. Een aardige bijkomstigheid is dat hiermee ook geld wordt bespaard.

Pers

‘Zonder Forum wordt Groningen een grijze muis’

Prof.dr. Gert de Roo

www.rug.nl/
news/2011/01/
opinie4_2011

19 januari 2011

De stad Groningen is hard toe aan een architectonisch en planologisch statement met een openbaar gebouw, stelt Gert de Roo, hoogleraar planologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Het is daarom van groot belang dat de plannen voor het Forum in de Groninger binnenstad worden doorgezet, vindt De Roo. ‘Afblazen is een drama voor de stedelijke kwaliteit.’

‘Het is een planologische wetmatigheid dat de stad voortdurend in zich zelf moet investeren’, zegt De Roo. Om de zoveel tijd dient een stad daarom spraakmakende ideeën te lanceren en projecten te realiseren die allure verlenen, aldus De Roo. Laat een stadsbestuur dat na, dan zijn volgens hem de gevolgen pijnlijk: ‘De stad glijdt af naar de middelmaat, de zaak vergrijst en vervlakt. Dat heeft ingrijpende consequenties op tal van terreinen, want mensen blijven weg. De economisch nadelen daarvan zijn groot.’ Het is net als met een gezinshuishouden, betoogt De Roo. Wie wil er nou op bezoek bij een familie van grijze muizen?

Oppepper

De Roo maakt een vergelijking met plaatsen in het zuiden van het land, zoals Maastricht, Breda en Den Bosch. ‘Daar hebben de plaatselijke besturen via aandachttrekkende projecten telkens voor een stedelijke vernieuwing en verlevendiging gezorgd. En denk eens aan Den Haag. Dat is van een suffe ambtenarenstad dankzij fantastische architectuurprojecten getransformeerd in een stad die internationaal aandacht trekt.’

Een project als het Forum omvat meer dan alleen een gebouw, onderstreept De Roo. Dergelijke plannen bezorgen de stad uitstraling en ze werken als een magneet. Groningen moet zich dus niet terughoudend opstellen en is aan zichzelf verplicht groots te denken, vindt de planoloog. ‘De stad is geen Londen, Parijs of Berlijn, maar wat we van die steden leren is dat ze zichzelf telkens vernieuwen via grootse projecten. Londen met The Eye en Berlijn met de bouwprojecten op de Potsdammer Platz. En denk in Parijs aan de bouwwerken die de Franse presidenten de stad telkens hebben nagelaten: Centre Pompidou van Georges Pompidou, La Défense en de glazen piramide bij het Louvre van François Mitterrand en het Musée du Quai Branly van Chirac.’ Ze bezorgden de Franse hoofdstad telkens een oppepper, aldus De Roo. Zonder zouden we Parijs beslist een stuk minder interessant hebben gevonden.

Hoognodig

De wapenfeiten van het Groninger stadsbestuur liggen alweer te ver in het verleden, vindt De Roo. 'Het Groninger Museum en de Waagstraat zijn in dit verband zeer geslaagd, maar die projecten vragen hoognodig om een vervolg. Om bij de vergelijking met het gezin te blijven: ook daar wordt zo om de tien jaar wel een opvallende investering gedaan: een nieuwe keuken, een flatscreen en zo meer. Pronk voor naar de burens en ook om er zelf lekker van te genieten.' De gedachte het Forum in afgeslankte vorm te ontwikkelen is onverstandig, vult De Roo aan. Daarmee mist het plan volgens de hoogleraar onmiddellijk zijn doel als architectonisch en planologisch statement.

Verval

De Roo wijst erop dat met het idee van het Forum meerdere planologische mogelijkheden binnen bereik komen. Zo maakt de lokatie van het bouwproject dat de binnenstad zich niet alleen in de lengte van NS-hoofdstation, Hereweg tot en met de Ebbingestraat, maar ook in de breedte verder ontwikkelt, van de Westerhaven tot en met de parkeergarage achter de oostwand.

Het Forum is tevens onlosmakelijk verbonden aan de verbouw van de oostkant van de Grote Markt. De Roo: 'Waar we ons gelukkig mogen prijzen dat de noordwand aan de sloophamer is ontsnapt, zou het ons pijn moeten doen dat de oostwand niet in samenhang met het beoogde Forum kan worden opgepakt.' De kwaliteit van de oostgevel is niet groots, het is een samenraapsel van architectuur uit de jaren vijftig, zestig en zeventig, stelt De Roo. 'Om maar te zwijgen van de buitengewoon treurige toestand die achter de oostwand verborgen gaat. Het is naargeestig, unheimisch en het voelt aan als verval. De gemeente is aan zichzelf, de stad en de regio verplicht dat aan te pakken.'

Beschermd stadsgezicht

Dat laatste in tegenstelling tot de noordwand. De Roo: 'Nergens als bij de noordwand is zo'n prachtige jaren vijftig façade te vinden. Geef het nog tien jaar en iedereen vindt het geweldig. Ik zie het zelfs nog wel beschermd stadsgezicht worden. Het is nou eenmaal mensen eigen om hetgeen onze ouders hebben gebouwd niet mooi te vinden. Dat verklaart ook de waardering voor de jaren dertig architectuur. Die is door onze grootouders neergezet. Je moet met andere woorden enorm oppassen oude kwaliteiten aan de kant te zetten.'

'Met het Forum geeft de stad een bijzonder visitekaartje weg', besluit De Roo. 'Het is een aanjager voor verschillende, op elkaar inhakende, elkaar versterkende en daarmee verweven functies. Dat past in de ontwikkeling van deze tijd, waarin wordt erkend dat monofunctionele ontwikkelingen het niet meer redden. Het Forum kan zoveel meer zijn: blikvanger én ruimtelijke dynamo.'

Reacties**Bauke de Vries** (*January 19, 2011 at 10:00 am*)

Een fijn geschreven, optimistisch betoog over hoe het kan. Wat ik alleen mis is de nuance, weinig onderbouwing over de invulling of verdediging van de plannen voor het Forum zoals die er liggen. Ik zal nooit ontkennen dat er met een heldere toekomstvisie naar de stad gekeken moet worden, waarbij grote projecten niet geschuwd moeten worden.

Helaas gaat het alleen vaak ook helemaal mis met grote, publiek gefinancierde overheidsprojecten. Ze worden vaak gestart met overdreven optimisme, waarbij tegenslagen worden weggewuifd en bezoekersaantallen en opbrengsten chronisch worden overbegroot. Graag zou ik daarom wat hardere geluiden willen horen waarom déze plannen goed zijn, in tegenstelling tot geluiden dat er 'een architectonisch en planologisch statement' nodig is. Dit laatste lijkt mij duidelijk, en dit moet ook kunnen in Groningen. Ik vraag me alleen sterk af of het Forum daar geschikt voor is, of dat het een megalomaan onrendabel project wordt.

Bert (*January 19, 2011 at 13:10 pm*)

Waar ik bang voor ben is de afwezigheid van een concrete invulling voor het gebouw. Ik noem dit het Palast der Republik effect. Dit gebouw in Berlijn stond er, en werd ook in de DDR tijd zelden voor iets concreets gebruikt. Na 1990 werd dat nog minder, verval sloeg toe en nu is het afgebroken.

Ik zou daarom een concrete invulling van de activiteiten die in het Forum plaats moeten vinden vooraf zeer toejuichen.

Gerard Sierksma *hoogleraar Logistiek Management aan de RUG*
(*January 20, 2011 at 12:30 pm*)

'Een gezond stadshart met allure van historische grandeur'
Opinie: Stop Forum, start herbouw Grote Markt

Voor hetzelfde geld was de bouw van het miljoenenproject al begonnen en zaten we nu middenin een Amsterdamse Noord-Zuidlijndiscussie: stoppen met de bouw nu is duurder dan doorploeteren. Het maatschappelijk draagvlak voor megalomane bouwprojecten is in Nederland gedaald tot ver onder het vriespunt. Alleen een onafhankelijk onderzoek zou de maatschappelijke temperatuur kunnen doen oplopen als daaruit zou blijken dat de verwachte bezoekersaantallen en de financiën kloppen. Over beide zaken bestaat in Groningen echter grote onzekerheid.

Een nog veel belangrijker vraag is: willen we een dergelijk bouwwerk eigenlijk wel op de Grote Markt? Natuurlijk is dit een lastige vraag; vele Stadjers herinneren zich hun nostalgisch verzet tegen het Groninger Museum. Natuurlijk moet een stad zich vernieuwen. Maar soms zijn er momenten in haar geschiedenis dat vernieuwen niet per se grootschaligheid betekent. In het weekend van 16 april 1945 werd zo'n beetje de helft van de Grote Markt omver geschoten. De prachtige gevels aan de

noord- en oostkant kwamen er zwaar geschonden bij te staan en het Scholtenshuis smeulde nog dagen na.

Ik ben een voorstander van herbouw van de gevels aan de oosten de noordwand. En verzin een zinvolle bestemming. Herbouw zeker het Scholtenshuis. Ik denk dat zowel V&D als De Bijenkorf zullen knokken om die lokatie. Is dit nostalgische Anton Pieckerij? Voor een deel, ja. Veel belangrijker dan dat is dat een stad als Groningen haar geschiedenis ademt. Groningen verdient een gezond hart met de allure van haar historische grandeur. Het hart van Groningen verdient eerherstel voor dat ene rampzalig weekend. Stop het Forum en start de herbouw van onterecht verloren gegane grandeur.

Rob van Vliet (*January 20, 2011 at 17:18 pm*)

Beste Gert

Een prima verhaal, mij uit het hart gegrepen. Het gebouw getuigt van lef en ambitie, het past uitstekend bij een stad die meer wil zijn dan een provincie stadje. De discussie over het Forum gaat vooral over de invulling van het gebouw. Gesuggereerd wordt dat de voorgestelde invulling onvoldoende impuls zou geven aan de binnenstad en dus onvoldoende spin-off zou hebben. Ik waag dat te bestrijden. Ik zie een levendig gebouw ontstaan waar altijd wat te doen is: een bibliotheek nieuwe stijl, een knooppunt van informatie en debat, congressen, film, festivals, concerten, tentoonstellingen en niet te vergeten een fantastisch café restaurant op de bovenste verdieping met een uniek uitzicht op de stad. Inderdaad een trekker van vanjewelste, het huis van de stad. Geen statische invulling, maar dynamisch, afgestemd op de behoefte van elk moment in de tijd. Het Centre Pompidou van Groningen. Als we nu niet doorpakken gaat er veel geld en een enorme kans voor de stad verloren.

Stefan Sleeuw (*January 20, 2011 at 23:23 pm*)

Ben ik hier de enige die denkt dat in het opiniestuk noord- en oostwand verwisseld zijn? Naar mijn idee is juist de oostwand vrij homogeen qua architectuur en bijzonder herkenbaar door de reclameborden. En wat betreft de troosteloze toestand aan de achterzijde: geldt dit niet bij uitstek voor de noordwand?

De toon van de tekst vind ik overdreven positief. Er ontbreekt nogal wat kritische reflectie, zoals wel vaker in planologenland. Is nieuwbouw op dit moment, op deze locatie en in deze vorm wel wenselijk? Is er serieus gekeken naar alternatieven?

Het is teleurstellend te noemen dat er ook vanuit academische hoek blijkbaar weinig waarde wordt gehecht aan de onderbouwing van uitspraken als 'vernieuwende architectuur is noodzakelijk'. Voor dat soort kreten hebben we tsjakka-roepers genoeg, meneer De Roo.

Cultureel visitekaartje splijt stad Groningen

De Volkskrant

17 april 2013

Groningen moet fors bezuinigen, maar bouwt toch een cultuurpaleis, waarvan niet vaststaat wat er in moet gebeuren.

Groningen – Net als in Groningen stuitte de recente bouw van cultuurpaleizen ook in Den Haag en Utrecht op verzet. In Den Haag werd vorig jaar een verhit debat gevoerd over de bouw van het Spuiforum. Dat gebouw moet vanaf 2018 onderdak bieden aan het Nederlands Dans Theater, het Residentie Orkest en het Koninklijk Conservatorium. Tegenstanders vinden het nog steeds een schande dat er wordt bezuinigd op buurthuizen, kunst en cultuur, en anderzijds 181 miljoen euro wordt uitgetrokken voor een ‘prestigeproject’. De gemeenteraad stemde in november met het plan in.

In Utrecht moet in 2014 het nieuwe muziekpaleis TivoliVredenburg openen: kosten 140 miljoen, veel duurder dan aanvankelijk begroot. Het enorme gebouw van 45 meter hoog heeft vijf zalen voor onder meer klassiek, pop en jazz. Het muziekcentrum Vredenburg is er grotendeels voor gesloopt, maar de oude grote zaal is in het nieuwe gebouw opgenomen. Wat er met de huidige popzaal Tivoli gaat gebeuren, is nog niet bekend.

Ook in andere steden verzet tegen cultuurpaleizen

In het centrum van Groningen, vlak onder de Martinitoren, verrijst de nieuwe blikvanger van de stad: het Groninger Forum. De bouw is al begonnen, maar ondertussen is nog steeds niet duidelijk waarvoor het complex van elf etages straks precies gebruikt gaat worden. Hoe kan dat? Wethouder en PvdA-prominent Dig Itha slaat zijn handen voor zijn gezicht. ‘Ik weet het ook niet.’

De plannen voor het Forum lijken zo veelbelovend. Als het in glas en zandkleurige steen uitgevoerde gebouw over vier jaar de deuren opent, moet de noordelijke provinciestad een cultuurpaleis rijker zijn van internationale allure. Een attractie, zo staat in een ambtelijke nota, die doet denken aan Covent Garden in Londen, aan het Centre Pompidou in Parijs.

‘Kijk naar het Guggenheim museum in Bilbao’, zegt Rob Pronk, een van de initiatiefnemers van het project. ‘Dat heeft die hele stad veranderd.’

De verwachtingen kunnen niet mooier zijn. Maar op dit moment is in Groningen alleen dit zeker: de gemeente investeert 71 miljoen euro in een gebouw waarvan niet vaststaat wat er binnen gaat gebeuren. In het Groninger Forum zijn etages gereserveerd voor drie gemeentelijke instanties die nu elders in de stad al bestaan: de openbare bibliotheek, een arthouse bioscoop en de stadsarchieven. Ook het Groninger Museum zal er een klein deel van haar collectie exposeren.

Daarbij mag het beslist niet blijven, waarschuwt de nieuwe Forum-

directeur Dirk Nijdam, onlangs voor drie maanden aangesteld om het project nieuw elan te geven. ‘We moeten geen bedrijfsverzamelgebouw worden.’ De vraag die rond het Groninger Forum spookt is: hoe moet het gebouw dan wel worden ingevuld?

Kwartiermaker Nijdam zou daarop graag een antwoord geven. Maar hoewel de parkeergarage onder het gebouw al flink vordert, is het daarvoor nog te vroeg. Hij is realistisch: een volledig antwoord formuleren in de drie maanden dat hij hier zit, is misschien te veel gevraagd. ‘Iets van een antwoord in stelling zetten, dat moet lukken. Dit is niet iets om in de kroeg te beslissen boven een biertje.’

Met zoveel onzekerheid wankelt het draagvlak voor het Forum tot in het Groningse gemeentebestuur. Het Forum komt uit de koker van de PvdA, in de stad van oudsher de grootste partij. Twee coalitiepartijen in het college van B&W, VVD en SP, leggen zich slechts tandenknarsend neer bij de bouw. Op het stadhuis is het nog onvoltooide gebouw al jaren een politieke splijtzwam.

‘Wij blijven niet zeggen: we willen dit niet’, zegt VVD-raadslid Max Blom. ‘Het Forum is een gepasseerd station. We hopen nu dat het een grote publiekstrekker wordt. Maar wij zijn geen voorstander van zo’n cultuurpaleis.’

‘Met zoveel onzekerheid wankelt het draagvlak voor het Forum tot in het Groningse gemeentebestuur.’

‘Ik kan hier geen joepieverhaal over houden’, zegt SP-fractievoorzitter Jimmy Dijk. ‘Politiek ligt het voor ons heel gevoelig.’

Ook onder de bevolking broeit verzet. De gemeente Groningen moet de komende jaren 40 miljoen euro per jaar bezuinigen. Het traditionele nieuwjaarsfeest in de stad, dat door inwoners altijd druk werd bezocht, is dit jaar onverwacht geschrapt om de begroting op orde te krijgen. Tegelijkertijd is er wel geld om tientallen miljoenen te investeren in een 45 meter hoog bouwwerk met een onzekere bestemming.

‘Het draagvlak is gering en zakt verder weg’, zegt PvdA-wethouder Dig Isha, die afgelopen herfst is benoemd, kort nadat de bouw officieel van start was gegaan. ‘Niet alleen onder de gemiddelde Groninger, maar ook bij cultureel geïnteresseerden.’ Binnen zijn eigen partij keerde de afgelopen jaren een aantal prominente leden in de stad zich tegen het Forum.

Isha, die een lange carrière als spindoctor achter de rug heeft, wil ‘de wijken in’, om burgers terug te winnen voor het culturele visitekaartje achter de Grote Markt. ‘Ik bedoel niet echt: met een rode vlag langs huizen en aanbellen, maar ik wil gewone burgers bij het Forum betrekken.’ Door bijeenkomsten te beleggen met cultuurkenners in de stad hoopt hij eindelijk duidelijk te krijgen wat het Forum moet behelzen. ‘Dat is nu onvoldoende uitgewerkt.’

Op de werkkamer van Isthā staat een maquette van het Forum. Dat gebouw biedt zoveel mogelijkheden, mijmert hij. Debatten, ad-hoc-tentoonstellingen, elke paar weken iets nieuws. 'Dat hoeft echt niet zoveel te kosten. Misschien gaat het in 2017 economisch weer beter dan nu.'

Neem astronaut André Kuipers, die begin april in de stad was. 'Hang daar een tentoonstelling over ruimtevaart aan op.' 'Vergelijk het met het Centre Pompidou', zegt de wethouder dan. 'Daar werd eerst ook heel negatief over gepraat. Maar toen het er eenmaal was, kreeg dat een enorme aantrekkingskracht.'

Op de Grote Markt, tegenover de Martinitoren, staat een blauw noodgebouw waar inwoners informatie kunnen krijgen over het Forum. Op een doordeweekse middag komen hier alleen toeristen, die de verkeerde deur nemen op zoek naar het aangrenzende VVV.

'Ook onder de bevolking broeit verzet. De gemeente Groningen moet de komende jaren 40 miljoen euro per jaar bezuinigen.'

Hoe komt Groningen eigenlijk aan het plan voor het Forum? Het is niet voortgekomen uit een gebrek aan cultureel aanbod in het Noorden, maar is begonnen met 'het probleem' van de oostwand van de Grote Markt. Een rij naoorlogse panden ontsiert daar het historische stadshart. Een serie planologen had de tanden al tevergeefs stukgebeten op een alternatief bouwwerk. Ten einde raad bedacht het gemeentebestuur tien jaar geleden: we moeten burgers laten meedenken.

Het winnende idee kwam van bibliotheekmedewerkster Jeannette Straatemeier, actief bij de PvdA. 'Als we mensen willen bereiken aan die kant van de Grote Markt, moeten we de bibliotheek daar neerzetten. Want die trekt al veel bezoekers.' Het gemeentebestuur reageerde verbaasd, want de openbare bibliotheek van Groningen zetelt al in een modern gebouw, pal in het centrum, ontworpen door een Italiaanse architect. 'Er werd gelachen. Maar daarna gingen ze het idee serieus uitwerken.'

Straatemeier, inmiddels ereburgeres van de stad, vreest soms dat het Forum te groot is geworden voor Groningen. Die vergelijkingen met het Centre Pompidou, met het Guggenheim, dat is te veel. 'Dat vraagt iets spectaculairs, en dat vormt een enorme drempel. Ik heb altijd gezegd: die vergelijking met de hele wereld, dat is natuurlijk onzin. Hou het klein. Voor de stad, de provincie en net iets meer.'

Ana van Es

Stadspartij wil onderzoek kosten stoppen Forum

Oog Radio
7 maart 2014

door Ecco van Oosterhout

foto: Sybren Mulder

De Stadspartij wil een onafhankelijk onderzoek naar de kosten van het stoppen met de bouw van het Forum.

“Verschillende wethouders hebben de afgelopen week geroepen dat stoppen met het Forum de stad 70 miljoen gaat kosten. Hoe komen ze aan dat bedrag? Ze berekenen subsidies, die vervallen bij stopzetten Forum, als schadepost! Dat bleek al in november 2012 toen het college antwoordde op de vraag van Stadspartij en Partij voor de Dieren naar de kosten van stopzetten Forum, Subsidies zullen moeten worden terugbetaald.” Aldus Amrut Sijbolts. Hij wil na de verkiezingen een onafhankelijk onderzoek zodat de partijen een reële afweging kunnen maken.

Sijbolts wil, nadat de bouw van de parkeergarage is voltooid, niet verdergaan met de bouw van het Forum. “Laten we er maar eerst een plein van maken, komt tijd komt raad.” volgens de lijsttrekker van de stadspartij.

Boek tegen Forum gepresenteerd

Dagblad van het Noorden, vrijdag 25 september 2016, pagina 25:

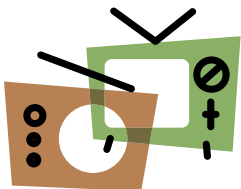

Het boek 'Groninger Forum, een bodemloze put' is donderdagavond in het café van Stichting Vrijdag gepresenteerd. Met het boek hoopt schrijver Johan Meijering uit Groningen, tegen beter weten in, de komst van het Forum alsnog tegen te houden.

'Dit project, het Groninger Forum, is de Groninger bevolking door de strot geduwd', vertelde Meijering aan de ruim twintig aanwezigen. Een applaus volgde, want er waren weinig voorstanders van het Forum te vinden.

PVV-statenlid Ronald Kaatee nam een exemplaar in ontvangst. 'Het is belangrijk dat er kritische aandacht is voor een dergelijk project dat ik zie als een puist in onze mooie historische binnenstad,' zei het Statenlid. 'Het Forum is straks zo prominent aanwezig en dat naast het symbool van Groningen, de Martinitoren. En dat terwijl er amper draagvlak is.'

De tegenstanders vinden de 253 miljoen euro voor het volledige plan (Groninger Forum en aanpak Oostwand Grote Markt) weggegooid geld. 'We moeten stoppen met het Forum, deze enorme kolos. Het is een groot, onverantwoord en buitengewoon risicovol project in de verder prachtige historische binnenstad', besloot Meijering.

Radio- en televisie-uitzendingen

2016

Radio

- RTV Noord d.d. 08-09-2016

Televisie

- RTV Noord d.d. 08-09-2016

- SBS6 d.d. 21-05-2018, 'Van onze centen'

Johan Meijering in 2016
bij de bouwlocatie van
het Forum Groningen

Het Groninger Forum: Een discussie

Groninger
studentenkrant
Opinie & Debat
3 januari 2017

VOOR: Otilie Oost

Als je een Groninger zou vragen naar het meest omstreden gebouw in de binnenstad, dan zal deze zonder twijfel roepen: het Groninger Forum. Zowel in de politiek als onder stadjes heeft de komst van dit gebouw veel stof doen opwaaien. Het zou echter wel eens voor de grote impuls kunnen zorgen die de stad zo hard nodig heeft.

Groningers lijken haast bang voor verandering en vernieuwing: de tram die nooit kwam en het 'lelijke' vvv-kantoor op de Grote Markt zijn hier slechts twee voorbeelden van. De inwoners zien het liefste hun stad helemaal niet veranderen, laat staan dat stukje wat ze het beste kennen: de Grote Markt. De aversie tegen het Groninger Forum lijkt dus niet zozeer samen te hangen met het Forum zelf, maar meer met de daarmee gepaard gaande verandering van de stad.

De kritiek op het Forum werd ook gevoed door de vertraging die het project op heeft gelopen. De oplevering staat op dit moment zes jaar later gepland dan de oorspronkelijke opleveringsdatum. Opnieuw heeft dit niet direct met het Forum zelf te maken, en zegt het dus niets over het succes ervan.

Bovendien is het Forum-project het eerste gedurfde plan sinds lange tijd. De Grote Markt heeft betere tijden gekend, en een dergelijk project is de enige methode om de charme weer wat terug te brengen. Het is de perfecte combinatie van behoud en vernieuwing. De oostwand van de Grote Markt komt namelijk weer op de oorspronkelijke plaats, zeventien meter dichterbij het plein. Daarnaast zorgen het Forum en het nieuwe pand op de hoek van de Grote Markt voor een nieuwe impuls.

Dan hebben we het nog niet eens gehad over de eigenlijke functie van het Groninger Forum. Met de bibliotheek en het vernieuwde Strip-museum binnen haar muren zal het Forum zowel bezoekers van binnen als buiten de stad aantrekken. Daarnaast zal het een keur aan culturele voorstellingen en tentoonstellingen aanbieden en zodoende zorgen voor een culturele impuls in de stad.

Kortom: het duurt nog even, maar straks heeft Groningen een culturele hotspot in een gewaagd gebouw op de perfecte locatie, waardoor de Grote Markt en de stad in het algemeen een grote impuls zullen krijgen.

TEGEN: Jean-Luc Kraaijenoord

Blablabla. Het Groninger Forum. Het is inderdaad het meest omstreden gebouw in de binnenstad. Gewoon, omdat het slecht gefixt is allemaal. Dit gebouw is voor mij de duidelijke reden waarom ik niet meer kan zuipen in het ouwe vaatje. Al een paar jaar lang is de gemeente bezig met de opbouw van het Groninger Forum. Ik moet ook eerlijk zijn. De tekeningen zijn goed. Het ziet eruit als een ruimteschip in het midden van de stad. Chapeau.

Een paar onderdelen van het Groninger Forum zijn mij duidelijk. Ten

eerste duurt dit hele project echt bizar lang. Ten tweede begrijp ik dat de gemeente een studentenvereniging, 'Vindicat', miljoenen euro's heeft betaald om te verhuizen (2,3 miljoen?). Verder zijn er zoveel verschillende onderdelen van onze prachtige oude stad weggehaald dat de archeologen en de historici zich omdraaien in hun graf. Er is een vvv-kantoor neergekwakt op het midden van de Grote Markt en dat ik moest stemmen op Facebook op zo'n dingetje. De Merqt. Allemaal hip en futuristisch. Naar mijn mening is het Groninger Forum niet per se slecht. De praktische invulling is nodig in onze stad. Als student kun je niet normaal op de fiets naar de UB in het weekend om dat het gebied rond de vismarkt en de grote markt veel en veel te druk is. Dus goed idee, verplaats de massa naar achter. Maar... Groningen is een historische stad, met gebouwen uit de 12e eeuw. De schoonheid ligt hem in het behoud van de cultuur en het herbouwen van de Groningse geschiedenis. Ik vind het ronduit lelijk om zo'n glazen piramide neer te kwakken in de binnenstad. De 'Nieuwe Markt', zoals men heeft gekozen dat het zal heten, wordt vergeleken met de Grote Markt en de Vismarkt, beide van veel meer bijzondere culturele waarde.

Als laatste het kostenplaatje. Dit hele project aan de oostkant van de Grote Markt kost ons Groningers 253 miljoen euro. Hier kun je betere dingen mee doen. Zoals de stadjer en schrijver van het boek 'Groninger Forum, een bodemloze put', Johan Meijering omschrijft: 'Dit project, het Groninger Forum, is de Groninger bevolking door de strot geduwd'. Denk maar eens na. Dit ding, dat naast d'Olle Grieze, de Poelestraat en de Grote Markt komt. Dan verwacht je toch wel dat het een beetje draagvlak heeft?

Kortom: Het is een zwaar contrasterend, modern gebouw. Dat overmatig geforceerd gekoppeld wordt aan onderdelen van de stad met echte culturele waarde. Het Groninger Forum wordt gesteund door bijna niemand en het duurt echt bizar lang. Noem het alsjeblieft niet de Nieuwe Markt, maar houd het gewoon bij Groninger Forum. Verder heb ik nog niks gehoord over meer studieplekken. Gemeente, gebruik dit geld nou gewoon voor meer studieplekken.

P.S. Ben je het met me eens? Je kunt de petitie 'Het Forum, Geen Porem' nog ondertekenen. Dit is een petitie tegen de bouw van het Groninger Forum op www.petities.nl.

Jean-Luc Kraaijenoord

Inrichting Groninger Forum kost 11 miljoen

Dagblad van
het Noorden
20 mei 2017

Elf miljoen euro. Daar koop je een leuke bank voor. De inrichting van het Groninger Forum, dat in 2019 de deuren opent, mag wat kosten. Directeur Dirk Nijdam van het Forum leent het geld van de gemeente. Nou ja, als de gemeenteraad met de verstrekking van het krediet instemt. En het geld wordt daarna netjes terugbetaald. Niet dat al precies bekend is hoe de inrichting eruit komt te zien. Nijdam verwacht dat het ontwerp tussen augustus en september rond is.

Invulling is bekend

Het 45 meter hoge Groninger Forum opent in 2019 de deuren voor het publiek. En ja, de invulling is echt bekend. En nee, er zijn geen lege plekken. Nijdam zucht nog net niet. Elke centimeter van de 17.000 vierkante meter is bezet of bestemd. Het tien verdiepingen tellende gebouw omvat onder meer de bibliotheek, bioscoop, de VVV, het Nederlands Stripmuseum, 350 studieplekken en drie horecagelegenheden, waaronder een skylounge met restaurant op het dakterras waar ook een openluchtbioscoop is gepland. En verder: exposities, films, documentaires, talkshows, literaire evenementen en... afijn. Heel veel moois dus dat naar verwachting jaarlijks 1,3 miljoen bezoekers trekt. Niet een tikkeltje optimistisch?

Nijdam zucht wederom nog net niet. "Het is gewoon een optelsom." VVV (250.000), film (140.000), bibliotheek (650.000), Stripmuseum (40.000), debatten en evenementen (15.000), exposities (110.000) en dagjesmensen (100.000). En zo kom je op 1,3 miljoen. "Het is eigenlijk nog aan de lage kant."

Artist impression
NL Architects

Exploitatietekort

Maar dan is er nog dat dreigende exploitatietekort van 430.000 euro op jaarbasis. Toegegeven: in 2013 was het nog 1,1 miljoen euro dus er is al behoorlijk wat van afgeknabbeld. Wethouder Paul de Rook (D66) van cultuur weet ook dat 'er niets zo veranderlijk is als exploitaties'. Kortom: het kan nog alle kanten op en bij voorkeur naar beneden. En als er straks bij de opening toch nog een tekort is, dan zijn er volgens de wethouder nog genoeg reserves om deze de eerste tien à vijftien jaar op te vangen. En wat gebeurt er eigenlijk met de bibliotheken in de wijken als het Forum definitief deel uitmaakt van de Groningse skyline? Nijdam: "Die blijven open."

Het hoogste punt wordt uiterlijk begin 2018 bereikt. Benieuwd naar de vorderingen? Zaterdag is het mogelijk over het bouwterrein te wandelen vanwege de nationale Dag van de Bouw. Ook de parkeerkelder met ruimte voor 385 auto's en 1250 fietsen is te bekijken.

Het terrein is van 10 tot 16 uur voor het publiek geopend.

Groninger Forum hard op weg om financieel tekort weg te werken

Dagblad van
het Noorden
25-08-2019

Het Groninger Forum werkt met man en macht om het exploitatietekort van 430.000 euro per jaar weg te werken. Dat zegt directeur Dirk Nijdam.

Nijdam zegt dat de afgelopen jaren verschillende maatregelen zijn genomen om het exploitatietekort weg te werken. 'Zo hebben we nu twintig procent minder personeel. Ook huren we minder externe adviseurs in', vertelt Nijdam.

Totale begroting van 15 miljoen euro

Het exploitatietekort van het Groninger Forum was vijf jaar geleden nog 1.1 miljoen euro. De gemeenteraad van Groningen stelde vorig jaar 3.3 miljoen euro beschikbaar om dat op te lossen. De totale begroting van het Groninger Forum is zo'n 15 miljoen euro, waarvan 8 miljoen euro bestaat uit subsidie.

Niet ten koste van programma

'Door natuurlijk verloop van personeel ontstaat de komende jaren ruimte om het hele tekort weg te werken.' Andere bezuinigingsmaatregelen zijn bijvoorbeeld automatisering en slimmer inkopen. De maatregelen gaan volgens Nijdam niet ten koste van het programma.

Nijdam wil dat het Forum niet bij de overheid hoeft aan te kloppen voor geld, maar dat de organisatie haar eigen broek ophoudt. Als het Forum open is en loopt, verwacht hij beter te kunnen inschatten waar moet worden ingegrepen om het Forum financieel gezonder te maken.

Foto ter illustratie.
© ANP XTRA

Forum Groningen opent met 24 uur durend ‘feest voor iedereen’

www.rtvnoord.nl
31 oktober 2019

Bij de opening van het Forum Groningen, voorheen het Groninger Forum, is een hoofdrol weggelegd voor het publiek. Vrijdag 29 november om 17.00 uur gaan de deuren open en is het 24 uur lang feest in het multifunctionele gebouw aan de Nieuwe Markt in Groningen. ‘Centraal bij de opening staat nu niet eens een artiest of iemand van koninklijke bloede. Wij vinden dat na al die jaren wachten de opening een feest moet zijn voor iedereen uit Stad en Ommeland’, zegt directeur Dirk Nijdam van Forum Groningen.

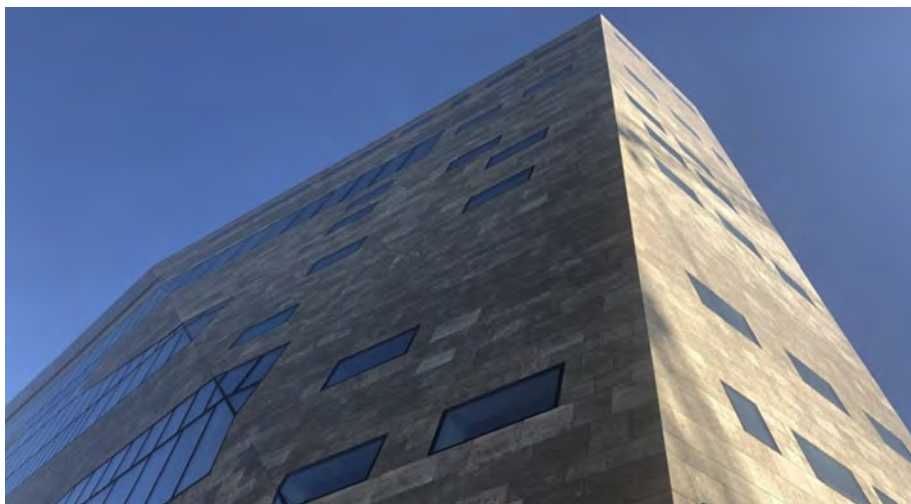
Programma

‘We zetten in op een langdurig programma, zodat iedereen op zijn eigen tijdstip kennis kan komen maken met het Forum’, aldus Nijdam. Belangstellenden kunnen niet alleen overal in het gebouw een kijkje nemen, er zijn ook allerlei activiteiten. Zoals dansen met robots, meezingen met Grease, daten met schrijvers of luisteren naar levende boeken. Het complete programma voor de opening van het Forum wordt volgende week donderdag bekendgemaakt.

Ontmoetingsplek

Forum Groningen wil uitgroeien tot een ontmoetingsplek voor Groningers. In het pand zitten onder meer een bibliotheek, vijf filmzalen, horeca en een dakterras met uitzicht over de stad. Vanaf 7 december zijn er ook exposities te zien. Op 11 januari 2020 opent Storyworld, een nieuw museum waarin strips, animatie en games centraal staan.

Foto: Remy van
Mannekes/RTV Noord)

Een rondleiding door Forum Groningen

Sneakpreview:

zo ziet het nieuwe Forum Groningen er van binnen uit

Dagblad van het
Noorden
10 oktober 2019

Het Forum Groningen is het meest besproken nieuwbouwproject sinds het Groninger Museum. Op 29 november gaat het open voor publiek. Een sneakpreview met directeur Dirk Nijdam.

Video: Matthijs
Sorgdrager

Hoe is het gebouw ingericht?

Op verschillende verdiepingen is een andere interieurarchitect aan het werk gegaan, elk met een eigen stijl. Op de begane grond is de centrale balie bijvoorbeeld gemaakt van gele gasleidingen. 'Dat is bedoeld als grapje door de architect, omdat het gebouw volledig gasloos is', aldus Nijdam.

De horecagelegenheden hebben ook ieder een eigen stijl. Zo is bij een van de bars alles rond: van tafel en stoelen tot de verlichting aan het plafond. De wand van de bar bestaat uit een 35mm film die is opgeknipt en in epoxyhars gegoten.

Directeur Dirk Nijdam.
Foto's: DvhN/
Corné Sparidaens

Door het hele gebouw heen zijn boekenkasten te vinden. Bij een van de verdiepingen is dit zo ingericht dat je aan de ene kant van de gang tussen de kasten de toren van het provinciehuis kan zien, en aan de andere kant de toren van de Sint-Jozefkathedraal.

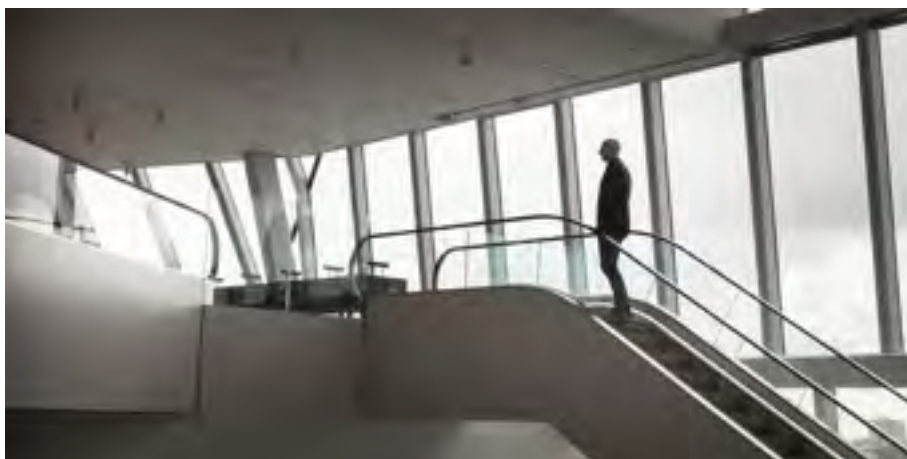
De filmzaal

Hoe gaat het met de verhuizing?

Aannemer BAM heeft het gebouw eind september overgedragen aan de gemeente, sindsdien wordt het gebouw gehuurd door het Forum. De aannemers zijn nog bezig met de laatste werkzaamheden aan het gebouw. Vanaf 3 november is de bibliotheek aan de Oude Boteringestraat gesloten. Om het verhuizen makkelijker te maken, kunnen leden zoveel mogelijk boeken lenen en deze terugbrengen na de opening van het Forum. ‘We verwachten dat dit veel containers gaat schelen met de verhuizing’, zegt Nijdam.

De roltrappen

Wat kunnen we verwachten van Forum Groningen?

Het gebouw wordt een ontmoetingsplek voor bewoners en bezoekers van de stad. In het gebouw komen onder andere filmzalen, expositieruimtes, studieplekken, het nieuwe museum Storyworld en horeca-gelegenheden. In het Smartlab kunnen kinderen en volwassenen kennismaken met nieuwe technieken zoals een 3D-printer en virtual reality, maar ook bijvoorbeeld striptekenen.

‘Er komt een Medialab, waar kinderen en jongeren leren hoe ze bijvoorbeeld nepnieuws kunnen onderscheiden van echt nieuws. We willen kinderen bijbrengen wat ze moeten weten om klaar te zijn voor de komende eeuw’, legt Nijdam uit. Ook komt er een ruimte met een groen scherm, waar jongeren filmpjes kunnen maken en waarbij ze zelf de achtergrond digitaal kunnen invullen.

In de verdieping onder het dak komt een bar en restaurant. Op het dak zelf een terras met uitzicht tot Schiermonnikoog en de Eemshaven, als het helder weer is. Het dakterras kan ook als openluchtbioscoop worden gebruikt.

Wat komt er nog meer bij de Nieuwe Markt?

Aan de Nieuwe Markt komt onder andere het horecagebouw Merckt en The Market Hotel. Ook restaurants Vapiano en 't Feithhuis zullen terrassen openen aan de markt.

Het wordt verboden om je fiets te parkeren op de Nieuwe Markt. Die kan gestald worden in de parkeergarage onder het Forum, die ruimte biedt aan 1.250 fietsen. De kelder kan bereikt worden met een platte roltrap en is 24 uur per dag geopend.

Er wordt nog druk gewerkt

Wat gaat er gebeuren bij de opening?

Nijdam wil er nog weinig over kwijt: „We hebben een act gepland die zeer de moeite waard is, maar die ik nog niet kan verklappen.”

Negen meningen over het Groninger Forum: ‘Het is een iconisch gebouw.’

Dagblad van
het Noorden
14 november 2019
pag. 27

Wat vinden bekende Stadgers van Forum Groningen. Is het een aanwinst? Zal het toeristen naar Groningen trekken?

Eric Bos, voorzitter van de Groninger City Club, verwacht wel dat Forum Groningen architectuurtoeristen gaat trekken. ‘Elk spraakmakend gebouw doet dat. Vanaf het begin is het Forum controversieel. Of het nu het gebouw betreft of de invulling ervan.’

Bos maakt een vergelijking met het Groninger Museum. ‘Ook dat was 25 jaar geleden spraakmakend anders. Daarom vind ik het Forum ook een aanwinst voor Groningen. Het zal de stad absoluut een impuls geven. Het had wat mij betreft vanaf de Grote Markt beter in het zicht kunnen staan. Nu ligt het wat achteraf op de Nieuwe Markt.’

Spectaculair

Ook Haiko Meijer van Onix architecten denkt dat het gebouw toeristen zal trekken. ‘Of je het nu lelijk vindt of mooi, het is een spectaculair gebouw. Alleen al het uitzicht vanaf het dak. Je moet het gezien hebben, al is het maar één keer in je leven.’

Stadsdichteres Renée Luth vindt het ‘ingewikkeld’ om iets over Forum Groningen te zeggen. ‘Het was politiek zo’n beladen onderwerp. Maar ik ben laatst binnen geweest bij het afscheid van de burgemeester. Het is best een indrukwekkend gebouw. Mooi dat alles nu bij elkaar onder een dak zit. Dat maakt het wel laagdrempelig.’

Kees van Twist, voormalig directeur van het Groninger Museum, vindt het nogal een ‘zwaar’ en ‘dominant’ gebouw. ‘Er stonden Eddy de Jonge (oud-zakelijk directeur van het Groninger Museum) en mij iets heel anders voor ogen toen we met het idee kwamen om in een gebouw het verhaal van Groningen te laten zien, met grote Groningers als Fré Meis en Sicco Mansholt. Nu is het een veredeld vvv-kantoor met een bibliotheek en een filmhuis.’

Een trekker

Voor liefhebbers van moderne architectuur zal het gebouw volgens Luth wel een trekker zijn. ‘Helaas valt het een beetje weg tegen de achtergrond van de nieuwe Oostwand. En het is natuurlijk geen Martinitoren.’

Peter Michiel Schaap, architectuurhistoricus en directeur van Platform GRAS, verwacht dat er in het begin zeker mensen voor naar Groningen zullen reizen, zoals ooit ook bij het Groninger Museum is gebeurd. ‘Het is een bijzonder gebouw, maar of er straks bussen vol Chinezen en Japanners naar Groningen komen, valt zeer te betwijfelen.’

Enorme vooruitgang

Tijdens de planvorming had Schaap eerst zijn twijfels over de invulling, maar die zijn nu geweken. ‘Zeker ten aanzien van hoe het was met de Naberpassage en de parkeergarage, vind ik het een enorme vooruitgang. Stedenbouwkundig is het met het nieuwe plein en de stegen eromheen erg geslaagd. Van het Forum kun je van alles vinden, maar het is wel een icoon.’

Nachtburgemeester Merlijn Poolman was altijd al enthousiast over het Forum, ontboezemt hij. ‘Het is heerlijk om zo’n megalomaan gebouw in de stad te hebben. Ik denk dat iedereen daar op den duur blij van wordt. Nu heeft het misschien nog een elitaire associatie, maar ik hoop dat het bestemd is voor alle Groningers.’

‘Niet speciaal voor naar Groningen’

Volgens Poolman voegt het gebouw echt iets toe aan de stad. Hij denkt niet dat er mensen zijn die er speciaal voor naar Groningen zullen afreizen. ‘Maar als ze toch naar het Groninger Museum gaan, willen ze vast en zeker ook het Forum zien.’

Aron van Delft van architectenbureau AAS Groningen vindt Forum Groningen een aanwinst. ‘Het is een goede aanvulling op het Groninger Museum, waardoor toeristen een extra aanleiding hebben naar Groningen te gaan.’

‘Afstandelijk’

De buitenkant van het gebouw omschrijft Van Delft als ‘autonoom’, maar ook een beetje ‘afstandelijk’. ‘Mensen zullen er een keer omheen gaan

lopen, maar niet zes keer. De verrassing zit vooral in het interieur met de hoge vide en het fantastische uitzicht op de stad.'

Zangeres Marlene Bakker is nog niet binnen geweest. 'Het is een opvallend en imposant gebouw. Zoiets hadden we nog niet in Groningen, maar het moet zich wel bewijzen. Het is afwachten of het een succes wordt.'

Supertof

Bruidsfotograaf Elsbeth Hoekstra: 'Het Forum? Dat moet ik even googelen. Oh ja, dat is dat gebouw achter de Grote Markt. Ik wist niet dat het zo heette.'

Of het een goede locatie is voor bruidsfotografie? Hoekstra: 'Het ziet er van de buitenkant supertof uit, maar het hangt heel erg van de binnenkant af. Als dat mooi genoeg is, kan ik er tijdens een fotoshoot naar uitwijken als het regent.'

Unieke cultuurkolos voor alle Groningers

NRC

Recensie Vormgeving

28 november 2019

Het Forum Groningen opent deze vrijdag zijn deuren. Vanuit het atrium met glazen gevels en grote binnenpleinen kun je besloten werelden binnendringen.

Veel te groot en veel te hoog leek het Forum Groningen een jaar geleden te worden. Gezien vanaf de Grote Markt deed het vijfenveertig meter hoge cultuurgebouw toen nog denken aan een ‘karbonkel op het gezicht van een geliefde’, zoals prins Charles een ontwerp voor een nieuw museum in Londen eens omschreef.

Maar nu de laatste twee panden in de vernieuwde oostwand van de Grote Markt hun voltooiing naderen, blijkt de cultuurkolos met zijn gladde, scheve gevels van licht natuursteen en glas vrijwel onzichtbaar vanaf het plein. En gezien vanaf andere punten in de omgeving lijkt het Forum, dat deze vrijdag zijn deuren opent, nergens op een karbonkel. Nu eens toont de hoekige gigasculptuur zich als een toren die niet misstaat bij de naburige oude Martinitoren, dan weer als een piramide die midden in een bouwblok is gebouwd op de plek waar eens een afgrijselijke schokbetonnen parkeergarage stond.

Forum Groningen

Foto Marcel van der Burg

Gebouw: Forum Groningen

Ontwerp: NL Architects

Opdrachtgever: Gemeente Groningen

Al veertien jaar geleden kozen zowel een jury als de 21.656 Groningers die meededen aan de publieksenquête uit zeven Forum-ontwerpen van bekende architecten, zoals Zaha Hadid, voor dat van NL Architects. Maar door jarenlang politiek geharrewar over bouwkosten en subsidies – de Stadspartij was altijd tegen de bouw van Forum – en onduidelijkheid over de precieze invulling van het Forum werd het begin van de bouw

verschillende keren uitgesteld. Nadat de bouw in 2012 eindelijk was begonnen, stelde de gemeente Groningen in 2014 extra eisen aan de aardschokbestendigheid van het gebouw met zijn spectaculaire voor- én achteroverhellende gevels, en moest de al voltooide constructie deels worden afgebroken.

Uiteindelijk hebben de Openbare Bibliotheek, het stripmuseum Storyworld en Forum Groningen nu onderdak gekregen in het cultuurgebouw met een vloeroppervlak van 17.000 vierkante meter. Verder omvat Forum vijf filmzalen, expositieruimtes en verschillende cafés en restaurants. De grootste zit op de bovenste etage.

‘Loungebioscoop’

Door de enorme omvang van het Forum is de buitenruimte rondom bijna benauwend. Maar de petieterige pleintjes bij het cultuurpaleis hebben NL Architects gecompenseerd met een even simpel als briljant idee dat het ontwerp van onder tot boven heeft bepaald: Forum is een opeenstapeling geworden van binnenpleinen die, net als het grote dakterras met schitterende uitzichten over de stad, publiek toegankelijk

zijn. De binnenpleinen, gelegen aan weerszijden van een imposant atrium met glazen gevels, zijn met elkaar verbonden door roltrappen die in verschillende richtingen door de open ruimte schieten.

Met zijn strakke vormen en wit als overheersende kleur is het atrium een neutrale, bijna steriele ruimte. Maar wie vanaf de pleinen dieper het gebouw binnendringt, komt al gauw terecht in bijvoorbeeld de besloten wereld van de bibliotheek die zich over verschillende etages uitstrekt. Hier heeft het deMunnik-deJong-Steinhausser architectencollectief met houten boekenkasten en geperforeerde staalplaten tal van kamerachtige ruimtes gecreëerd die tezamen een huiselijk boekenlabyrint met driehonderd werkplekken vormen.

Soms stuit de bezoeker op zijn dwaaltocht door Forum op een verrassing. Zo bevinden zich ergens in de bibliotheek twee wenteltrappen die op een ingenieuze manier in elkaar zijn gevlochten tot één geheel. De filmzalen, ontworpen door Prast Hooft, lijken met hun blokkige muren in donkere kleuren als saffierblauw en zwart op duistere grotten. Een van de filmzalen is een ‘loungebioscoop’ die met Chesterfieldachtige banken en ‘love seats’ doet denken aan een bordeel.

In wezen is Forum een in tweeën geknipt gebouw met een open ruimte tussen de twee bouwdelen. Met ijzeren consequentie hebben NL Architects dit idee zelfs in de parkeergarage doorgevoerd. Die bestaat uit hellingbanen rondom een atrium waarin Wervel hangt, een kunstwerk van Nicky Assmann dat bestaat uit een vele meters lang kolkend videoscherm waarin de pixels steeds veranderende, veelkleurige patronen vormen. Zo heeft Groningen behalve een uniek cultuurpaleis nu ook de mooiste parkeergarage van Nederland gekregen.

Bernard Hulsman

Ruimteschip in de binnenstad

De Telegraaf
28 november 2019

Er gingen jaren van gedoe en een dreigende aardbevingsramp aan vooraf, maar Groningen heeft er een icoon van internationale allure bij. Het Forum moet de nieuwe ontmoetingsplek worden van stadjsers, omwonenden en toeristen. “Zoiets wordt nooit meer gebouwd.”

Twintig jaar begeleidde Anneke Miedema (63) het project dat nu zijn voltooiing nadert. Morgen opent Forum Groningen, het nieuwe ‘cultuurpaleis’ van het Noorden, zijn deuren: 24 uur lang zal het volksfeest duren. “Eindelijk”, zegt Miedema, die de woordvoering doet. “Dat dit goed is gegaan – slopen én bouwen in de binnenstad, op zo’n grote schaal – dat gaat nooit meer gebeuren.”

Het Forum, waar onder meer de openbare bibliotheek en andere publieke functies, vijf filmzalen, een stripmuseum, restaurants en cursus- en vergaderzalen in zijn ondergebracht, is in alle opzichten spectaculair. „Zeventienduizend vierkante meter publieke ruimte, een kolossaal volume op deze plek”, zegt architect Pieter Bannenberg (60).

Het gebouw, dat dan weer oogt als een scheefstaande, elegante piramide, dan weer als een massief blok van metaal, steen en glas, is een icoon van internationale allure, zeggen de kenners. In vogelperspectief is het alsof een reusachtig ruimteschip, 45 meter hoog, is geland in de historische binnenstad.

Plompverloren staat het daar, als de befaamde Sandcrawler uit Star Wars. Alle proporties lijken zoek. Maar op de grond verdwijnt het Forum, met z’n gladde, scheve buitenzijde, op wonderlijke wijze uit het zicht. Vanaf de nabijgelegen Grote Markt, het hart van de stad, valt de kolos zelfs nauwelijks op.

“Dit is de nieuwe huiskamer van Groningen”, zegt directeur Dirk Nijdam (49). We zitten op een van de verdiepingen met blik – door de

Directeur Dirk Nijdam van Forum Groningen: 'Huiskamer'.

scheve glazen wanden – op de naburige Martinitorren. Her en der in het pand wordt nog driftig gewerkt. “Een Britse architectuurcritica die van de week langskwam, reageerde enthousiast”, vertelt Nijdam. “Die had nog nooit zo’n publiek gebouw gezien.” Bij binnenkomst maakt de weidse centrale hal, het ‘atrium’, waar roltrappen tot in de hemel lijken te reiken, onmiddellijk indruk. “Wat ook goed werkt is dat je hier telkens een andere wereld binnentreedt”, zegt Nijdam. “Je maakt echt een reis: van de zachte materialen in de filmzalen, met tapijtjes enzo, tot hele strakke gebieden; de bibliotheekruimtes ogen daarnaast weer heel

huiselijk.” Nijdam hoopt op zo’n 1,3 miljoen bezoekers per jaar. Opgeteld zijn dit de aantallen die nu gebruik maken van bibliotheek en bioscopen, aangevuld met andere belangstellenden.

Krankjorum

Wat er allemaal vooraf ging aan de oplevering. Er was, zoals altijd in Groningen als er weer eens een prestigieus project word aangegaan, gemor onder de bevolking. Het Forum is veel te groot en veel te duur, klonk het: een speeltje van de elite. ‘Forum Krankjorum’, kopte de lokale PVV. Fractievoorzitter Ton van Kesteren doopte het gebouw, dat uiteindelijk zo’n 160 miljoen euro kost, de ‘subsidiebunker’.

“Met een jaarlijks exploitatietekort van 2,5 miljoen. Maar goed, nu het er eenmaal staat moeten we er maar het beste van maken.” Anneke Miedema kreeg bijna medelijden met de omwonenden. “Dit project is zo’n enorme belasting geweest voor de buurt. De parkeergarage die ervoor moest worden gesloopt, bleek ontzettend sterk gebouwd. Het afbreken duurde ellenlang.”

In 2014 diende zich een ramp aan toen delen van de al bestaande nieuwbouw weer moesten worden afgebroken om het Forum alsnog bestendig tegen aardbevingen te maken. Miedema: “Dat was niet te doen, met weer diezelfde sloopherrie.” Dirk Nijdam: “Dat was na de beruchte beving bij Huizinge, die tot in de stad voelbaar was. Toen dachten we: ho, wacht even, kunnen we wel doorbouwen?”

Besloten werd om het risico niet te nemen en het gebouw vanaf de basis weer op te bouwen. “Dankzij een aantal slimme aanpassingen konden we aan de eisen voldoen”, vertelt ontwerpleider Marco van der Ploeg, staand op het panoramadak met fantastisch uitzicht tot aan Delfzijl. Experts uit Nieuw Zeeland deelden hun expertise, maar uitten hun zorgen. Van der Ploeg: “Die zeiden: zo’n complex, schuin staand gebouw in een aardbevingszone, jullie zijn niet goed snik! Maar we hebben het gefikt.”

Forum is een multi-functioneel centrum met de openbare bibliotheek, bioscopen, het stripmuseum, restaurants, koffiebars, een hightech centrum en studieplekken.

De NAM kwam over de brug met 68 miljoen. Pijnlijk voor de vele gewone burgers die slachtoffer zijn van de bevingen en vaak lang op hun geld moeten wachten. Op sociale media is er kritiek: de kleine man is weer eens de klos.

Die kritiek zal ongetwijfeld verstommen als de burgers van Groningen en ommeland bezit zullen nemen van het gebouw, vermoedt architect Pieter Bannenberg. “Ik kan daar nauwelijks op wachten.” Nee, zegt Bannenberg, hij had geen internationaal voorbeeld. “Ik zou niet weten waar nog een dergelijk publiek gebouw staat. Het is uniek in de wereld.”

Wierd Duk

Forum in Groningen: een pareltje of een lelijke puist?

Het Parool
29 november 2019

Met het vrijdag geopende cultuurwarenhuis Forum heeft Groningen er een architectonisch hoogstandje én spraakmakend gebouw bij.

Van bovenaf gezien is het nieuwe cultuurwarenhuis Forum in Groningen kolossaal. Als een piramide rijst het gebouw op bij de Grote Markt in het hart van de stad, waar het de Martinitoren naar de kroon lijkt te steken. Vanaf de Grote Markt gezien valt de omvang minder op, maar dat beeld kantelt in de smalle straten aan de achterkant. Daar maakt de 45 meter hoge natuurstenen kolos van 17.000 vierkante meter een verpletterende indruk. Zo ervaren veel Groningers het ook, gelet op de in meerderheid negatieve reacties op sociale media over deze ‘puist’ in hun stad: ‘megalomaan’, ‘veel te dicht bij de Martinitoren’, ‘best mooi maar niet in het historische stadscentrum’.

Die kritiek zou kunnen verstommen als meer mensen het gebouw, vanaf vrijdag open voor publiek, van binnen hebben gezien. Zij die al in het Forum zijn geweest, reageerden laaiend enthousiast: aanwinst voor de stad, een pareltje, fenomenaal uitzicht.

‘De in meerderheid negatieve reacties op sociale media over deze ‘puist’ in hun stad: ‘megalomaan.’

‘De extra kosten zijn betaald door gaswinningsbedrijf NAM.’

Beeldmerk

Een spraakmakend gebouw had de stad al met het Groninger Museum, met zijn knotsgekke architectuur. Dat riep aanvankelijk ook veel weerstand op, maar groeide uit tot hét beeldmerk, naast de Martinitoren. Forum is opnieuw een architectonisch hoogstandje. Het bevat de openbare bibliotheek, vijf filmzalen, het museum voor strips, games en animaties, expositie- en evenementenzalen, werk- en studieplekken en horeca. NL Architects leverde een gebouw waarop je niet snel uitgekeken raakt. Vanaf de straat is elke zijde anders. De grootste verrassing is de binnenkant van architectencollectief deMunnik-deJong-Steinhauser, met een zee van licht, wisselende sferen op de tien etages en een schitterend uitzicht.

Forumdirecteur Dirk Nijdam verwacht 1,3 miljoen Groningers per jaar. Als ook toeristisch bezoek op gang komt, kan het weleens dringen worden op de spectaculaire roltrappen die in de centrale open ruimte als tentakels het gebouw doorkruisen. De roltrappen bieden dankzij grote ramen steeds uitzicht op de stad. Hoogtepunt is het dakterras, waar de blik reikt tot de Eemshaven.

Forum, 45 meter hoog,
is zeker zo opvallend als
de 96,8 meter hoge
Martinitoren.

Beeld: Deon Prins

Netwerk van pleinen

Forum is gratis toegankelijk, voor de films en tentoonstellingen moet wel entree worden betaald. Onder het gebouw liggen een fietsenkelder en parkeergarage met een 20 meter lange ledsculptuur van kunstenaar Nicky Assmann, ook een bezienswaardigheid.

Openbare pleinen op de etages bieden toegang tot de kunstinstellingen. Dit is volgens architect Pieter Bannenberg een voortzetting van het netwerk in de binnenstad. Forum (bouwkosten 100 miljoen euro) is onderdeel van een groter plan (275 miljoen) om van de Grote Markt, die een dode hoek werd, weer het hart van de stad te maken. Panden aan de oostwand en een parkeergarage zijn gesloopt. De vervangende nieuwbouw is 18 meter opgeschoven, waardoor de Grote Markt weer de omvang heeft van voor de Tweede Wereldoorlog. Het Forum staat op de plek van de gesloopte parkeergarage.

De bouw heeft twee jaar langer geduurd dan gepland als gevolg van strengere eisen aan de bestendigheid tegen aardbevingen die het gevolg zijn van de gaswinning. De gemeente liet daarom in februari 2015 de werkzaamheden stilleggen. Delen van de vloer van de begane grond moesten worden gesloopt en vervangen. Met sterker beton en meer staal is het gebouw aardbevingsbestendig gemaakt. De extra kosten zijn betaald door gaswinningsbedrijf NAM.

Henny de Lange

Wat vindt de rest van Nederland van Forum Groningen? Een overzicht van (vooral lovende) recensies

Dagblad van
het Noorden

3 december 2019

De eerste recensies over het Forum Groningen zijn geschreven. Wat vindt Nederland van de nieuwste aanwinst in Noord-Nederland? Een overzicht.

NRC Handelsblad: Forum misstaat niet naast Martinitoren

Vier sterren krijgt Forum Groningen van NRC Handelsblad. Het Forum leek een jaar geleden nog veel te groot en hoog te worden, schrijft recensent Bernard Hulsman. Maar, nu het gebouw af is, blijkt dat niet meer zo te zijn.

“Nu eens toont de hoekige gigasculptuur zich als een toren die niet misstaat bij de naburige oude Martinitoren, dan weer als een piramide die midden in een bouwblok is gebouwd op de plek waar eens een afgrijselijke schokbetonnen parkeergarage stond.”

‘Het is een statement tegen het idee dat gebouwen die met publiek geld gemaakt worden (zichtbaar) sober en doelmatig moeten zijn.’

De Architect: De bijzondere kracht van het Forum

Het Forum heeft een bijzondere kracht, schrijft Marieke Giele van vaktijdschrift De Architect.

“Iedereen kan op reis door het gebouw de diverse plekken ontdekken en zich laten inspireren. Door de nieuwe verbindingen weten de verschillende functies elkaar te versterken. Het resultaat is als een groot cultuur-warenhuis, waar iedereen uit de stad zijn eigen plek kan vinden.”

De Telegraaf: Jaren van gedoe maar nu een icoon

In vogelperspectief is het alsof een reusachtig ruimteschip, 45 meter hoog, is geland in de historische binnenstad, schrijft verslaggever Wierd Duk.

„Er gingen jaren van gedoe en een dreigende aardbevingsramp aan vooraf, maar Groningen heeft er een icoon van internationale allure bij. Het Forum moet de nieuwe ontmoetingsplek worden van stadgers, omwonenden en toeristen. “Zoiets wordt nooit meer gebouwd.”

De Volkskrant: Prachtig gebouw dat Groningen zijn allure teruggeeft

Ook vier sterren voor het Forum in de Volkskrant. De ingrijpende verbouwing in het stadshart heeft geleid tot een prachtig nieuw gebouw

dat Groningen zijn allure teruggeeft, schrijft recensent Kirsten Hannema. “Het Forum oogt piekfijn, van de messcherpe gevels tot details als de dubbele ‘wokkeltrap’ in de bibliotheek. Het is een statement tegen het idee dat gebouwen die met publiek geld gemaakt worden (zichtbaar) sober en doelmatig moeten zijn.”

Trouw: Als een piramide-achtige rots

Als een piramide-achtige rots rijst het op bij de Grote Markt in het hart van de stad, waar het de Martinitoren naar de kroon lijkt te steken. Dat schrijft Henny de Lange van Trouw.

“Met Forum (...) heeft de stad er een architectonisch hoogstandje bij, waarbij zelfs het Groninger Museum verbleekt.”

‘Een ontmoetingsplek voor iedereen – niks elite! – voor Groningers, voor niet-Groningers.’

Dagblad van het Noorden: Een slim en schitterend geheel

Forum Groningen krijgt bij DVHN vijf sterren. Na alle gezaaide kritiek zal het Forum straks trots oogsten, voorspelt cultuurverslaggever Eric Nederkoorn.

“Het is een slim en schitterend ontworpen geheel, dat door zijn variatie geheid zal uitgroeien tot een ontmoetingsplek voor iedereen – niks elite! – voor Groningers, voor niet-Groningers. Je kunt hier met gemak een dag doorbrengen. Dat uitzicht overall!”

Maaïke Wind

Impressie van het
interieur.

Illustratie: Archief DvhN

Forum Groningen: een gebouw dat (niet) gezien mag worden

Architectenweb.nl
4 december 2019

Copyright foto's:
Siese Veenstra
Marcel van der Burg
Deon Prins

Onder grote belangstelling is afgelopen weekend Forum Groningen geopend. Met recht wordt het door NL Architects ontworpen gebouw enthousiast ontvangen; het strakke maar sculpturale pand maakt evenals het atrium indruk en de omgeving wordt op voorbeeldige wijze tot onderdeel van het interieur gemaakt. Andersom roept de beperkte zichtbaarheid van het gebouw in diezelfde omgeving vraagtekens op. Is dat alle ambities en moeite waard geweest?

Bijna dertien jaar hebben de inwoners van Groningen het vooral met impressies moeten doen. Begin 2007 won NL Architects de prijsvraag voor het destijds nog Groninger Forum geheten gebouw en pas nu kunnen ze het in gerealiseerde vorm ervaren. Alsof de meteoriet, zoals het bouwwerk vaak wordt genoemd, na een reis van lichtjaren eindelijk op zijn plek is geland.

Door vertraagde subsidieverstrekking vanuit de provincie Groningen verliep de aanloop naar de bouw langzamer dan gepland. Daarbovenop stak tijdens de bouw de Groningse aardbevingsproblematiek de kop op, waardoor het complex aardbevingsbestendig moest worden gemaakt en nog twee jaar langer op zich liet wachten. In totaal heeft de bouw acht jaar geduurd en honderd miljoen euro gekost.

Maar dan heb je ook wat, zegt men dan. Een 17.000 vierkante meter omvattend 'cultuurwarenhuis', met daarin de openbare bibliotheek, een filmhuis, een interactief museum, een smart- en medialab en meer. Het bijzondere is de hoge mate van vermenging; binnen een wereld van gestapelde pleinen en zwevende roltrappen lopen functies in elkaar over en worden ze onderling verbonden. Het geheel wordt omlijst door een helder en scherp gesneden volume, bekroond met een groot dakterras.

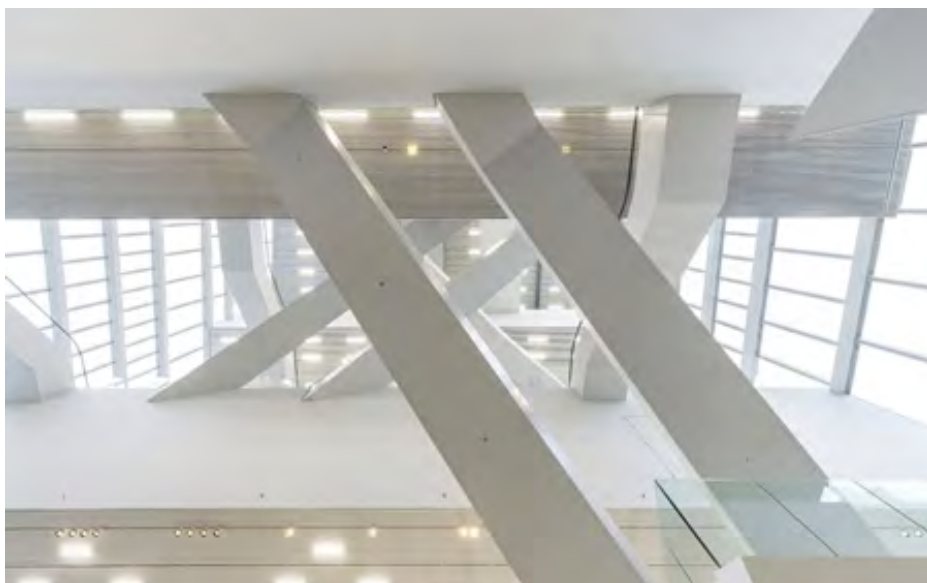

Vernieuwing van de oostwand

Forum Groningen maakt deel uit van de vernieuwing van de oostwand van de Grote Markt, waartoe in 2002 werd besloten. Vanwege het groeiende aantal inwoners en bezoekers was er meer publieke ruimte benodigd in het centrum van de stad. De oostelijke zijde van het beroemde marktplein en de achtergelegen bebouwing leenden zich uitstekend voor deze opgave.

De rooilijn van de gebouwen aan deze kant, waaronder het pand van studentenvereniging Vindicat, lag tot de Tweede Wereldoorlog zeventien meter naar voren. Uit historisch oogpunt viel het dus te verantwoorden om deze lijn weer terug te schuiven. Daarbij nam een slecht lopende winkelpassage een hoop vierkante meters in beslag, evenals een beruchte parkeergarage erachter (bekend van de gevleugelde uitspraak: ‘als je daar schadevrij kunt parkeren, dan lukt het je overal’). Weinig mensen kortom die er een traan om zouden laten als dit alles plaats zou maken voor iets nieuws.

Volgend jaar moet de vooruitgeschoven wand met het nieuwe onderkomen van Vindicat, een hotel en hoekpand Merckt, klaar zijn – een jaar later wordt de busbaan op de Grote Markt omgelegd en is het plein weer geheel publiek bezit. Achter de vernieuwde oostwand liggen de kleinschalige Nieuwe Markt en het Forum, dat uit tien gestapelde openbare ruimten bestaat.

Het met glas opengewerkte middendeel van het gebouw – dat het gehele atrium, de pleinen en het dakterras behelst – is vrij toegankelijk. Functies waarvoor betaald dient te worden liggen alle aan de gesloten zijanten van het complex. Onder het maaiveld bevinden zich een vijf lagen tellende parkeergarage voor 380 auto's en een fietsenstalling met 1.200 plekken.

Grote volumes

Het was even schrikken voor architect Pieter Bannenbergh toen hij zag hoeveel vierkante meter er op een vrij beperkte footprint weggezet moeten worden. “Hebben ze bij de gemeente zelf wel door wat ze van

ons vragen?, dacht ik eerst. Het waren ook alleen maar grote volumes die werden ingezonden voor de prijsvraag destijds.” Hij en zijn medepartners van NL Architects Kamiel Klaasse en Walter van Dijk wonnen met een even simpele als sculpturale oplossing; een volume dat in de basis de volledige bouwvelop beslaat, maar op strategische plaatsen is afgeschuind. Dankzij de scheefstaande gevels laat het gebouw bijvoorbeeld daglicht door voor de omliggende openbare ruimte, maar spreken ook de plekken waar zich de entrees bevinden voor zich. Voor de liefhebbers: loop langs de gevel aan de Martinikerzijde naar de achterkant van het gebouw en zie hoe strak de Kiosk (het leesplein met een tribune vanaf de begane grond) in het volume is verwerkt.

Helaas lijdt het Forum wel onder de plek waar hij staat en dat merk je pas goed nu de oostwand van de Grote Markt ook zijn volledige hoogte heeft bereikt. Het 45 meter hoge pand mag natuurlijk niet concurreren met de vlak ernaast staande Martinitoren, qua gebouwen de heilige graal

in Groningen. Alleen is nu de curieuze situatie ontstaan dat het Forum in zijn directe omgeving slechts beperkt zichtbaar is, vanaf de Grote Markt vang je er zelfs niet meer dan een glimp van op (via de steeg tussen Merckt en het hotel). Feitelijk kun je het Forum alleen vanuit vogelvluchtperspectief in vol ornaat bewonderen en dat in een stadscentrum waar niet heel hoog wordt gebouwd. Toch opmerkelijk voor een gebouw met zo'n bijzonder ontwerp, je zou zeggen dat zo'n pand gebouwd is om gezien te worden. Waarom is er bovendien anders een ambitieuze internationale architectenprijsvraag aan voorafgegaan?

In het voetlicht

Maar goed, het gebouw conflicteert dus niet met de Martinitoren. Sterker nog, d'Olle Grieze heeft er een geweldig uitkijkpunt bij gekregen en wel een die de toren zelf nog beter in het voetlicht zet. Niet alleen kun je vanaf het dakterras de wijzers van de klok – gevoelsmatig – bijna aanraken, ook wordt bezoekers van het Forum via de vensters verschillende perspectieven op de Martinitoren en de stad geboden.

In combinatie met de route die je via de roltrappen, pleinen en onder meer de bibliotheek aflegt door het gebouw, maak je als het ware een reis door de omgeving. En op die manier wordt de omgeving weer deelgenoot van het Forum.

Bij binnenkomst maakt het atrium meteen indruk. Zowel bij journalisten die al voor de opening een kijkje namen als de bezoekers van het openingsweekend ontsnapte regelmatig een ‘wauw’ als ze de blik omhoog richtten. Er zijn eigenlijk alleen roltrappen, plafonds en uitsteeksels van pleinen te zien, maar die zijn wel zo gecomponeerd dat de centrale ruimte eerder aan Piranesi doet denken dan dat ze associaties met een warenhuis –al dan niet gericht op cultuur– oproept. Wat minstens zo knap is aan dit deel van het gebouw, is dat je het pas verlaat wanneer je een betaalde en dus afgesloten functie binnenstapt. Of je nu op een roltrap staat, een kijkje neemt in de bieb of in de wachtruimte van het filmhuis zit, alles voelt aan als onderdeel van dezelfde ruimte. En dat terwijl je op ieder plein en zelfs vanaf de roltrap telkens hooguit zicht hebt op de dichtstbijzijnde niveaus en functies.

Niet alle onderdelen van het interieur lijken even geslaagd. Zo heeft museum Storyworld na een last minute-functiewisseling met de kantoren van de Forum-organisatie een weinig representatieve – om niet te zeggen tamelijk onvindbare – entree gekregen en oogt de inpassing van sommige functies op de pleinen ietwat provisorisch. Daarentegen is het filmhuis inclusief zijn foyer zeer fraai, hebben de beide restaurants een sfeervolle inrichting en is het prettig vertoeven in de Kiosk. Het interieur is ontworpen door NL Architects en deMunnik-deJong-Steinhauser architectencollectief en onderdelen als de horecafuncties en Storyworld zijn ontworpen door &Pras&Hooft, NorthernLight en Tank.

Gericht op de toekomst

Wie over de relevantie van het Forum twijfelt: het concept van de instelling is sinds de komst van directeur Dirk Nijdam twee jaar geleden gericht op de toekomst. Reden ook waarom de Groninger Archieven bijvoorbeeld uit het programma is geschrapt. Een belangrijk doel is om de inwoners van de stad en regio weerbaarder te maken in hoogtechnologische tijden. Of het nu gaat om het leren aanmaken van een DigiD-account, herkennen van nepnieuws of dansen in een robotpak, het kan allemaal in of dankzij het Forum. Sommige dingen gaan splendorwijs tijdens een bezoek aan het gebouw, voor andere zaken worden bijvoorbeeld cursussen en (school)programma's opgezet, liet directeur Nijdam bij de opening desgevraagd weten.

Ronnie Weessies

Kennismaking met Forum Groningen

6 december 2019

Gisteren ben ik vloekend en scheldend uit het nieuwe Forum gekomen. Ik was de hele dag van hot naar her gefietst, van Lewenborg naar Vinkhuizen naar Haren, had, kortom, mijn hele to do-list afgewerkt en wilde aan het eind van de middag naar de bieb voor een Volkskrantje en een kop koffie. Tijdens de verhuizing van de centrale bieb naar het Forum had ik noodgedwongen mijn heil gezocht in de bieb in Selwerd – beroerde stoelen, al om half zes dicht, maar erg gezellig en gratis (lekkere!) koffie – en, als ik van de kappersschool kwam, soepjes gegeten in het Floreshuis, al dan niet met oude burens. Maar nu kon ik dan weer naar de bieb. In het nieuwe Forum.

Eerst even de feiten: Het Forum is zeventig miljoen euro duurder geworden dan oorspronkelijk de bedoeling was (140 miljoen in totaal; boze tongen beweren dat het geld van de nemen-NAM-genomen ten koste is gegaan van de vergoeding van de aardbevingsschade aan huizen van mensen in de provincie); de bouw heeft twee jaar langer geduurd; de exploitatie is nog steeds niet rond en zal de gemeente elk jaar tonnen (een miljoen heb ik horen zeggen) kosten. De inwoners van de stad hebben een gebouw als het Forum ook helemaal niet nodig. Bovendien is er geen bedrijf dat er zelfs maar over peinst om naar het Forum te verhuizen, wat ook al een veeg teken is. De vraag is dus niet of ik het mooi vind, want het staat er nu. We zullen het gewoon mooi móeten vinden, want de komende decennia zitten we er aan vast. Het is weer een fraai staaltje van megalomane PvdA-hoogmoedswaanzin, van linkse hobby's en van volkomen overbodige gebouwen.

Het begon gisteren met de ingang: waar zat die? Toen zag ik ook dat er nog van alles niet klaar is aan het gebouw en aan de omgeving van het gebouw. Zo deed de roltrap van de fietsenkelder het niet, waardoor het een heel gedoe was om op mijn hakjes met mijn fiets aan de hand naar beneden te schuifelen. En overal straaltjes water die langs de muren liepen – wat mij deed denken aan de parkeergarage aan het Boterdiep met z'n eindeloze gevecht tegen lekkages.

In het Forum zocht ik op de borden naar de bieb. Uiteindelijk ging ik naar het centrale informatiepunt. “Waar zit de bieb?” vroeg ik. De man achter de balie keek mij stralend aan. “Dat hangt er helemaal vanaf waar u voor komt” zei hij vrolijk, “want de bibliotheek zit door het hele gebouw”. Ik snapte hem niet en was moe, koud en gaar. “Het leescafé of het leesplein” zei ik korzellig, “gewoon een krantje en een kop koffie”. De man begon te lachen. “Ja, dat is hier niet” zei hij opgewekt. “Daar” en hij wees achter mij, “zit op de eerste verdieping de Kiosk, daar staan de kranten en de tijdschriften. En daar” – hij wees achter zijn schouder –

“kunt u koffie drinken en op de vijfde verdieping ook”. En ja, ik mocht bij de Kiosk een Volkskrant pakken en daarmee door het gebouw lopen voor een kop koffie. Ik heb toen even op het punt gestaan om gewoon weer naar buiten te gaan om in één van de vele gezellige, knusse cafés in de binnenstad te duiken.

Maar het was alsof ik in een bewegend schilderij van Escher stond, dat met het trappenhuis: overal zag ik roltrappen. Nu ik toch in het gebouw was, kon ik net zo goed een kijkje nemen of desnoods goed om mij heen kijken als ik die Volkskrant en koffie bij elkaar aan het scharrelen was. De eerste roltrap naar de Kiosk was nog geen probleem. Al zag ik dat er in dit nieuwe onderkomen van de bieb erg weinig computers staan voor mensen die zelf geen computer hebben. En de kranten en tijdschriften lees je aan een tafel, niks lekkere stoelen of fijne zitjes. Toen de trap weer af en naar de andere kant van het plein voor koffie. Daar bleek een hippe gelegenheid te zitten met cappuccino's van twee-euro-negentig. Bovendien zat het er helemaal vol, met mensen van een heel ander slag dan die in het Leescafé in de oude bieb. Maar dat was geen probleem want er was immers nóg een café?

‘Het was alsof ik in een bewegend schilderij van Escher stond, dat met het trappenhuis: overal zag ik roltrappen.’

Het gebeurde toen ik op de zoveelste lange roltrap naar boven stond: ik keek over de roltrapeuning naar beneden, de diepte in, en de misselijkheid golfde ineens door mijn lichaam. Ik begon te zweten, te trillen, kneep de leuning van de roltrap zo'n beetje aan gort, had een scene uit de film ‘De Naam van de Roos’ op mijn netvlies, waarin die middeleeuwse bibliotheek in brand staat.

Bovenaan de trap stond ik uit te hijgen en keek om mij heen. Glazen balustrades van nog geen anderhalve meter hoog. Het wachten is op de eerste springer, op iemand die met veel gevoel voor drama een eind aan zijn leven wil maken. Iemand met kwade bedoelingen heeft niet eens meer een wapen nodig, die kiepert mensen gewoon over de balustrade heen. Deze gedachten werden natuurlijk ingegeven door mijn hoogtevrees, ik wilde zo snel mogelijk weer naar beneden. Maar het was alsof ik verlamd was, ik kreeg mijn voeten niet meer van de grond. En toen dat wel lukte, kon ik in mijn paniek de lift niet vinden. Daarom ging ik maar weer op een roltrap staan.

Er was trouwens nóg iets dat ik zag: HBO-studenten, overal waar ik keek. De bibliotheek heeft jaren geleden een deal gesloten met de Hanzehogeschool dat de HBO-studenten in de openbare bibliotheek mogen ‘studeren’ (lees: met hun telefoon spelen, spelletjes op hun laptop doen,

chatten, kletsen, de kantine leeg eten en eindeloos veel koffie drinken); dit omdat ze uit de UB worden verwijderd. Op de oude locatie werden ze nog heel erg begrensd, de portier maakte een paar keer per dag een rondje en zette dan alle studenten uit het Leescafé en van het Leesplesplein (even later zaten ze er weer). En nu zitten ze in het hele nieuwe gebouw alsof het ongedierte is, een elfde Egyptische plaag, met hun smartphones en hun Mac's: in de lekkere stoelen voor het raam met het mooie uitzicht, aan de tafels met stoelen, op de werkplekken, werkelijk overal. Alsof het Forum een onderdeel van de Hanzehogeschool is, speciaal voor hen gebouwd. Ze nemen zelfs niet de moeite om hun fietsen in de gratis fietsenkelder te zetten: er stond gisteren een haag van fietsen tegen de muren – en het Forum is nog niet eens een week open!

In de Kiosk zette ik de krant weer terug en zag toen een vriend die een krant zat te lezen. “Wat een ongelofelijk KUT-gebouw!” brieste ik, ik stampvoette nog net niet. Ik voelde mensen naar mij kijken. “Dit gebouw is níet voor mij gebouwd!” hoorde ik mijzelf schreeuwen. Vriend begon te lachen. “Nou, ik ben blij dat jij het zegt” zei hij, “want ik vind precies hetzelfde”. Hij vertelde dat hij nu een paar keer was geweest en dat het brandalarm al twee keer was afgegaan: “Dan staan de liften en de roltrappen allemaal stil. Één keer was er een vrouw in een rolstoel ergens boven, dat mens kon geen kant op”. Zijn vrouw had beneden aan de informatiebalie gezegd dat boven nog iemand in een rolstoel stond. “Maar ook zij gingen niet naar boven, want hoe moesten ze haar naar beneden krijgen? Je moet hier niet komen als je in een rolstoel zit of slecht ter been bent”. Nee, het was geen oefening, er was echt iets aan de hand. “Het roltrappenparadijs noemen ze het”.

‘Je moet hier niet komen als je in een rolstoel zit of slecht ter been bent.’

We liepen samen naar de uitgang, ik nog steeds witheet. Buiten besloten we om bij mij thuis, op het hofje, koffie te gaan drinken. Vriend vertelde over mensen die uit protest hun lidmaatschap van de bibliotheek hebben opgezegd, een vriend van hem is overgestapt naar de UB. “Jaaa” zei Vriend, “want er is een run op de UB, maar in het Harmonie-gebouw (van de Letterenfaculteit) is het de laatste jaren erg rustig, zelfs de catering daar is heel veel minder geworden omdat er te weinig afname is”. “Ik denk dat het een kwestie van tijd is” zei ik somber, “voordat de UB-studenten ook het Forum hebben ontdekt”.

En er is meer. Het gerucht dat de brandweer niet blij is met het gebouw omdat bij een calamiteit het niet snel genoeg ontruimd kan worden. Het Filmhuis zit ook in het Forum: ik overwoog om tijdens de winter weer een Cinevillepas te nemen, maar ik zie mijzelf niet rustig films

kijken ergens hoog in het gebouw, dus die Cinevillepas kan ik wel vergeten. En hoe zit het met het energieverbruik van het gebouw? Kost het niet ontzettend veel energie om die gigantische centrale ruimte te verwarmen en te verlichten? En hoe moet dat met een hittegolf in de zomer, met al die ramen?

Vriend vertelde dat het Forum vierentwintig uur per dag, 365 dagen per jaar geopend is: WAAROM in hemelsnaam?! Wat worden mensen geacht 's nachts in het gebouw te gaan doen? Of mogen de daklozen bij vrieskou op de roltrappen overnachten? En wat te doen met dronken studenten die na een nacht doorhalen het Forum binnenkomen? Of is het juist de bedoeling dat die dan in het Forum ontbijten? Ik snap het gewoon niet. Wat is de bedoeling van dit gebouw? Of moet het, net als het Groninger Museum, vooral mensen van buiten Groningen aantrekken? En zo ja, wat hebben, behalve de horeca en de hotels, de inwoners van de stad daar dan aan? Waarom moet Groningen hip en trendy Nederland faciliteren terwijl de stadgers met weinig geld naar de bibliotheekfilialen en buurtcentra in de wijken uitwijken (ik snap ineens het woord 'uitwijken' :)?

'Hoe moet dat met een hittegolf in de zomer, met al die ramen?'

Voor mij persoonlijk is nu de vraag wat ik ga doen: ga ik ook mijn lidmaatschap van de bibliotheek opzeggen? Uiteindelijk heb ik de laatste jaren amper iets geleend. Omdat de bieb niet had wat ik zocht. Omdat het aanvraag-systeem, in elk geval bij mij, niet werkt. Ik ging naar de bieb om aan het eind van de dag even snel de krant te lezen, om andere mensen te ontmoeten, om tussen alle bedrijven door een soepje te eten. En dat kan nu niet meer. De boeken die ik wil lezen koop ik meestal voor een paar euro op Boekwinkeltjes.nl, leen ik van vrienden of vind ik in een minibieb. Ik hoef dus niet zo nodig lid te zijn van een bibliotheek. Ik denk dat ik volgende week eerst maar eens een kijkje ga nemen in het Harmoniegebouw. En als dat bevalt stap ik over naar de UB – misschien dat ik dan ook minder boeken hoef te kopen ;)

Groningen heeft voor honderdveertig miljoen euro de bibliotheek en het filmhuis Images, dat in dat prachtige, oude, historische pand aan de Poelestraat zat, van mij afgepakt. Kon de tijd maar worden teruggedraaid! Kon dat ellendige Forum maar verplaatst worden naar een andere stad die in de vaart der volkeren wil opgaan ten koste van de eigen bevolking! Ik ga heel erg mijn best doen om het Forum mooi te vinden, zucht. Want er zit niks anders op.
B.R.

Opinie: ‘Forum Groningen blinkt uit in gapende leegtes’

Dagblad van
het Noorden

23 december 2019

Het Forum Groningen zorgt voor gemengde gevoelens. De trendy kolos imponeert, maar wel in een stad die kampt met tekorten. En met de gapende leegtes lijkt het verdacht veel op de cultuurpaleizen uit het voormalige Oostblok.

Er gaat waarlijk niets boven Groningen! Ook het nieuwe Forum laat dat zien. Het is een aanwinst voor de stad en als gebouw amper te toppen. Een veelgehoorde reactie is: “Het kost wat, maar dan heb je ook wat!”. Juist die reactie roept vragen op. Hoe kon het zover komen dat aan het Forum 101 miljoen werd uitgegeven, aan de fraaie parkeergarage en de nuttige fietsenkelder nog eens 43 respectievelijk 4 miljoen euro?

Afweging

Bij uitgaven zijn er altijd afwegingen. Een actueel voorbeeld: ook de stad kon niet aan de valkuil van stijgende kosten voor jeugdzorg ontkomen. De jeugdzorg blijkt een bodemloos vat te zijn. Helaas draagt de gemeente Groningen door hoge tarieven voor sportverenigingen, een karig aanbod van zwemvoorzieningen, buurtcentra en opbouwwerkers krachtig aan die groeiende vraag naar jeugdzorg bij.

Tegen de achtergrond van de te verwachten jaarlijkse miljoentekorten van het Forum zijn die bezuinigingen opvallend. Hoe nuttig is dit Forumgeld besteed? Bij grote bedragen als voor het Forum lijkt de gekte al snel toe te slaan. Blijkbaar is het dan al snel ‘zuinig in kleinigheden, verkwistend in ’t groot’. Hadden we meer voor dit geld kunnen krijgen: meer bruikbare ruimte, een diverser cultureel aanbod en meer capaciteit van de Openbare Bibliotheek (OB)?

Trendy

Laten we kijken welke waarde deze kolos kan gaan hebben voor Stadgers. Een paar dingen vallen gelijk op. Loop je over de trendy afdelingen, is het de vraag of we voorbereid worden op ‘de multimediale toekomst van gisteren’, zoals op Twitter spottend werd vastgesteld. Met bijvoorbeeld de 3D-printers loop je al niet meer voorop.

Forum Groningen
Foto: Deon Prins

Je vraagt je ook af wat de rol van de OB in dit gebouw mag zijn. Verspreid door het hele gebouw (19.000 vierkante meter!) bevinden zich plukken boeken. “De bieb en de bios zijn geen eilandjes meer. Alles zit in één organisatie. Zo krijg je makkelijk kruisbestuiving.”, heet dat in het Forumproza (NRC, 7 december). Zo wordt van de oplossing (het Forum) naar het probleem (kruisbestuiving zou ontbreken) toegewerkt. Het aantal boeken lijkt ook minder te zijn dan voorheen in de OB. Er zijn bovendien niet veel rustige plekken om je in een boek te verliezen. Wel een stel dooie hoeken, maar daar zijn weer geen zitplekken. De bibliotheek lijkt vooral als schaamlap van het Forum te dienen.

Leegtes

Het gebouw blinkt uit in gapende leegtes. Tijdens je minuten durende tocht over de roltrappen sta je van die loze ruimte te kijken. Het Forum lijkt daarmee op een poging tot een cultuurpaleis in de beste Oost-Europese traditie. De disfunctionaliteit straalt ervan af. Geen wonder overigens dat er voor de voortzetting van de populaire Volksuniversiteit in de Forumorganisatie geen plek meer was gereserveerd: er zijn maar twee zalen. Die dienen commercieel uitgemolken te worden om de tekorten te verkleinen. Geen plaats meer voor de Volksuniversiteit dus.

Zitplaatsen

Hebben we dan tenminste een soort ontmoetingsplek voor Stadjers voor die 150 miljoen? Ruimte genoeg, maar het aantal zitplaatsen is beperkt. Met de sluiting van de oude OB gingen er circa 450 zitplaatsen voor studie of lezen van tijdschriften of kranten verloren. Daarvoor zijn er nu circa 250 teruggekomen. De toegevoegde 80 riante loungestoelen vallen wel op.

Daartegenover staat dat niet alle zitplekken even plezierig zijn: er zijn harde ‘kerkbanken’ en een soort van barkrukken waarop je maar moet willen zitten. Weten de mensen die zich nu om die paar plekken verdringen dat begin oktober bekend werd dat de Hanzehogeschool 178 studieplekken tijdens tentamenperiodes heeft ‘gekocht’ en dus geclaimd? De gebruikers van de oude OB zullen dan elders een heenkomen moeten zoeken. Over toegankelijkheid voor velen gesproken.

Uitzicht

Prachtig is het weidse uitzicht bij goed weer. Een mooie uitkijktoren van 45 meter naar bijvoorbeeld Bakkeveens voorbeeld zou ook denkbaar zijn geweest. Wel een groter exemplaar natuurlijk en met een horecavoorziening beneden. Succes was ook dan verzekerd geweest. We zouden een financieel meer duurzame invulling van dit vervallen stukje stad hebben gehad.

Al met al geeft het Forumgebouw reden voor gemengde gevoelens.

Dr. Herman Blom uit Groningen, publicist.

Forum Groningen sluit vanaf vrijdag ‘voorlopig’ z’n deuren

RTV Noord

12 maart 2020

Ook Forum Groningen, dat onlangs nog z’n miljoenste bezoeker verwelkomde, sluit als gevolg van de coronamaatregelen met ingang van vrijdag z’n deuren.

‘We zijn een populaire plek geworden waar mensen graag komen’, zegt directeur Dirk Nijdam. ‘Dat is in principe heel fijn, alleen nu even wat minder.’

1500 man op piektijden

Op een gemiddelde dag trekt het Forum zeven- tot dertienduizend mensen. Op de piektijden, zo rond het middaguur, zijn dat zo’n 1500 man.

‘En dat zijn behoorlijk wat meer dan de grens van de 100 mensen in de richtlijnen van de regering’, zegt Nijdam. ‘Daar willen we dan ook niet te veel discussie over, want dat zijn heel wat mensen op een kluitje. Dus nemen we onze verantwoordelijkheid, en gaan we voorlopig dicht.’

Ik vind het heel vervelend om de hut te sluiten, maar met de richtlijnen van het RIVM kan ik niet anders Dirk Nijdam, directeur Forum Groningen.

Voorlopig? Nijdam: ‘Ja, we willen even kijken hoe één en ander zich ontwikkelt. Misschien kunnen de kleine arthouse-filmzalen in de loop van volgende week wel weer open.’

Vervelend

Nijdam had voor hij het besluit nam om voorlopig te sluiten contact met verschillende (overheids)instanties en vergelijkbare instellingen zoals theaters en musea.

‘Ik vind het heel vervelend om de hut te sluiten’, zegt hij, ‘maar met de richtlijnen van het RIVM in de zak kan ik niet anders. De mensen kunnen van buiten nog een foto van het gebouw maken, maar dat is alles wat ik ze aan kan bieden.’

Opinies over de nieuwe Oostwand en het Forumgebouw (1)

Vriendenbulletin
nr. 101
juni 2020

In het vorige Bulletin (het feestelijke nummer 100) hebben Pieter Bootsma, Henk van Veen en ik de geschiedenis van alle veranderingen rondom de Grote Markt geschetst, te beginnen met de verwoesting van de laatste oorlogsdagen en eindigend met de bouw van het Forum en de nieuwe Oostwand. Het was bedoeld als opmaat naar een paneldiscussie die gepland stond voor woensdagavond 22 april, bij de Groninger Archieven. Hier gooide het corona virus roet in het eten. De bijeenkomst moest worden afgeblazen. Misschien kan ze dit najaar alsnog plaatsvinden. Om de geest voor de discussie warm te houden en de verwachtingen gespannen, laten we hier alvast een aantal opiniërende bijdragen volgen over Forum en Oostwand, die op verzoek van de redactie zijn geschreven door een betrekkelijk willekeurig gekozen groep Groningers van wie we verwachtten dat ze wel een geïnformeerde mening zouden hebben over al die heftige nieuwbouw tegenover het stadhuis. In het septembernummer komen nog meer van deze bijdragen. Ze blijken op boeiende wijze uiteen te lopen van kritisch tot waarderend of zelfs juichend. Ze variëren ook van voornamelijk professioneel tot voornamelijk gevoelsmatig. Soms is ook te merken hoezeer het oordeel van vandaag is verweven met de eigen jeugdherinneringen, met name uit de studententijd. De eerste opinie bijdrage is wel heel opmerkelijk want ze is niet van vandaag, zoals alle andere, maar van negen jaar geleden, toen de bouw aan de Oostwand nog moest beginnen. Gert de Roo stemde erin toe een destijds interview met hem nog eens af te drukken. Hij verwachtte dat het Forum een blikvanger en ruimtelijke dynamo zou worden. Het eerste is zeker waar geworden. Op het tweede moeten we nog even wachten.

Piet Pellenbarg

Zonder Forum wordt Groningen een grijze muis

Prof.dr. Gert de Roo

Hoogleraar planologie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Interview van negen jaar geleden!

19 jan 2011, zie https://www.rug.nl/news/2011/01/opinie4_2011

‘De stad Groningen is hard toe aan een architectonisch en planologisch statement met een openbaar gebouw’, stelt professor Gert de Roo. ‘Het is daarom van groot belang dat de plannen voor het Forum in de Groninger binnenstad worden doorgezet. Afblazen is een drama voor de stedelijke kwaliteit.’ ‘Het is een planologische wetmatigheid dat de stad voortdurend in zich zelf moet investeren’, zegt De Roo. Om de zoveel

tijd dient een stad daarom spraakmakende ideeën te lanceren en projecten te realiseren die allure verlenen, aldus De Roo. Laat een stadsbestuur dat na, dan zijn volgens hem de gevolgen pijnlijk: 'De stad glijdt af naar de middelmaat, de zaak vergrijsst en vervlakt. Dat heeft ingrijpende consequenties op tal van terreinen, want mensen blijven weg. De economisch nadelen daarvan zijn groot.' Het is net als met een gezinshuishouden, betoogt De Roo. Wie wil er nou op bezoek bij een familie van grijze muizen?

Oppepper

De Roo maakt een vergelijk met plaatsen in het zuiden van het land, zoals Maastricht, Breda en Den Bosch. 'Daar hebben de plaatselijke besturen via aandachttrekkende projecten telkens voor een stedelijke vernieuwing en verlevendiging gezorgd. En denk eens aan Den Haag. Dat is van een suffe ambtenarenstad dankzij fantastische architectuurprojecten getransformeerd in een stad die internationaal aandacht trekt.' Een project als het Forum omvat meer dan alleen een gebouw, onderstreept De Roo. Dergelijke plannen bezorgen de stad uitstraling en ze werken als een magneet. Groningen moet zich dus niet terughoudend opstellen en is aan zichzelf verplicht groots te denken, vindt de planoloog. 'De stad is geen Londen, Parijs of Berlijn, maar wat we van die steden leren is dat ze zichzelf telkens vernieuwen via grootse projecten. Londen met The Eye en Berlijn met de bouwprojecten op de Potsdammer Platz. En denk in Parijs aan de bouwwerken die de Franse presidenten de stad telkens hebben nagelaten: Centre Pompidou van Georges Pompidou, La Défense en de glazen piramide bij het Louvre van François Mitterrand en het Musée du Quai Branly van Chirac.' Ze bezorgden de Franse hoofdstad telkens een oppepper, aldus De Roo. Zonder zouden we Parijs beslist een stuk minder interessant hebben gevonden.

Hoognodig

De wapenfeiten van het Groninger stadsbestuur liggen alweer te ver in het verleden, vindt De Roo. 'Het Groninger Museum en de Waagstraat zijn in dit verband zeer geslaagd, maar die projecten vragen hoognodig om een vervolg. Om bij de vergelijking met het gezin te blijven: ook daar wordt zo om de tien jaar wel een opvallende investering gedaan: een nieuwe keuken, een flatscreen en zo meer. Pronk voor naar de burens en ook om er zelf lekker van te genieten.' De gedachte het Forum in afgeslankte vorm te ontwikkelen is onverstandig, vult De Roo aan. Daarmee mist het plan volgens de hoogleraar onmiddellijk zijn doel als architectonisch en planologisch statement.

Verval

De Roo wijst erop dat met het idee van het Forum meerdere planologische mogelijkheden binnen bereik komen. Zo maakt de lokatie van het bouwproject dat de binnenstad zich niet alleen in de lengte van

NS-hoofdstation, Hereweg tot en met de Ebbingestraat, maar ook in de breedte verder ontwikkelt, van de Westerhaven tot en met de parkeergarage achter de oostwand.

Het Forum is tevens onlosmakelijk verbonden aan de verbouw van de oostkant van de Grote Markt. De Roo: 'Waar we ons gelukkig mogen prijzen dat de noordwand aan de sloophamer is ontsnapt, zou het ons pijn moeten doen dat de oostwand niet in samenhang met het beoogde Forum kan worden opgepakt.' De kwaliteit van de oostgevel is niet groots, het is een samenraapsel van architectuur uit de jaren vijftig, zestig en zeventig, stelt De Roo. 'Om maar te zwijgen van de buitengewoon treurige toestand die achter de oostwand verborgen gaat. Het is naargeestig, unheimisch en het voelt aan als verval. De gemeente is aan zichzelf, de stad en de regio verplicht dat aan te pakken.'

Beschermd stadsgezicht

Dat laatste in tegenstelling tot de noordwand. De Roo: 'Nergens als bij de noordwand is zo'n prachtige jaren vijftig façade te vinden. Geef het nog tien jaar en iedereen vindt het geweldig. Ik zie het zelfs nog wel beschermd stadsgezicht worden. Het is nou eenmaal mensen eigen om hetgeen onze ouders hebben gebouwd niet mooi te vinden. Dat verklaart ook de waardering voor de jaren dertig architectuur. Die is door onze grootouders neergezet. Je moet met andere woorden enorm oppassen oude kwaliteiten aan de kant te zetten.'

'Met het Forum geeft de stad een bijzonder visitekaartje weg', besluit De Roo. 'Het is een aanjager voor verschillende, op elkaar inhakende, elkaar versterkende en daarmee verweven functies. Dat past in de ontwikkeling van deze tijd, waarin wordt erkend dat monofunctionele ontwikkelingen het niet meer redden. Het Forum kan zoveel meer zijn: blikvanger én ruimtelijke dynamo.'

En wat vind je van de Oostwand nu?

Taeke Boersma

architect te Zuidhorn

Het is een simpele vraag en toch schudt het je wakker. Het is zoiets als, je krijgt plots te horen 'de Koning komt bij jou op bezoek'. Je gaat jouw eigen vertrouwde huis, waar je al jaren met heel veel plezier woont, opeens door de ogen van de Koning bekijken. Conclusie: 'Nou voordat ie komt moet ik nog heel wat doen'. De sleetse wc-deur schilderen, wat kleurige bloemen in de voortuin poten en een nieuw tuinhekje timmeren.

Hetzelfde geldt ook voor de Oostwand van de Grote Markt. In je kinderjaren kom je er, jaren later fiets je als student er aan voorbij. Er gebeurt niet veel, er is niet veel te vinden. Een apotheek en Vindicat leeft alleen 's nachts. Ze klieperen er één keer per jaar vanaf het balkon

een piano aan gruzelementen. Een geluid dat je nooit vergeet. Je hoort over de gruwelen in het Scholtenhuis. Gelukkig dat het te grote neo-classicistische huis afgebroken is. De Oostwand was er, maar had niks bijzonders, je leefde er aan voorbij. Door de bouw van de Naber-passagie verandert het wat, er komt een onderdoorgang naar een wereld achter de Oostwand. Dat brengt wat levendigheid. De enorme trap, bekleed door Jan van der Zee, allemaal borstweringen en hellingbanen. In zijn beweeglijkheid is het gebouw een beetje vergelijkbaar met de chaotische Zuidwand van de Grote Markt.

Kun je de huidige Nieuwe Oostwand nu vol trots aan de Koning laten zien? Ik denk van niet, er moet nog wel wat gebeuren, de boel moet aangekleed worden. Het is nu nog te kaal, te vlak en saai. De nieuwe Oostwand dringt zich naar voren en stelt zich op één lijn met de Martinitoren terwijl het qua reliëf, kleur en aankleding als geheel bij lange na niet zoveel te bieden heeft. Het nieuwe Vindicat doet dat wel; een asymmetrische gevel, een geweldige entreepartij, uitwendige en inpandige balkons, verschillende soorten kozijnen en raamindelingen. Een goed voorbeeld hoe je aan een plein van een eeuwenoude Hanze-stad moet bouwen. De gevelbekroning met het witte boeiboord en een saai penthouse daarboven doen daar overigens sterk afbreuk aan. Een beetje kleurverschil kan hier wonderen verrichten.

De “iets” aangepaste Oostwand van de Grote Markt in Groningen

Het neogotische WestCord hotel is in zijn grootsheid net zo overheersend als het oude Scholtenhuis. Waarom is de driedeling niet benadrukt door verspringende gevelrooilijnen, wisselende raamindelingen en kozijnen of nuanceverschillen in de drie bakstenen gevels. Dat kan alsnog door de gevels een iets verschillende kleur te geven. Een groot asymmetrisch aangehangen balkon en een los voor de gevel hangende hotel-

aanduiding doorbreken de saaiheid eveneens. Het witte pand op de hoek van de Poelestraat doet denken aan de oude stadhuis-uitbreiding van architect Vegter. Door een donkere verticale onderbreking op het witte raster te schilderen komt er wat meer plasticiteit in gevel. De winderige passage naar de Nieuwe Markt dient afgedekt worden, waarbij het dak ver uit het gevelvlak steekt. Met al deze aanpassingen durf ik de Koning wel te ontvangen, misschien dat ie bij die gelegenheid wat bomen wil poten.

Het verhaal van het Forum

Mark Mobach

Lector Facility Management en Leading Lector Kenniscentrum NoorderRuimte, Hanzehogeschool Groningen

De twist

Het verhaal van het Forum is vooral een verhaal over hoe architectuur in korte tijd de harten van de Groningers veroverde. Waar zien en gezien worden een belangrijke rol spelen, maar waar ook rust gevonden wordt en een prachtig uitzicht over de stad. En een verhaal over een bijzonder en mooi gebouw met opvallend klassieke functies. En dat Groningen past als een jas. Toch wordt het Forum vanaf de Grote Markt door de nieuwe Oostwand goeddeels aan het zicht onttrokken. Een omsloten reus, die zich pas in volle omvang aan ons toont na het doorkruisen van de Naberstraat, maar dan is het ook raak. Misschien ook wel door de speelse draaiing van dit verder zo forse gebouw, als Chubby Checker's twist. De vraag of het Forum toegevoegde waarde heeft voor de stad Groningen kan op dit moment alleen bevestigend beantwoord worden. Het loopt storm en daar is alle reden voor.

Bruisend

Van oudsher is het forum het centrum van de stad, zowel in politieke, juridische, religieuze als economische zin. Voor het Groninger Forum voert dat te ver. Toch is het scala aan gehuisveste functies groot. Met restaurants, bioscoopzalen, labs en exposities is er veel ruimte voor dynamiek. De roltrappen bevestigen dat beeld, en creëren een visueel schouwspel. De verwantschap met M.C. Escher's onmogelijke constructies, zoals 'Relativiteit', dringt zich aan je op. Fantasievol en passend bij de bruisende Groninger studentenstad. Ook is er veel ruimte voor studie en reflectie, met verrassende zitjes, wonderschone studieplekken en schitterende vergezichten. Door de zichtlijnen in en op het gebouw lijkt de stad je te omarmen. Het uitzicht op de heerlijke stadsdrukte creëert het juiste gevoel. De rust zorgt voor focus en contemplatie; het uitzicht voor een constante verbinding met de stad. Een geslaagde combinatie.

Verlichtingsideaal

Het is ongetwijfeld nooit zo bedoeld, maar de in Forum gehuisveste functies passen precies bij de ideeën van de Verlichting. Een centrum voor culturele en maatschappelijke vorming. Een bibliotheek als succesnummer, met aanzienlijke aantallen nieuwe leden. Wie had dat gedacht? Verrassend ook; in een tijd waarin, zelfs tijdens een pandemie, feiten met het grootste gemak worden afgedaan als ‘fake news’ of ‘hoax’. Daarmee is Forum van en voor de Groninger samenleving, waarin bibliotheek, lezingen, onderwijs, tentoonstellingen en film succesvol naast elkaar bestaan. Naadloos aansluitend bij de idee dat kunst en wetenschap geen elitaire bezigheden zijn, maar toegankelijk voor iedereen. Forum als fysieke manifestatie van een egalitaire en inclusieve samenleving. Misschien zijn dit, ondanks alles wat er om ons heen gebeurt, constanten geworden in de Groninger samenleving. Niet meer een ideaal, maar een prachtige realiteit van alledag.

Wensdroom

Toch droom ik ook groene Forum-gevels die frisse lucht voor de stad produceren, zoals bij de ‘Bosco Verticale’ van Milaan. Meer groen in en om het gebouw om fijnstof te filteren en de lucht te zuiveren. En een nieuwe waterloop, van Grote Markt naar Nieuwe Markt, ter voorkoming van hittestress en wateroverlast. Als kers op de taart natuurlijk, dat spreekt, zeer passend bij de ambities voor een groen en gezond Groningen.

Over de Oostwand van de Grote Markt

Cunera van Selm

Journalist en tv-maker

In 2001, kort voor het referendum over de plannen voor de Noordwand (de V&D kant) van de Grote Markt, maakte ik een tv reportage met voor- en tegenstanders. Die laatsten waren vooral tegen een parkeergarage onder de Grote Markt, en er was zelfs angst dat de Martinitoren zou verzakken. Dat bracht ik in beeld door de draaiende camera te kantelen, en de toren zogenaamd te laten scheefzakken. Wethouder Smink, de grote verliezer van het referendum, zei later dat die scheefzakkende toren in mijn reportage de nekslag was voor zijn plannen. Het geeft aan hoeveel emoties er spelen bij de inrichting van de Grote Markt, welke kant het ook is.

Wat vind ik van de nieuwe Oostwand? Ik ben geen deskundige op het gebied van architectuur, maar wel een stadjer met een mening. Kijkend vanaf het bordes van het stadhuis zie ik links een bijzonder geslaagde studentensociëteit Mutua Fides (sluit goed aan bij de Martinitoren), in het midden een fors, eentonig en massief hotelgebouw en rechts het witte woongebouw Merckt. De schaal van de nieuwbouw sluit niet aan bij de Zuidzijde van de Grote Markt en de Poelestraat. De verlegde

rooilijn maakt de Grote Markt intiemer, maar de gebouwen versterken dat effect niet, integendeel.

De nieuwbouw aan de Oostwand is, los van horeca op de begane grond, niet toegankelijk voor het grote publiek. Voor een oordeel moeten wij gewone burgers het dus vooral doen met de buitenkant. En die valt me tegen. Dat is anders bij het Forum Groningen, dat trouwens verrassend genoeg vanaf de Grote Markt nauwelijks te zien is.

Ik vind de buitenkant van het Forum spectaculair, vooral gezien vanuit de Peperstraat. Ook over de binnenkant ben ik enthousiast, en dat komt vooral omdat het een echte ontmoetingsplek is voor alle stadgers. De oude mannetjes lezen er hun krantje, met uitzicht op het laatste nieuws online. Op zaterdagen strijken complete gezinnen neer in de bibliotheek, de kinderen vermaken zich er met gemak een hele dag. Studenten genieten boven hun laptops van het uitzicht over stad en ommeland.

Tot slot. Met de Noordwand, en met name de achterkant van de Noordwand (Rode Weeshuisstraat), lijkt het nu ook zonder referendum goed te komen. En de Oostkant, ach, die zal uiteindelijk ook wel wennen. Ik erger me immers ook al lang niet meer aan de Anton Piek geveltjes in de Waagstraat.

Opinies over de nieuwe Oostwand en het Forumgebouw (2)

Vriendenbulletin
nr. 102
september 2020

De nieuwe Oostwand van de Grote Markt in Groningen

Carla Alma

Voormalig coördinator Waddenvereniging en bestuurder van het waterschap Noorderzijlvest.

Ook ik heb, als rechtgeaarde Groninger en al vele decennia woonachtig in Stad, een mening over de vele veranderingen rond de Grote Markt. Wat betreft de recentelijk gebouwde Oostwand en het Forum vallen mij met name twee aspecten op, uit de vele die er te benoemen zijn, nl. de grootschaligheid van het Forum en de rooilijn van de bebouwing aan de Oostwand. Dat er een verbetering van die Oostwand nodig was, staat wat mij betreft buiten kijf: de parkeergarage, de voormalig passage en de rommeligheid van deze plek schreeuwden om een fatsoenlijke aanpak. Maar...

Het Forum: met vele Groningers heb ook ik voor dit architectonische ontwerp gekozen, het leek in zijn ontwerp een gebouw met veel grandeur. Maar ach, wat valt het uiteindelijke gebouw me tegen. Het is weliswaar fraai en met een ruime en efficiënte fietsenkelder erbij heel toegankelijk. Maar het is vooral vanuit een stedenbouwkundig oogpunt potsierlijk groot in relatie tot de relatief benauwde Nieuwe Markt en de rest van het centrum, het is raar weggestopt op die plek en er zit veel te veel loze ruimte in van binnen. M.a.w.: de dimensies van het geheel staan me tegen! Oftewel: het had wel een maatje minder gemogen.

En ook de invulling valt me tegen: eigenlijk is het een opgepimpte (maar wel prachtige) bioscoop en een goede maar wel raar verspreide bibliotheek. Maar die hadden beide al goede behuizingen in de stad, dus wat is er verbeterd op die bruikbaarheid?

En dan de rooilijn van de Oostwand: die is teruggeplaatst naar de vóór-oorlogse situatie, maar ik vind dat geen verbetering: als je vanuit de Oosterstraat komt, valt je oog eerst op een wel héél lelijk appartementenblokkendoos en is bovendien de Martinitoren niet meer zichtbaar. Mij beviel de openheid van de Grote Markt van vóór deze ingreep beter. Het is maar een mening.

De overige bebouwing is mooier: het bakstenen hotel is fraai en ook het nieuwe onderkomen van Vindicat kan de toets der kritiek doorstaan. Maar de doorgang van Grote naar Nieuwe Markt verdient meer aandacht, die is, vrees ik, niet open genoeg om het publiek gemakkelijk doorgang te verlenen, daar word ik een tikkeltje claustrofobisch van...

Van urinoir naar prachtexemplaar

Emiel Blok

Eigenaar Holland Bike Tours / woonde en studeerde 8,5 jaar in Groningen
 Achter de Oostwand, daar kwam vroeger je niet. Hoogstens als je eens hoge nood had op een nachtelijk uur. Daarom werd het gebied 's nachts zelfs aan de openbare ruimte onttrokken en afgesloten met een hek. Men had daar niets te zoeken net als bij voorzijde van de oude Oostwand. Het tegenovergestelde is nu het geval. Een aantrekkelijke nieuwe markt met tal van functies eromheen is toegevoegd aan de Groningse binnenstad. Een verblijfsgebied waar het ook na het sluiten van de winkels levendig en gezellig kan zijn. De vraag of de ontwikkeling een goede is, vind ik een retorische. Natuurlijk is de nieuwe situatie beter dan de oude. De nuance zit in hoeverre de ontwikkeling door de burger gedragen wordt. In mijn herinnering was de toon van de publieke opinie kritisch en zelfs sceptisch tijdens het opperen van de plannen, wellicht het fiasco van de mislukte Noordzijde nog indachtig. Zat de stad wel te wachten op een voor Groningse begrippen megaproject? Het getuigt van politieke durf dat het plan is doorgezet. Met een breed inspraaktraject, steeds duidelijkere plannen en vooral ook concrete beelden is het hart van de meeste Groningers langzaam veroverd. Langzaam, dat wel want er waren flinke hobbels op de weg met een economische crisis en de aardbevingsproblematiek. Bij de opening van het Forum valt het project bijna louter goede pers ten deel, niet alleen in het Noorden maar ook landelijk. De publieke opinie ziet het heden ten dage dus wel zitten. Het Forum is, naast de toren en het museum, in potentie zelfs het derde landmark van de stad met landelijke aantrekkingskracht. Natuurlijk kunnen we twisten over het proces, de kosten of de architectuur - dat is ook mij als geograaf niet vreemd. Echter, deze facetten zijn nu enkel nog een representatie van de tijdsgeest en we zullen het (voorlopig) met deze uitkomst moeten doen. Hopelijk zullen we de lessen meenemen als we weer beginnen aan de Noordwand. Waar wij allemaal wel een beetje invloed op hebben is het succes van het nieuwe gebied. Ik zou zeggen: gebruik het, geniet ervan en geef het daarmee meer waarde. Persoonlijk ben ik trots dat de stad met de Nieuwe Markt en het Forum een kunstwerk voor toekomstige generaties heeft weten neer te zetten. Daar valt bijna geen prijskaartje op te plakken. Ain Pronkjewail in golden raand voor Stad en Ommeland! Zelfs als Randstedeling ga ik er enorm van genieten.

Grote Markt, de huiskamer van de stad Groningen!

George Groote

Ervaringsdeskundige vastgoed en makelaardij

Groningen, een historische stad, historische gebouwen en een rijke historische en actuele cultuur. Een stad die meer van 1000 jaar bestaat en waar in het heden veel gebeurd en zeker in het verleden veel is gebeurd.

Een rijke historie is de basis voor een prachtige toekomst en voor een prettig woon- en verblijfsklimaat in de stad.

Groningen rijk aan oude gebouwen, een prachtige en gedifferentieerde architectuur, veel kerkgebouwen en veel kerktorens. En aan de hoeveelheid van kerktorens kan worden afgeleid dat de stad een rijke culturele en economische historie heeft gehad en nog steeds heeft. Een prachtige stad met schitterende historische gebouwen, waarbij de Grote Markt het middelpunt is.

De historische vooroorlogse Grote Markt telde een grote verscheidenheid van prachtige gebouwen met als middelpunt het stadhuis, het Waaggebouw en het Goudkantoor. Gelukkig is een deel van deze gebouwen gespaard gebleven tijdens de WO II maar toch hebben de panden aan de noordzijde en oostzijde van de Grote Markt forse schade opgelopen en wel zodanig dat er nieuwbouw gepleegd moest worden. De panden aan de noord- en oostzijde van de Grote Markt zijn en waren niet het toonbeeld van een fraaie architectuur en worden gekenmerkt door een te haastige nieuwbouw om de beide gevelwanden na de WO II snel te herstellen. De laatste afronding aan de noordzijde was het gebouw van V&D. De laatste afronding van de oostwand was de Naberpassage, dat al snel een architectonische en commerciële flop bleek te zijn.

De oostzijde heeft een beladen naam gekregen na de WO II. Het Scholtenhuis was het toonbeeld van de Duitse hardvochtige bezetting. De herbouw na de WO II resulteerde in een gebouw voor een apotheek, een kantoorgebouw (verzekering), een studentensociëteit, de Naberpassage met winkels en kantoren en op de hoek van de Poelestraat een kantoor/winkelpand.

De oostwand heeft na de WO II nooit een krachtige statuur gekregen. De studentensoos Mutua Fides was en is nog steeds een dissonant aan de oostwand. De Naberpassage werd als laatste gebouw aan de oostwand gebouwd in de jaren 70 van de vorige eeuw en is nooit een succes geweest. De winkelpassage, de Naberpassage, bleek commercieel gezien een mislukking te zijn. Dat was de aanleiding voor een discussie in de stad Groningen over de kwaliteit van de panden aan de oostwand en het onderzoek naar een nieuwe ontwikkeling. Dat de hele oostwand van na de WO II was kwalitatief beneden de maat met als grote dissonant de studentensociëteit. Uiteindelijk werd na een lange periode van discussie een nieuw plan gemaakt en goedgekeurd voor de gehele oostwand. Daarin werd opnieuw de studentensociëteit opgenomen, een hotel en een doorgang naar het achtergelegen Forum Groningen en de Nieuwe Markt en een woongebouw op de hoek van de Grote Markt en de Poelestraat.

Het gehele plan is nu in afbouw en heeft een nieuwe stedelijke allure gegeven aan de oostwand, waarin het gebouw van Vindicat in mijn ogen niet thuishoort. The Market Hotel van Westcord is een prachtig passend gebouw aan de oostwand en brengt leven in het gebied met terrassen en restaurants. De doorgang naar de Nieuwe Markt en het woongebouw Merckt geven de stedelijke allure van de Grote Markt nog meer vorm.

Al met al een geslaagde operatie om de oostwand weer een stedelijke allure te geven.

Forum Groningen: meerwaarde voor de (binnen)stad?

Ed Nozeman

Emeritus hoogleraar Vastgoedontwikkeling RUG

De stad Groningen heeft een haat-liefdeverhouding met grote projecten. Aan de positieve kant staan het gewaardeerde Waagstraatproject, het (her) ontwikkelde Europark/De Linie/Kempkensberg en de stadsvernieuwing van de voor- en naoorlogse woonwijken. De schaduwzijde omvat de geschrapte Regiotram en Flyover, de verworpen P-garage onder de Grote Markt, de vertraagde realisatie van Ebbingekwartier, Meerstad en verdiepte zuidelijke ringweg.

Grootschalige (binnen-) stedelijke projecten komen zelden zonder slag of stoot tot stand. Bewerkelijke procedures, gewijzigde inzichten, technische complicaties en kostenoverschrijdingen horen daarbij, evenals de confrontatie met tegenstanders en afnemende interesse bij burgers.

De ontwikkeling Grote Markt Oostzijde is, na 15 jaar planvoorbereiding, met de naar voren geschoven Oostwand en de Nieuwe Markt inclusief het iconische Forum sinds november 2019 merendeels in gebruik genomen. De ervaringen sinds de opening zijn te kort om gefundeerd vast te stellen of dit nieuwe stuk binnenstad de verhoopte meerwaarde heeft gebracht. De coronaperikelen noopten bovendien in maart 2020 tot sluiting voor onbepaalde duur.

Nú een oordeel uitspreken kan dus hooguit voorlopig zijn, gebaseerd op beperkte documentatie en eigen observaties. De antwoorden op drie vragen zijn daartoe leidend, te weten:

- 1 Is omvang en kwaliteit van de openbare ruimte inclusief de aanliggende gebouwen door deze ontwikkeling toegenomen?
- 2 Zijn in het project functies toegevoegd dan wel daar naar toe verplaatst die zorgen voor extra bezoekers dan wel een betere spreiding daarvan over de binnenstad?
- 3 Is door combinatie van functies een vliegwieleffect te verwachten voor het culturele en sociale leven in de stad?

Een vergelijking met de situatie van vóór de aanleg leidt tot de vaststelling dat er een aanmerkelijk fraaier en intensiever stuk binnenstad tot stand is gekomen. Over de vormgeving van het Forumgebouw wordt verschillend geoordeeld, maar wat er stond was verouderd, onaantrekkelijk en weinig functioneel. De stedenbouwkundige meerwaarde betreft ook het herstel van de structuur van voor de oorlog. Er is afgerekend met het relict uit de Wederopbouwperiode. Resultaat: een knussere Grote Markt.

De functionele meerwaarde had kunnen zitten in het onderbrengen van voor stad en ommeland nieuwe functies. Behalve de uitzicht biedende horeca op de bovenverdieping betreft het echter merendeels bestaande culturele voorzieningen die onder één dak gebracht zijn. Het originele en unieke van het concept is vooralsnog onduidelijk. Nieuwe huisvesting kan overigens wel een vliegwieleffect tot stand brengen. Zijn de één miljoen bezoekers in de eerste drie maanden na opening van Forum te beschouwen als beloftevol effect van nieuwsgierigen of waren het vooral studenten op zoek naar een rustige studeerplek?

De aantrekkingskracht van de Nieuwe Markt als verpozingsruimte moet nog blijken. De toegang vanaf de Grote Markt is niet erg uitnodigend en verhindert uitzicht op het Forum. Alleen bij afwezigheid van windhinder, voldoende zon- en lichtinval en een aantrekkelijk ingevulde begane grond krijgt de stad er een nieuw herbergzaam plein bij.

Het voorlopige eindoordeel is dus gemengd. Stedenbouwkundig en architecto-nisch mag gesproken worden van kwaliteitsverbetering. Maar functioneel moet Forum het beoogde vliegwieleffect nog bewijzen. De aantrekkingskracht van het culturele clusterconcept zal duurzaam moeten zijn. Hopelijk leidt dat ook tot een acceptabele exploitatie in weerwil van de uitzonderlijk hoge bouwkosten.

Trots

Tjerk Ruimschotel

was van 2000 tot 2014 als stedenbouwkundig ontwerper werkzaam bij de gemeente Groningen

Het werk van een stedenbouwkundige wordt, merkte ik weer bij de opening van het Groninger Forum, niet altijd goed begrepen. Allereerst zijn wij geen bouwers van steden, ook al lijkt dat zo sinds een spellingswijziging de tussen-N invoerde en we stedenbouwkundigen werden. En een stad bouw je niet: ooit zei iemand dat als je een stad wilt bouwen je het beste een universiteit kon stichten en dan 200 jaar moest wachten. De stede of stee heeft betrekking op plaats of plek, zoals een beetje Groninger allang wist. Wij proberen er, met ontwerpen en overreding, voor te zorgen dat bepaalde plekken goed functioneren. Een tweede misverstand is dat we pas tevreden zouden zijn wanneer er gebouwd wordt. Uiteraard is het prettig wanneer iemand iets kan bouwen dankzij ons werk. Maar een (groot) deel van ons takenpakket is ook om te voorkomen dat gebouwen en functies op de verkeerde plaats terechtkomen. Toch kreeg ik de laatste tijd vaak de retorisch bedoelde vraag of ik niet trots was nu het Forum er eindelijk was. Mijn standaardantwoord was dat het niet netjes is om al te trots te zijn op je kinderen, noch op je echte- noch op je geesteskinderen. En hoe mooi dat prachtige gebouw ook is, en hoe goed het ook functioneert en hoe geslaagd het terugbrengen van de historische rooilijn van de Oostwand ook is, dat allemaal is, voor mij, niet het belangrijkste. Nee, als ik al trots ben, dan is dat op een hele reeks van grote en kleine gebeurtenissen die bepalend waren

voor wat nu gerealiseerd is. Trots bijvoorbeeld op een wethouder die durfde te zeggen dat er geen plan B was na het verloren referendum over de Nieuwe Noordzijde. Of op die grote groep van mensen uit de stad die vervolgens bij elkaar kwamen om te bedenken wat er nu met de stad en met het centrum van de stad moest gebeuren. Of op het college dat na verschillende consultatierondes wilde ingrijpen in dit gebied om ‘de markt’ (private investeerders en warenhuizen als V&D en de Bijenkorf – waar zijn ze nu?) te laten zien dat dit wat achtergebleven en verloederd deel van de stad nieuw elan kan krijgen. Ook trots op de gemeenteraad die wilde investeren in een openbaar gebouw als middel om dat te bereiken. En eigenlijk ook op de ambtenaren en adviseurs die, om een stadsbreed draagvlak te creëren de Oostwand een vooroorlogse (Noord-Nederlandse) baksteenallure wilden geven en akkoord waren met een plek op de tweede rang voor ‘een iconisch gebouw’. Het Forum is geslaagd als publiekstrekker uit Stad en Ommeland en daarbuiten; niet eerder kreeg ik zoveel Randstedelijke vrienden op bezoek. Op zich is dat leuk, maar mijn grootste eigen tevredenheid is dat de stadsvernieuwing rond de Grote Markt het gewenste resultaat lijkt te gaan hebben: wil je een goed functionerend stuk stad, ontwerp een bijzonder gebouw en wacht twintig jaar. Het is het wachten, dacht ik bij de opening van het Forum Groninger, meer dan waard geweest. En Vindicat kon minder.

En wat vinden we er nu van?

Jeroen Westendorp

Wethouder Gemeente Noordenveld

Het Forum staat. Naast de d’Olle Grieze is inmiddels een prachtig gebouw verrezen dat Stad en Ommeland meer allure heeft gegeven. De buitenkant is zeer indrukwekkend en de binnenkant doet aan als een groot cultuurwarenhuis waar je in kunt verdwalen. Echter de ontwikkeling in de binnenstad van Groningen gaat verder dan een recente verandering van de skyline. De nieuwe markt en de verandering aan de Grote Markt heeft de binnenstad (met name de Binnenstad-Oost) een flinke oppepper gekregen. Een jonge en groeiende stad die, ondanks de schaarse ruimte, de mogelijkheid heeft gevonden om de binnenstad verder te laten groeien. Een goed gelukte uitkomst van de het ruimtelijk vraagstuk van de schaarse ruimte (gestuwd door de bevolkingsgroei) waar veel steden mee worstelen

Als bewoner van een omliggende gemeente voelt het aan alsof er meer ruimte voor de binnenstad is ontstaan. In het afgelopen jaar, zeker voor de coronacrisis, was het soms zo druk dat men over de hoofden kon lopen. Door de Nieuwe Markt is er de mogelijkheid dat de mensen zich meer gaan verspreiden in de binnenstad van Groningen. De tijd zal leren hoe de loopstromen van de consument zich gaan ontwikkelen, zeker ook met het besluit om ook het openbare vervoer niet langer door de

binnenstad te laten rijden. De extra ruimte zorgt voor de oppepper die de binnenstad van Groningen ook wel kon gebruiken. Detailhandel was en is de afgelopen een flinke dynamische branche gebleken. De snelle ondergang van een heel aantal winkelketens, zoals V&D, zorgden voor een veranderd aanbod voor de consument en zichtbare tijdelijke leegstand. De ontstane ruimte werd al snel gevuld met horeca en nieuwe formules, en bood ook ruimte voor een nieuwe generatie zelfstandige winkeliers.

Die veelheid van en de dynamiek in de mix van detailhandel, horeca en cultuur tegen een achtergrond van historisch erfgoed maakt de binnenstad blijvend interessant voor stadjes en bezoekers, ook uit het Ommeland. Het Ommeland als aantrekkelijke woon- en recreatieregio profiteert enorm van een dynamische en groeiende stad. De verwevenheid in functie en gebruik van Stad en Ommeland is groot. Afgelopen jaren is er door overheden stevig geïnvesteerd in het vervoerssysteem, dat zeer geschikt is gemaakt voor student en forens om van het Ommeland de stad snel te bereiken en vice versa. En zo draagt de ontwikkeling van het Ommeland ook zeker bij aan de ontwikkeling van de stad.

Kijkend naar het Forum, ook een kritische noot. Het Forum is een attractie op zich, en zeker een bezoek waard (na opening eind februari 2020 al een miljoen bezoekers). Maar alleen bezoek is niet genoeg voor een sluitende exploitatie. Veel ommelanders kennen het gebouw wel, maar de inhoud van het grote cultuurwarenhuis niet. Het gebruik zal uiteindelijk het succes van het Forum gaan bepalen. Heeft het Forum qua functionaliteit genoeg verbondenheid met het ommeland? De uitdaging is volgens mij dat naast de stadjes, ook de ommelanders zijn/haar eigen plek in het Forum vind en blijft vinden, om zo te zorgen dat er ook een duurzame wisselwerking tussen bezoek en gebruik ontstaat.

In de tussentijd blijf ik als ‘Ommelander’ op expeditie gaan naar het Forum om alles daarbinnen te ontdekken, om vervolgens te verdwalen in steegjes van de binnenstad, en daarna op de Nieuwe Markt neer te ploffen op een terrasje, om in de schaduw van deze nieuwe stadse allure een lekker ijsje op te eten. #Konminder in #Grunn.

Forum Groningen is het Beste Gebouw van het Jaar 2020 in Nederland

Groninger Internet
Courant

23 oktober 2020

Het Forum is het Beste Gebouw van Nederland! Dat is donderdag bekend gemaakt door de Branchevereniging Nederlandse Architectenbureaus (BNA). Forum kreeg de architectuurprijs omdat een grote meerwaarde heeft voor de opdrachtgevers en de samenleving.

De publieksprijs ging naar DOMUSDELA in Eindhoven. Zij kregen 2200 van de 9000 publieksstemmen. Het Forum kwam in die top-3 niet voor. De vakjury besloot het Groningse cultuurpaleis echter wel uit te roepen tot hét gebouw van het jaar. Negen andere genomineerden kregen in de finale het nakijken.

Bruisende binnenwereld

De vakjury was lovend over het Forum. “Knap hoe de architecten deze kolos op de krappe locatie achter de Grote markt hebben laten landen, waarbij de beschikbare ruimte maximaal is benut”, zo zegt juryvoorzitter Neelie Kroes. “Nog veel indrukwekkender is het gebouw zelf, dat sterk contrasteert met de omgeving, maar ook past in deze stad met zijn moderne architectuur. Maar bovenal waren we onder de indruk van de bruisende binnenwereld, waar studenten boven hun boeken hangen, kinderen spelen en gezinnen een dagje uit beleven. Een gebouw met een enorme aantrekkingskracht en verblijfskwaliteit, dat in alle opzichten een verrijking is voor de stad, als icoon, cultuurwarenhuis, panoramabalkon en als stadshuiskamer.”

Zelf voor gekozen

Wethouder Paul de Rook spreekt van een mooie waardering. Hij benadrukt ook dat de Stadgers uiteindelijk zelf voor het ontwerp van NL Architects hebben gekozen.

Beste bibliotheek?

Vorig jaar won de Noord/Zuidlijn in Amsterdam de prijs. Voor het

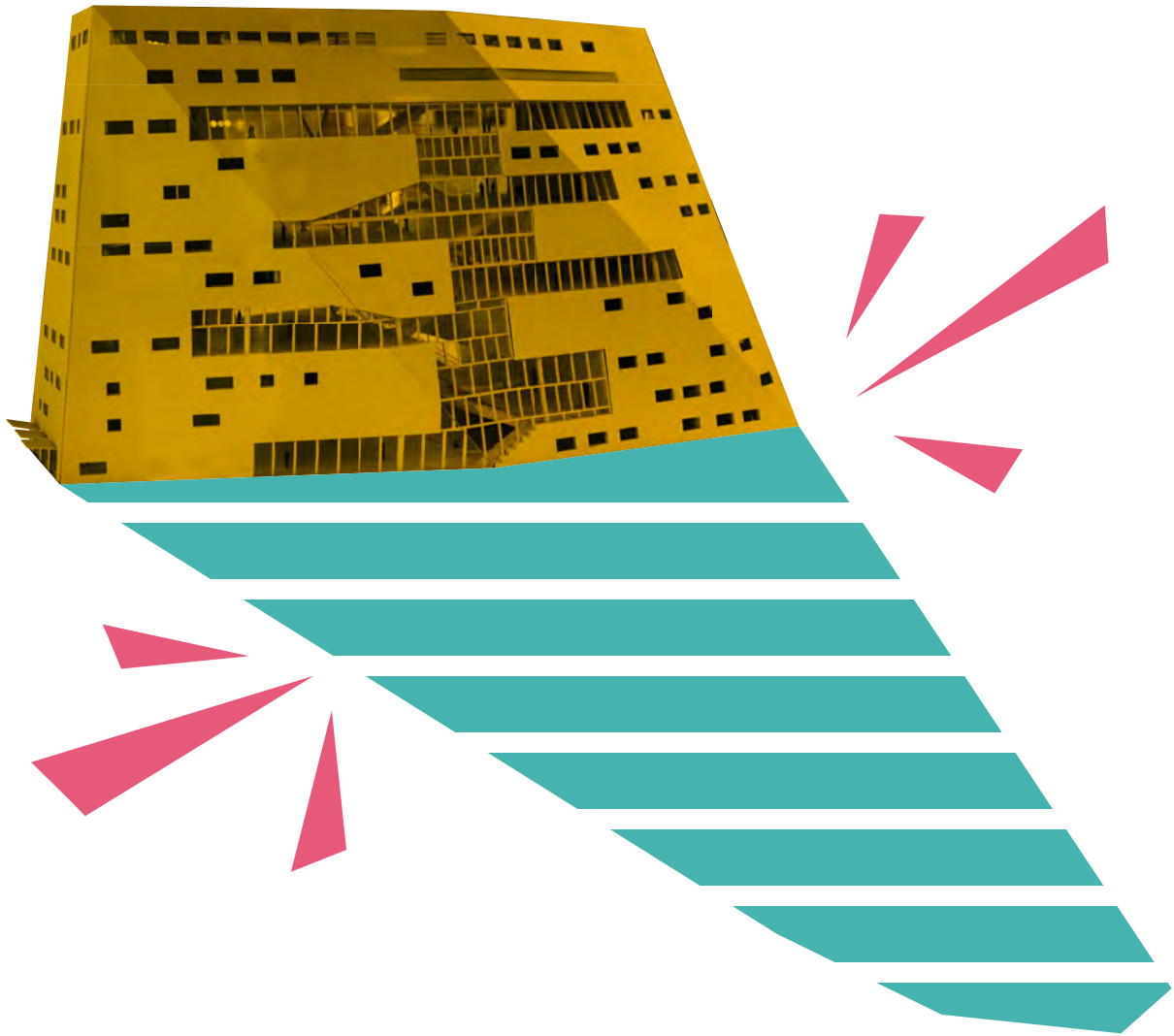
Forum is het ook niet de eerste waardering. Deze week won Forum al een Dutch Design Award en in september werd het Forum al gekozen tot Beste Gebouw van Groningen. Mogelijk komt daar binnenkort ook nog de prijs voor beste bibliotheek bij.

Foto: Marcel van der Burg

Correspondentie

Aan de gemeenteraad van Groningen
Postbus 20001
9700 PB Groningen

Groningen, 11 november 2019

Onderwerp: Forum Groningen
Verzoek: Plaatsen op agenda gemeenteraad:
Deskundig en onafhankelijk onderzoek Forum Groningen

'In het heden ligt het verleden, in het nu wat worden zal.'

— Willem Bilderdijk

Geachte leden van de gemeenteraad,

Na jaren van voorbereidingen is het op 29 november aanstaande zover: op die dag opent het 45 meter hoge Forum Groningen (voorheen Groninger Forum en Huis van informatie en geschiedenis) officieel haar deuren voor het publiek. Bij de opening van het Forum Groningen is een hoofdrol weggelegd voor het publiek, aldus een publicatie van RTV Noord op 31 oktober 2019.

Citaat: 'Vrijdag 29 november om 17.00 uur gaan de deuren open en is het 24 uur lang feest. Centraal bij de opening staat nu niet eens een artiest of iemand van koninklijke bloede. Wij vinden dat na al die jaren wachten de opening een feest moet zijn voor iedereen uit Stad en Ommeland, aldus directeur Dirk Nijdam van Forum Groningen.' De bouw die op 23 maart 2012 is begonnen met de sloop van bestaande panden op de huidige locatie, is niet onomstreden geweest. De bouwkosten werden op € 71 miljoen begroot. De provincie en de gemeente Groningen stelden hiervoor respectievelijk € 35 en € 32.5 miljoen beschikbaar. Europese subsidies werden verstrekt voor een bedrag van ca. € 10 miljoen. De NAM betaalde € 68 miljoen om het gebouw aardbevingsbestendig te maken!

Voor zover thans bekend bedragen de werkelijke kosten ca. € 171 miljoen, inclusief € 13 miljoen voor de inrichting en de bijdrage van de NAM. Het lijkt erop dat er met gemeenschapsgelden is gesmeten! Kortom, dit project is gefinancierd met financiële bijdragen van inwoners van de gemeente en provincie Groningen en daarnaast van inwoners van de Europese Unie.

Al vanaf de ontwikkeling van dit project zijn er vele vragen gerezen. De voltooiing van Forum Groningen is naar mijn oprechte mening het moment suprême om te starten met een deskundig en onafhankelijk onderzoek. Belangrijk is het om dit onderzoek op korte termijn uit te voeren, omdat anders de kans groot is dat belangrijke informatie na verloop van tijd verloren gaat.

De inwoners van de Europese Unie hebben als geldverstrekkers zonder meer recht om alle informatie over dit project te kennen. Zij willen gewoon weten wat er in de afgelopen jaren precies is gebeurd. Een dergelijk onderzoek zou aan de hand van feiten vele onbeantwoorde vragen kunnen beantwoorden en vervult een belangrijke maatschappelijke functie! Het biedt duidelijkheid over de toedracht en maakt het mogelijk daarvan te leren. Dit is niet alleen van belang voor de geschiedenis van Groningen, maar ook daarbuiten. Het past naar mijn mening ook heel goed bij de opzet van dit project: 'Huis van informatie en geschiedenis'. Een van de kunsten van het leven is ook om waar mogelijk de hand in eigen boezem te steken. Wij mogen ons in de Europese gemeenschap gelukkig prijzen dat we in een tijd leven dat - behoudens staatsgeheimen - alles openbaar is. Een dergelijk onderzoek is naar mijn mening niet alleen gewenst, maar noodzakelijk en volkomen gerechtvaardigd! Zelfreflectie is een bijzonder hoog goed en leerzaam, terugkijken is minstens zo belangrijk als vooruit kijken. Alleen al de rol van de NAM bij dit bouwproces en de reactie van de gemeente Groningen daarop rechtvaardigt al een zorgvuldig onderzoek. Is er sprake geweest van politieke besluitvorming buiten de geëigende, openbare kanalen, 'achterkamertjespolitiek'? Ook dient de wijze van informatieverstrekking van de gemeente Groningen aan haar inwoners onder de loep genomen te worden.

Evenals bij de opening van het Forum op 29 november 2019 zou ik graag zien dat ook bij een deskundig en onafhankelijk onderzoek alle inwoners uit Stad en Ommeland in gelegenheid worden gesteld om - binnen een nader vast te stellen periode - prangende vragen te stellen over het Forum Groningen die betrokken kunnen worden bij dit onderzoek. Dit allemaal in het belang van de geschiedenis van Stad en Ommeland. Als een dergelijk onderzoek niet wordt uitgevoerd zal dit de geschiedenis van Groningen geweld aan doen.

Met verwijzing naar mijn op 8 september 2016 uitgegeven boek 'Groninger Forum, een bodemloze put' en Politiek Pamflet op pagina's 11-12 verzoek ik u beleefd:

- 1 Zo spoedig mogelijk plaatsing op de agenda van de gemeenteraad met als onderwerp: 'Deskundig en onafhankelijk onderzoek Forum Groningen' (zie bijlage 1);
- 2 Een budget beschikbaar stellen voor dit onderzoek;
- 3 Een 'Protocol' formuleren met criteria, waarin wordt vastgesteld waar - nader te definiëren - 'grote projecten', zoals in dit geval het Forum Groningen aan moeten voldoen; projecten van grote omvang, die veel impact hebben op de inwoners en veel geld en (ambtelijke) energie kosten.

Een drietal citaten uit bijgaand Politiek Pamflet:

1.1 Groninger Forum

Instellen van een onafhankelijke onderzoekscommissie

Stap 1 omvat het instellen van een onafhankelijke onderzoekscommissie.

Een dergelijke commissie moet alle ins en outs met betrekking tot het Forum onderzoeken, uitsluitend met het doel om lering te trekken uit het verleden. Het onderzoek moet met name gericht zijn op de volgende aspecten:

- communicatie tussen plannenmakers en de bevolking
- het gebruik van referenda om het standpunt van de bevolking te onderzoeken
- de wijze van financiering van het project
- de wijze van vermelding van de financiering en de exploitatie-resultaten in de gemeentelijke begroting

1.2 Algemeen

Protocol bij grote projecten

Een 'Protocol' formuleren met criteria waar - nader te definiëren - 'grote projecten' vergelijkbaar met het Forum Groningen aan moeten voldoen;

Verplichte (tussen)evaluatie

Elk project moet tussentijds en aan het einde worden geëvalueerd door onafhankelijke deskundigen. De rapportage met conclusies en aanbevelingen van de tussen- en eindevaluatie moet openbaar worden gemaakt.

'Geluk is als je voor elkaar een beetje transparant wordt.'

— Huub Oosterhuis

Een greep uit vele voor de hand liggende vragen zouden door de te formeren deskundige en onafhankelijke 'onderzoekscommissie Forum Groningen' hierbij betrokken kunnen worden.

Ik ben zo vrij om u een aantal suggesties aan de hand te doen:

- 1 Hoe is het mogelijk dat dit gebouw met deze omvang er is gekomen op deze beperkte historische locatie?
- 2 Is er sprake geweest van misleiding naar de inwoners en betrokkenen bij de informatieverstrekking door de gemeente Groningen? Is dit project de inwoners door 'de strot geduwd'?
- 3 Wat is de reden geweest om de inwoners vooraf niet te raadplegen via een referendum over de voorgenomen plannen van dit kostbare bouwproject met de vraag of dit wel of niet noodzakelijk is?
N.B. De inwoners van Groningen zijn uitsluitend geraadpleegd over het plangebied 'Grote Markt Oostzijde/Groninger Forum' en in een

latere fase uitsluitend over het uiterlijk van het gebouw. Kortom de inwoners zijn niet gevraagd of er behoefte is aan dit gebouw!

- 4 Waarom is niet besloten om het project tussentijds te beëindigen tijdens de langdurige bouwstop van bijna een jaar (voorjaar 2015 tot voorjaar 2016) om boven het reeds gebouwde ondergrondse deel vervolgens een nieuwe invulling te bedenken in overleg met de inwoners van Groningen?
- 5 Welke grote wijzigingen zijn er geweest tijdens het bouwproces en hoe heeft hier besluitvorming op plaatsgevonden?
- 6 Komt de huidige invulling van het gebouw overeen met de start en visie van dit project? Wat is er veranderd en waarom?
- 7 Waarom heeft de stichting Forum Groningen de inhoudelijke focus in 2013 verlegd van geschiedenis naar actualiteit?
Zijn de verstrekte subsidies overeenkomstig dit doel toegekend of komen deze subsidies daarmee achteraf in gevaar?
Is deze koerswijziging op transparante wijze verlopen?
Zijn de inwoners, subsidieverstrekkers, gemeenteraad bij deze besluitvorming betrokken?
- 8 Wat is het juiste bedrag waarmee het financiële beschikbare en toegestane budget van dit project is overschreden. Is de overschrijding maatschappelijk gezien te verantwoorden? Is er voldoende toezicht geweest op de uitgaven?
- 9 Hoe is het mogelijk dat het project begroot is op ca. € 71 miljoen en voor zover thans bekend de werkelijke kosten ca. € 171 miljoen bedragen, inclusief € 13 miljoen voor de inrichting en de bijdrage van € 68 miljoen van de NAM?
Is een overschrijding van een budget voor het Forum met een bedrag van ruim € 100 miljoen maatschappelijk te verantwoorden?
- 10 Zijn alle werkelijke (ambtelijke) kosten toegerekend aan de investeringskosten van Forum Groningen?
- 11 Zou het Forum Groningen zijn gebouwd als de NAM geen bijdrage had verstrekt van € 68 miljoen om het gebouw aardbevingsbestendig te maken?
- 12 Is het ethisch en maatschappelijk te verantwoorden dat de gemeente Groningen een bedrag van € 68 miljoen van de NAM heeft geaccepteerd, terwijl duizenden mensen in de provincie Groningen financieel en psychisch te lijden hebben van de schade (afwikkeling) door de NAM?

(In verband met de aardbevingen in de provincie Groningen heeft de NAM meer dan 10.000 schademeldingen van gedupeerden ontvangen. De afwikkeling hiervan verloopt dramatisch. Veel inwoners kampen met traumatische ervaringen en hebben te kampen met zowel financiële als psychische problemen.)

- 13 Waarom is er aanvankelijk niet aardbevingsbestendig gebouwd? Wie is daarvoor verantwoordelijk en aansprakelijk?
- 14 Welke invloed heeft de totale investering op de exploitatielasten?
- 15 Zijn alle wet- en regelgevingen strikt gevolgd, voldoet het gebouw aan alle wettelijke veiligheidsnormen bij calamiteiten zoals brand?
- 16 Is er gedurende het gehele ontwikkelings- en bouwproces altijd sprake geweest van transparantie, m.a.w. kan elke inwoner beschikken over alle informatie?
(‘Transparantie’ duidt in de context van politiek en bestuurszaken op openheid binnen een bestuurlijk of juridisch orgaan, dus op inzicht die de overheid hanteert.)
- 17 Is de gemeenteraad altijd tijdig en op de juiste wijze volledig geïnformeerd?
- 18 Is het juist dat vrijwel alle vragen die gesteld zijn door het Dagblad van het Noorden tijdens het bouwproces in augustus/september 2016 door de gemeente Groningen geweigerd zijn om te beantwoorden?
- 19 Zijn alle subsidiegelden op een verantwoorde wijze uitgegeven en besteed voor het doel waarvoor deze bestemd waren?
- 20 Er worden 1.6 miljoen bezoekers per jaar verwacht. Hoe realistisch is dit en op welke wijze wordt dit objectief gezien geregistreerd?
- 21 Staan de inwoners van Groningen achter de plannen van het Forum en zo nee, waarom is het er dan toch gekomen?
- 22 Zijn er voor de komende jaren evaluatiemomenten gepland en zo ja wanneer?

Ik ben zo vrij om u er verder op attent te maken dat er op korte termijn een tweede boek met de titel ‘Groninger Forum, icoon of een draak’ wordt uitgegeven door journalist Mike Tomale en verwijst u naar het in de media in november 2019 verschenen persbericht (zie: informatie twee boeken).

Voor geïnteresseerden is het in 2016 uitgegeven boek 'Groninger Forum, een bodemloze put',
ISBN: 978 90 8954 886 3, aantal pagina's: 472 op verzoek kosteloos digitaal beschikbaar.

Met vriendelijke groeten,
Drs. Johan L. Meijering

tel. 050-2043773

e-mail: jmeijering47@gmail.com

website: www.johanmeijering.com

Afschrift verstuurd aan:

1 Alle fracties politieke partijen gemeenteraad Groningen;

2 Alle raadscommissies:

Raadscommissie Beheer en Verkeer

Raadsadviseur Wolbert Meijer

Raadscommissie Ruimte en Wonen

Raadsadviseur Annemarieke Weiland

Raadscommissie Werk en Inkomen

Raadsadviseur Monique Hansens

Raadscommissie Financiën en Veiligheid

Raadsadviseur Wolbert Meijer

Raadscommissie Onderwijs en Welzijn

Raadsadviseur Greet Mulder;

3 College van Burgemeester en Wethouders van Groningen;

4 Provinciale Staten van Groningen;

5 Alle fracties politieke partijen provincie Groningen;

6 College van Gedeputeerde Staten provincie Groningen

Informatie twee boeken:

1 Persbericht boek 'Groninger Forum', een bodemloze put, september 2016

2 Persbericht boek 'Groninger Forum, draak of een icoon, november 2019

Bijlagen:

1 'Politiek Pamflet Groninger Forum', 2016. Aantal pagina's: 72

E-mailbericht van R.B. uit Groningen
aan drs. Johan L. Meijering
d.d. 07-01-2020
Onderwerp: Update Forum

‘Een maand geleden schreef ik over het Forum. Ik werd daarna bedolven onder reacties, mailtjes, telefoontjes en smsjes van mensen die het allemaal met mij eens waren, zelfs op de volkstuin werd ik erover aangesproken. De media mag dan lovend zijn over het Forum, ik word omringd door mensen die heel erg boos zijn over die honderdveertig miljoen voor een gebouw dat als enige functie lijkt te hebben dat je vanaf het dak mooi foto’s kunt maken. En daarvoor waren we veel voordeliger uit geweest als we roltrappen in de Martinitoren hadden aangelegd. Ikzelf ben ondertussen alweer een paar stations verder, ik heb op dit moment heel andere dingen aan mijn hoofd. Maar de berichten over het Forum blijven binnendruppelen. Soms heb ik het gevoel dat ik een soort van klaagmuur ben, een verzamelpunt van al die klachten. Daarom deze update, die vooral gaat over hoe stadjes omgaan met een gebouw waar ze niet om hebben gevraagd, maar waarvoor ze wel het volle pond gaan betalen. Op het gebied van de veiligheid was er voor mij aanvankelijk een enorme geruststelling. Want iemand vertelde mij dat in het Forum twee trappenhuizen zijn waarvan de deuren automatisch opengaan bij een calamiteit. Alleen gingen die deuren niet open toen het brandalarm tot twee keer toe af ging (!). Los daarvan moet ik er niet aan denken dat ik ergens boven in het gebouw in het filmhuis een filmp zit te kijken en dat het brandalarm afgaat en dat dan al die voornamelijk oudere mensen, waaronder een aantal slecht ter been, al die trappen van het trappenhuis af moeten schuifelen. Dit zal wel de reden zijn waarom de brandweer grote bezwaren tegen het gebouw heeft: het zou niet snel genoeg ontruimd kunnen worden. Voor mij deze winter in elk geval geen Cinnevillepas!

Ook hoor ik dat er om de haverklap ‘incidenten’ zijn met de roltrappen en de liften, wat ik ook geen prettig idee vind. Maar het meest veront- rustend vind ik dat het personeel totaal niet getraind is op wat ze moeten doen bij een calamiteit: het verhaal van die man die bij een brandalarm een vrouw met een rollator de roltrappen afhielp, die, eenmaal beneden, zag dat het personeel stond te niksen en er alweer nieuwe mensen het gebouw ingingen.

Wat betreft ‘het springen’ valt mij vooral de nonchalance op waarmee Forum-enthousiastelingen daarop reageren. Onder mijn vorige tekst verzucht iemand waarom we toch altijd rekening moeten houden met die springers, dat er in de toekomst dan wel valnetten zullen komen, wat voor haar dan weer een extra attractie zal zijn. En dan die biebede- werker, die tegen mij zei, misschien vooral om zichzelf gerust te stellen: “Nou ja, dat kunnen ze ook maar één keer doen” (!!).

De biebede- werkers houden zich op de vlakke wat betreft het Forum. Maar zo nu en dan vang ik wat op. Zo hoorde ik dat de biebede-

werkers voor hun koffie en lunchpauzes óók zijn aangewezen op die dure Forum-restaurants. En dat je nu niet meer met de krant ergens in het gebouw mag gaan zitten is omdat de medewerkers aan het eind van de dag dan al die kranten overal weer bij elkaar moeten zoeken. Een vriendin vertelde mij trouwens dat zij nu altijd eerst thuis op internet haar boeken reserveert voordat ze naar de bieb gaat: “Omdat ik geen tijd en zin heb om elke keer dat hele gebouw door te gaan voor een paar boeken”. Volgens haar doen meer mensen dat, want de rij met gereserveerde boeken schijnt heel veel langer te zijn dan in het oude gebouw. Ikzelf heb mijn lidmaatschap overgeschreven naar een wijkfiliaal, nadat iemand mij vertelde dat ik van daaruit boeken kan reserveren die dan door de bieb vanuit het centrum naar het wijkfiliaal worden gebracht, waar ik ze kan lenen. Dit alles zorgt voor heel veel extra werk voor de biebmedewerkers. Je kunt van het Forum zeggen wat je wilt, maar níet dat het gebouw geschikt is als bibliotheek! We hadden verdorie voor dit geld een leesparadijs als de OBA in Amsterdam kunnen hebben!

“Je hebt het alleen over de bibliotheek” zei een buurman, “maar wat vind je nou van het gebouw?”. Goed. Dan één positief ding over het Forum: ik vind het een imposant gebouw, overweldigend. Maar het had net zo goed ergens anders kunnen staan, het heeft geen andere binding met de stad dan dat de stad er geld voor heeft gekregen van de NAM. En het punt is dat het Forum, anders dan het Groninger Museum - dat ook ergens anders had kunnen staan omdat het geen enkele binding heeft met de stad, maar dat terzijde - ‘alleen’ een gebouw is, zonder functie; een omhulsel dat nu een toeristische attractie is geworden. De Erasmusbrug in Rotterdam is óók iconisch, heeft óók heel veel geld gekost - voor een deel betaald met aardgasgelden! - maar die heeft wél een functie. Als je tien keer vanaf het Forumdak foto’s van de stad hebt gemaakt, dan ben je er toch wel klaar mee? Er komen exposities en tentoonstellingen in het Forum (tien, vijftien euro entree): die zouden dan vanaf het nulpunt moeten worden opgezet. Het is nog maar de vraag in hoeverre dat aanslaat bij een groot publiek.

Naast de bibliotheek zitten in het Forum nog een paar andere organisaties die allemaal geheel of gedeeltelijk aan het gemeente-infuus liggen. Het zijn vooral de biebleden die negatief over het Forum zijn, omdat ze allerlei bieb-functies in het Forum missen. Ik zie veel vaste bezoekers van het oude Leescafé nu in de filialen in de wijken: allemaal zitten ze te schelden op ‘dat stomme Forum’. Ik denk dat de bibliotheek jaren geleden die deal met de Hanzehogeschool heeft gesloten om te maskeren dat er steeds minder mensen lid zijn van de bieb. Door het Forum zullen nu waarschijnlijk nog meer mensen hun lidmaatschap opzeggen - waar de OBA in Amsterdam juist voor meer leden en een ware leescultuur zorgt. De deal met de Hanzehogeschool betekent dat in het oude gebouw, en nu in het Forum, vooral studenten zitten, wat ten koste gaat van de (betalende) leden. Ik ben bang dat de bieb in het Forum een veredeld afhaalpunt van boeken gaat worden.

De verhalen over het Forum die ik hoor, zijn zó absurd dat ik er haast de slappe lach van krijg. Het bieb-personeel schijnt een zwartboek bij te houden van al die extreme dingen die zich in het Forum voordoen. Met op de eerste plek de pizzakoeriers die pizza's afleveren aan mensen die in het Forum zitten (en die een hapje willen eten haha). Het verhaal van drie mensen rond een camping-senseo-apparaat bij een laptop-aansluiting, die hun eigen kopjes koffie zaten te drinken. De foto van iemand die zijn verjaardag op het dakterras heeft gevierd, met mee-gebracht eten en drinken (het wachten is op een barbecue...).

Bij mijn bezoek in december zag ik een stel van middelbare leeftijd, in outdoor-kleding, picknicken met hun campingspullen en tupperware-bakjes, op een picknickkleed. Daklozen die weigeren het gebouw te verlaten met als reden: "Dit is ook mijn gebouw". Twee biebleden die gratis koffie tappen in het biebfiliaal waar ik kom, die in een thermoskan doen om daarmee koffie te gaan drinken in het Forum. Een man vertelde mij dat, als hij een interessant artikel in de krant leest, hij met de krant naar buiten wandelt, bij een print-shop een kopie maakt en dan de krant weer terugbrengt naar het Forum; als hij geen zin heeft om met de roltrap naar de Kiosk te gaan om de krant weer op z'n plek te leggen, geeft hij de krant af bij het centrale informatiepunt (de kopieerapparaten zijn namelijk nog niet aangesloten, en bovendien staan die op een andere verdieping – waar je met je krant niet mag komen). En dit is nog maar een kleine selectie van wat mensen mij vertellen...

Na mijn vorige tekst over het Forum waren er ook mensen die mij aanklampten omdat ze zich ernstig zorgen maakten over wie de rekening van het Forum gaat betalen. Een tuinder die actief is bij een voetbalvereniging, zei: "Natuurlijk zullen de parkeergelden omhoog gaan, dat kan niet anders. Maar ik ben vooral bang dat de gemeente ontzettend gaat bezuinigen op de sportvelden en de sportverenigingen". Dezelfde zorgen hoorde ik van een tuinder die in het bestuur van een wijkcentrum zit. Vorig jaar vertelde een bestuurslid van Kelderwerk mij al dat de gemeente de handen had afgetrokken van voorzieningen voor mensen met weinig geld: Kelderwerk zit nu in een bedrijfspand waar het een commerciële huur voor betaalt, terwijl Kelderwerk in feite een deel van het gemeentelijke armoedebeleid uitvoert (namelijk een sportschool voor mensen met weinig geld).

Deze zorgen blijken terecht te zijn. Want zie wat er nu gebeurd is met de Stadjerspas (kortingspas voor minima, voor kortingen op sociaal-culturele activiteiten): de meeste aanbiedingen zijn geschrapt, de Stadjerspas-houders kregen daar tussen Kerst en Oud & Nieuw (!) bericht van. Het museum, de sportvereniging, de volkstuin, de buurthuis-activiteiten, de Jazzfietstour, cursussen, een voetbalwedstrijd, een museumjaarkaart, een uitstapje in de zomer, concerten, zonder de korting van de Stadjerspas kunnen mensen met weinig geld dit niet meer of veel minder vaak doen. Het Forum wordt duur betaald.

Zoals gezegd heb ik op dit moment heel andere zorgen aan mijn hoofd.

Toch gaat het mij aan het hart als ik zie hoe het stadsbestuur met haar inwoners omgaat: hoe vooral een witte, culturele elite van het Forum profiteert, er een speeltje bij heeft, en hoe de rest van de bevolking dat betaalt. Ik denk dat de meeste stadjs niks met het Forum hebben. En ik ben ook bang dat het stadsbestuur een enorme denkfout maakt, namelijk door te denken dat het voor een stad altijd goed is als het een iconisch gebouw heeft (die hadden we toch al: de Martinitoren?). Dat het voor de inwoners goed is als de stad door een iconisch gebouw in de vaart der volkeren wordt opgestuwd. Dat het vanzelfsprekend goed afloopt met iconisch gebouwen. Áls een bijzonder gebouw al iconisch wordt, want dat staat van tevoren nooit vast. Maar dat is meestal helemaal niet zo! Het is met veel iconische gebouwen en gebouwen die pretenderen dat te zijn, als met een koffiekop die op een mierenpaadje wordt gezet: hoe heerlijk de koffie ook is, de mieren zijn met andere dingen bezig, voor hen is de koffiekop een sta-in-de-weg die hun leven verstoort. Ik kwam in december alleen in het Forum voor een krantje en een kop koffie, in al die andere dingen van het Forum was ik niet geïnteresseerd, gewoon omdat ik een vermoeiende dag achter de rug had. En nu lees ik die krant in een biebfiliaal waar de wc's vies zijn, waar veel minder tijdschriften liggen dan in het Forum, dat al om half zes sluit. Daarnaast zal ik, net als alle andere stadjs, meer moeten gaan betalen voor het wonen in deze stad: voor de gemeentelijke diensten, belastingen en heffingen, de culturele voorzieningen. Dus waarom zou ik positief zijn over het Forum? Als het Forum veel toeristen trekt, profiteren de horeca en de hotels daar van, niet de stadjs want die betalen ervoor!

De komende vijftig jaar zijn we nog niet van het Forum af, want het Forum is ook nog eens aardbevingsbestendig, zelfs de Martinitoren stort nog eerder in, zucht. Maar we kunnen toch niet elk jaar een paar miljoen betalen, alleen voor het exploitatietekort?? En wat, als het nieuwe en leuke van het Forum af is en er alleen een kostenpost is overgebleven? Volgens mij zit er niets anders op dan om van het Forum een fijn gebouw voor ALLE stadjs te maken!

Wie het weet, mag zeggen hoe.'

R.B. Groningen

E-mailbericht van R.B. uit Groningen
aan drs. Johan L. Meijering
d.d. 14-01-2020
Onderwerp: Update Forum (vervolg)

'Dank voor je mailtje met de uitgebreide informatie! Ik weet nog niet of ik het helemaal ga lezen, want ik word er zo treurig van. Afgelopen vrijdag ben ik geïnterviewd voor OOG TV over de Stadjespas: tussen Kerst en Oud & Nieuw had ik een mailtje van de gemeente gekregen waarin stond dat de Stadjespas in 2020 'een beetje' zou veranderen; wat heet: tachtig tot negentig procent was wegbezuinigd. Na heel veel klachten is dat teruggedraaid, maar ik vond dat belangrijk genoeg om er op tv iets over te zeggen - waarmee ik min of meer 'uit de kast' ben gekomen als arbeidsongeschikte/minima/chronisch zieke, iets waarvoor ik mij mijn hele leven al kapot schaam. Maar je hoeft niet echt slim te zijn om je te realiseren dat die bezuiniging alles te maken heeft met het Forum...

Ondanks dat ik heel andere dingen aan mijn hoofd heb ben ik ongewild een aanspreekpunt geworden voor het Forum; in de bijlage de tweede tekst op facebook die ik over het Forum heb geschreven. En sinds vorige week heb ik al weer zoooo veel andere dingen gehoord - ik hoef maar in de bieb in Selwerd te zitten of het personeel komt al naar mij toe om de nieuwste ontwikkelingen te melden; wildvreemde mensen gaan naast mij zitten met verhalen over het Forum:

- Gisteren op de kappersschool vertelde een ander (watergolf)model mij dat in de commissie/raad waar zij in zit (gehandicaptenraad?) mensen in een rolstoel een bezoek aan het Forum wordt ontraden: het zou niet veilig zijn, bij een calamiteit kunnen ze ook niet via de vluchtroutes in de trappenhuisen het gebouw verlaten. Bovendien is het in het Forum vaak zó druk, dat je met een rolstoel of rollator er niet meer door kunt en heel lang moet wachten op de lift. Er zijn nu al Rode Kruis-vrijwilligers die niet meer met iemand het Forum in willen.
- Een bieb-medewerker vertelde mij dat hij vaak zijn werk niet meer kan doen: zo wilde hij zaterdag met zo'n karretje dvd's terugbrengen, maar kon niet door de mensenmassa's heen, en was meer dan een uur kwijt om weer beneden te komen.
- Hij vertelde ook dat geen enkele bieb-medewerker het nog leuk vindt om in het Forum te werken: "Straks wil er niemand meer werken".
- En: Er blijkt inderdaad geen enkele beveiliging te zitten op de kranten en tijdschriften: je kunt er zo mee naar buiten lopen. Als het heel erg druk is, kan dat ook met boeken en dvd's (!).
- Bieb-leden wijken massaal uit naar de filialen in de wijk, nu ook omdat ze in het Forum nergens meer kunnen zitten.
- Ook omdat er in het Forum maar heel weinig computers zijn voor mensen die thuis geen computer hebben. Ter verduidelijking: de Sociale Dienst eist dat mensen met een bijstandsuitkering een email-

- adres hebben. Ik ken iemand die naar een WIJ-team was gestuurd om een mail-account aan te maken, die de afgelopen drie jaar met een papiertje heeft rondgelopen met daarop zijn emailadres en wachtwoord (!) en die dat papiertje kwijt is geraakt: niemand weet nu hoe hij dat probleem moet oplossen, en formeel is er ook geen probleem want hij voldoet aan de eis van de Sociale Dienst: hij heeft een emailadres.
- en nog iets: de computers van de bieb zijn niet voldoende beveiligd: ik ken nu twee mensen die alleen op de computers van de bieb hun administratie regelen, die in december werden gebeld door een ziektekostenverzekering en een energiemaatschappij, en beiden vertelden mij dat ze vooral overrompeld waren doordat degene die hen belde alles van hen wist: naam, adres, telefoonnummer, huidige ziektekostenverzekering/energieleverancier en maandbedrag, verbruik, etc. Volgens de eigenaar van copyshop Het Hartje, waar je tegen betaling ook gebruik kunt maken van een computer, kan dat alleen maar liggen aan een gebrekkige beveiliging van de computers waarop deze zaken geregeld waren. Hij vertelde dat het absoluut veilig is om wat voor zaken dan ook op één van zijn computers te regelen: “Aan het eind van elke dag wis ik alle cookies, ingevulde wachtwoorden, de geschiedenis, ik heb de nieuwste update van een betrouwbaar anti-virusprogramma en uiteraard zit overal een hele degelijke VPN op”. Met als reden: “Er hoeft maar één klant zo'n probleem te hebben, en ik kan mijn zaak wel sluiten”. De bieb heeft dat kennelijk niet.)
  - De bieb-medewerker vertelde dat sinds vorige week het bieb-personeel actief de Hanzehogeschool-studenten gaat inperken. De medewerkers hebben bij de leiding afgedwongen dat er zitplaatsen worden gereserveerd voor bieb-leden omdat die ervoor betalen, en dat de studieplekken voor studenten beperkt gaan worden; er wordt nu overlegd hoe dat geregeld moet worden.
  - Ik heb twee enthousiaste verhalen gehoord van winkeliers met een bijzondere winkel in het centrum (Folkingestraat). Maar van andere middenstanders hoor ik vooral sombere verhalen omdat ze bang zijn dat de kosten heel erg zullen stijgen: OZB, Parkeergelden, gemeentelijke diensten. Dus ik weet nu niet meer in hoeverre het Forum de stad ook wat oplevert. Al heb ik heel veel moeite om die positieve verhalen te geloven: mensen komen naar Groningen voor het Forum en het Groninger Museum, maar toch niet om te winkelen? Van een biebmedewerker weet ik dat er inmiddels al meer dan een half miljoen bezoekers in het Forum zijn geweest. Veel mensen om mij heen zijn er nog helemaal niet geweest en zijn ook niet van plan om er binnenkort heen te gaan.

Ik ga mijn best doen om je op de hoogte te houden van de nieuwste ontwikkelingen die ik hoor. 't Is alleen dat ik hier zo ontzettend triest van word. Hoewel ik in het mooiste huisje van de stad woon, op een hofje, heb ik mij tussen Kerst en Oud & Nieuw toch afgevraagd in hoeverre ik aan de stad gebonden ben - ik ben alleen bang dat dit overal

speelt. Via een link op facebook las ik dit artikel: Rechtse politici zijn erin geslaagd om te slopen waar wij het meest om gaven terwijl de rijksten profiteerden

Maar hoe dan ook: Dank voor jouw acties en inzet! Dat geeft mij de moed om in mijn eigen kleine leventje in de luwte de dingen te doen die ik moet doen! Dank!

lieve groetjes, en hopelijk tot gauw.

R.B. Groningen

E-mailbericht van Em.Prof.dr. Ed. F. Nozeman,
Department of Economic Geography Faculty of Spatial Sciences
aan drs. Johan L. Meijering
d.d. 01-05-2020
Onderwerp: Verzoek toezending boek
'Groninger Forum. Een bodemloze put.'

Geachte heer Meijering,
Vanwege mijn professionele interesse in het wel en wee van het
Forumproject te Groningen stel ik digitale toezending van uw boek(en)
zeer op prijs.
Voorts vroeg ik mij af of het college van B & W nog ingegaan is op uw
suggetie om een onafhankelijk evaluatie-onderzoek in te stellen naar de
plan- en besluitvorming van het Forumproject.
Bij voorbaat dank voor de toezending.
Met vriendelijke groet
Ed Nozeman

Em.Prof.dr. Ed. F. Nozeman
Department of Economic Geography
Faculty of Spatial Sciences

E-mailbericht van drs. Johan L. Meijering
aan Em.Prof.dr. Ed. F. Nozeman
d.d. 04-05-2020

Geachte heer Nozeman,

'Van de secretaris van de Johan Meijering Stichting heb ik begrepen, dat inmiddels aan u mijn boek 'Groninger Forum. Een bodemloze put' digitaal is verzonden. Fijn dat u heeft gereageerd.

Tot onze spijt is er van de zijde van de gemeente Groningen op mijn bijgaande brief geen reactie gekomen. Op 24 november 2019 heb ik contact gehad met Prof. dr. Gerard Sierksma en hem mijn boek digitaal gestuurd.

Als oud-student van de RUG waar ik in 1980 ben afgestudeerd (sociale wetenschappen, specialisatie organisatiekunde) hoop ik oprecht dat er een onafhankelijk onderzoek wordt ingesteld. Dit is zeker van groot belang voor onze geschiedenis.

Mocht u daarin mogelijkheden zien vanuit de RUG zou dat geweldig zijn.

Als het u past zou ik het zeer op prijs stellen om deze week telefonisch contact met u te hebben. Ik hoor graag wanneer dat het beste voor u schikt.

Met vriendelijke groet
drs. Johan Meijering

E-mailbericht van Em.Prof.dr. Ed. F. Nozeman
aan drs. Johan L. Meijering
d.d. 05-05-2020

Geachte heer Meijering,
Hartelijk dank voor de snelle aanlevering van uw boek over het
Forumproject.

Voor het blad Vriendenbulletin (periodiek van de Vrienden van de Stad
Groningen) heb ik een korte bijdrage toegezegd welke eind van deze
week aangeleverd dient worden bij de redactie. Uw boek komt zeer van
pas als een van de bronnen waaruit ik kan putten om een redelijk
gefundeerd verhaal te kunnen schrijven.

Wat betreft ons telefonisch contact komt mij donderdagavond dan wel
vrijdagavond na 19.00 uur het beste uit Hopelijk past een van beide
mogelijkheden in uw agenda.

Met vriendelijke groet
Ed Nozeman

E-mailbericht van drs. Johan L. Meijering
aan de gemeenteraad van Groningen
2020-05-11

Aan: de gemeenteraad van Groningen

Op 11 november 2019 heb ik de gemeenteraad van Groningen zowel per e-mail als aangetekende brief bijgaand verzoek gedaan.

Uw raad heb ik verzocht om een deskundig onafhankelijk in te stellen naar Forum Groningen, dit in het belang van de geschiedenis van de stad en provincie Groningen.

Tot op heden heb ik tot mijn spijt geen bericht van u mogen ontvangen.

Ik zie uw bericht gaarne tegemoet.

Met vriendelijke groet,

drs. Johan L. Meijering

E-mailbericht gemeenteraad van Groningen
aan drs. Johan L. Meijering
2020-05-12

Geachte heer Meijering,

Uw brief heeft op de lijst van ingekomen stukken gestaan voor de raadsvergadering van 27 november 2019 op nr.51. Ook is de brief per dagmail naar de raadsleden gestuurd op 15 november 2019.

Dat de brief op de lijst van ingekomen stukken voor de raad van 27 november 2019 heeft gestaan, betekent dat de raad de gelegenheid heeft gehad om de brief te agenderen en te bespreken. De raad heeft daar geen gebruik van gemaakt en de brief voor kennisgeving aangenomen.

Voor meer informatie zie deze link: <https://gemeenteraad.groningen.nl/contact-met-de-raad/Wat-er-met-uw-e-mail-of-brief-gebeurt>

Met vriendelijke groet,
Esther Dallinga
Griffiemedewerker gemeente Groningen

E-mailbericht Mike Tomale,
schrijver boek 'Groninger Forum. Icoon of een draak'?
d.d. 12-05-2020

Dag Johan,

Heb je mailtje gelezen. Het is triest, maar het is allemaal achteraf, immers het gebouw staat er, een onomkeerbaar feit. Geen enkele Groningse politieke partij die z'n vingers hier nog aan gaat branden. Te weinig kennis, te weinig ballen.

Ook de WOB-verzoeken van de onderzoeksredactie van het Dagblad van het Noorden zijn nooit naar buiten gekomen of gepubliceerd.

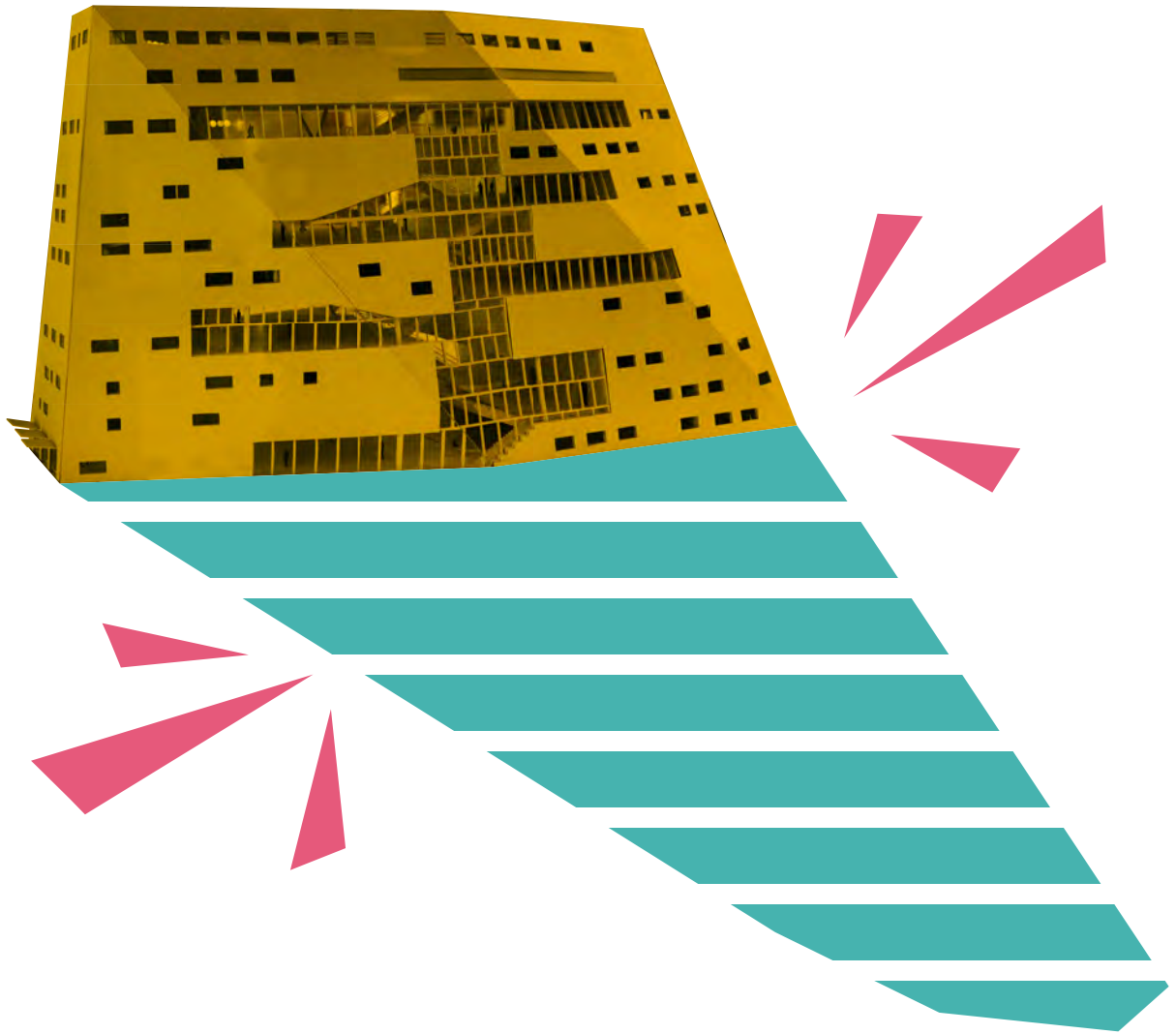
Inhoudelijk gingen die - als ik mij niet vergis- over de grondverkopen en cadastrale verschuivingen die achter de rooilijn hebben plaatsgevonden voor het Forum. Wat is er betaald, wat was eigendom van de gemeente en hoeveel druk is uitgeoefend op horeca eigenaren om hun gevels aan de achterkant aan te passen. Het dossier is geheim verklaard door de raad en gesloten voor journalisten die volgens de Raad van State wel recht hebben op inzage.

In Groningen hebben we ook niet de gewoonte om achteraf mensen op hun vingers te tikken of te berispen. In Groningen noemt men dit 'leren van het verleden'. Triest, maar werkelijkheid. Zie regiotramdossier, MartiniPlaza, Infoversum, geothermiedossier, etc. Overeenkomst bij al deze projecten is het managementteam van de gemeente Groningen. Die bepalen het beleid, wethouders maken het aannemelijk en raadsleden hobbelen er achter aan.

We zijn roepers in de woestijn.

Warme groet,
Mike Tomale

Foto's

Foto's mei 2018

Fotografie: Johan Meijering

Forum Groningen vanuit de Peperstraat en vanuit kruising Schuitendiep-Nieuweweg en vanaf terras 't Feithuis

Forum Groningen vanaf Martinikerkhof

Forum Groningen vanuit hoek
Schuitendiep-Nieuweweg

Interview Kees Tol met Johan Meijering,
Televisieprogramma SBS6

Forum Groningen versus Tate Modern museum

1 Tate Modern museum in London - het Switch House

Op 17 juni 2016 opende de Tate Modern het Switch House, een volledig nieuw gebouw welke net zoals het hoofdgebouw is ontworpen door Herzog & de Meuron. Het nieuwe gebouw maakt het museum 60% groter en huisvest de collectie hedendaagse kunst. Dankzij het Switch House, ook wel bekend als het Blavatnik Building heb je een schitterend uitzicht over de Theems en de skyline van de stad. Op de bovenste verdieping is ook het restaurant van het museum gevestigd.

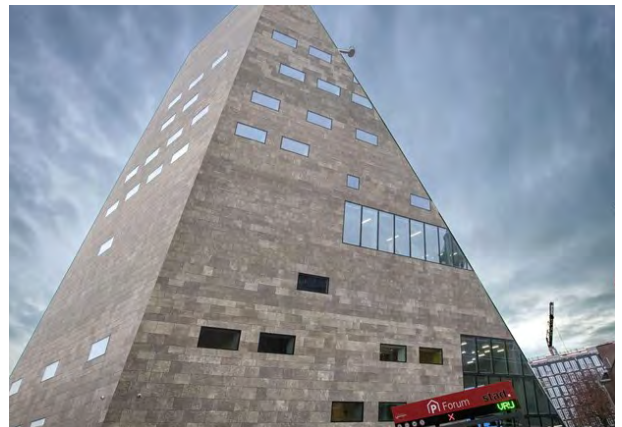
Bron: Wikipedia

2 Forum Groningen

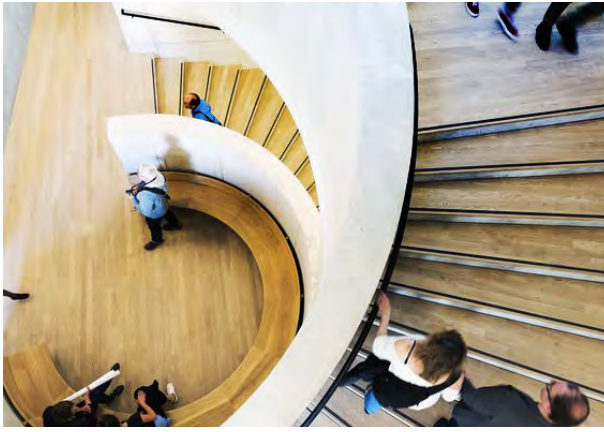
Ruim drie jaren later dan de opening van het nieuwe gebouw van Tate modern museum in London is op 29 november 2019 Forum Groningen geopend. Op de bovenste verdieping is ook het restaurant gevestigd en een dakterras met uitzicht over de skyline van de stad. Ontwerp: NL Architects; Architect: Pieter Bannenberg.

De vraag is of deze Groninger cultuurkolos, een hoekige gigasculptuur met zijn scheve gevels uniek is?

Het lijkt er op dat Forum Groningen een kopie is van Tate Modern museum in London - het Switch House met zowel uiterlijk als innerlijk kenmerken die sterk overeenkomen!

Tate Modern museum - Switch House

Forum Groningen

Tate Modern museum - Switch House

Forum Groningen

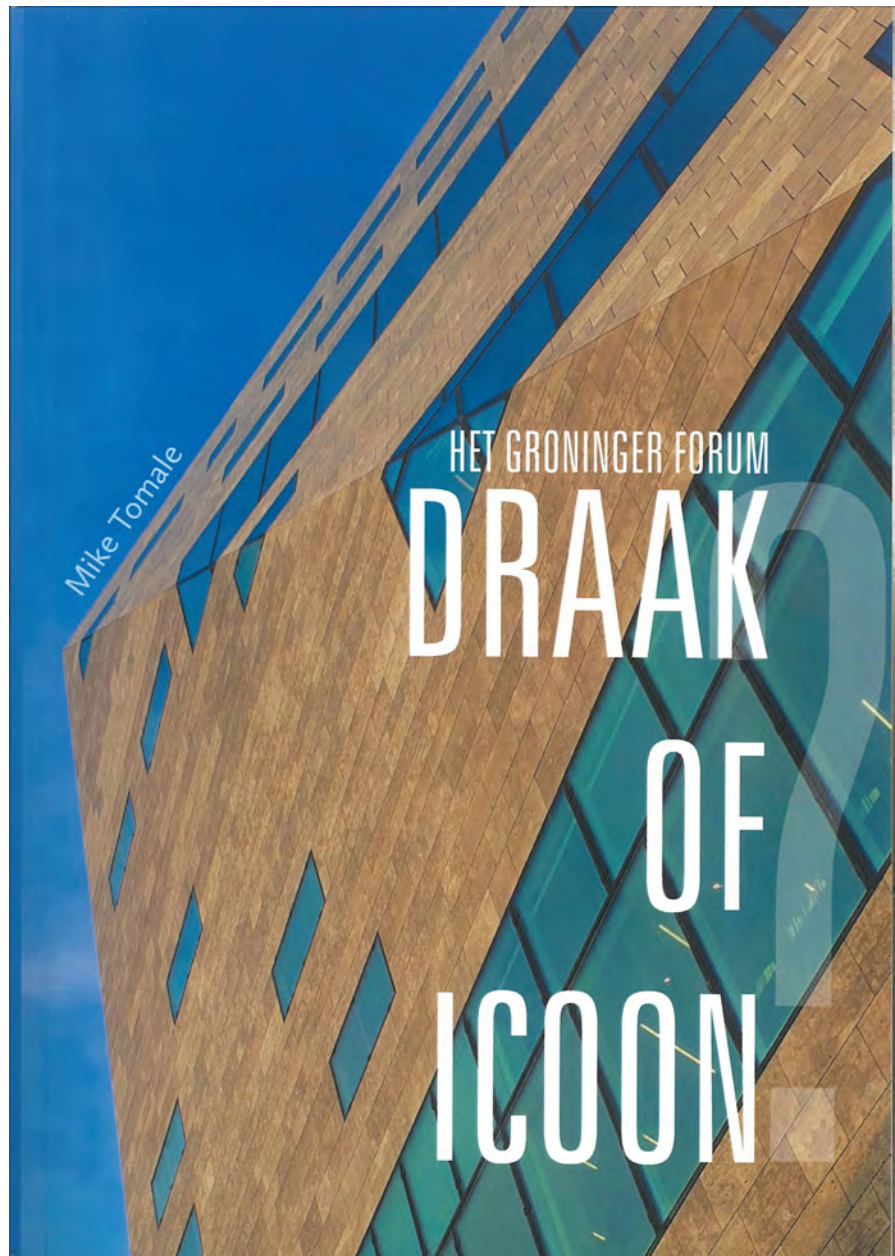
‘Hoe meer er verandert, hoe meer er hetzelfde blijft.’

(‘Plus ça change plus c’est la même chose.’)

Het Groninger Forum. Draak of icoon

Op 29 november 2019, ruim twee jaren later dan gepland werd 'Forum Groningen' (voorheen 'Groninger Forum') officieel geopend. Veertien maanden na de opening verscheen er een tweede boek over dit omstreden bouwproject 'Groninger Forum. Draak of icoon?'

Mike Tomale, freelance journalist, schrijver en voormalig inwoner van de stad Groningen nam de euvele moed om dit boek te schrijven en op de markt te brengen. Vanuit politiek, economisch en historisch perspectief belichtte hij dit project. Hij zag dit als een opdracht en 'draagt dit boek op aan de inwoners van de stad Groningen en de daarmee onlosmakelijk verbonden bouw van het Groninger Forum. Het boek heeft als opdracht

inzichtelijk te maken wat het spanningsveld is tussen burger en politiek en tussen voor- en tegenstanders van dit dossier.' Mike interviewde onder meer 11 prominenten uit de Groninger samenleving.

Dit boek is van historische betekenis en van belang voor de Groninger geschiedenis. Een betrouwbaar werkstuk, niet-commercieel, duidelijk, overzichtelijk en prettig om te lezen. Een aanrader voor allen die Groningen een warm hart toe dragen, petje af!

Bronnen en Literatuur

Boeken

- De Besluitenguilotine – J. Lunsing 2007
- Geschiedenis van Groningen – Duijvendak, Feenstra, Hillenga en Santing
- Grote Markt Oostzijde – Beno Hofman
- De Kloof – J. Lunsig 2015
- Hoofdstuk 11, In wetenschap voor de praktijk, Liber Amicorum – Michiel Herweijer
- Groningen, beste binnenstad van Nederland, Johan van Gelder
- Inburgeringscursus Groningen, Hollander en Sandman
- Een geschiedenis apart, 50 jaar PvdA in het gewest Groningen – Roeland van der Schaaf e.a.
- Een eeuw socialisme en arbeidersbeweging in Groningen – prof. Dr. A. F. Mellink e.a.
- Groninger Forum, een bodemloze put – Drs. Johan Meijering

Internet

- Groninger Archieven
- Sikkom
- Sites Google – mw. Kiki
- RTV Noord
- Groninger Krant (GK)
- Groninger Internet Courant (GIC)
- Stopbouwgroningerforum.wordpress.com
- 'De nuloptie' van Märtijn Duineveld, CASA Arnhem en Platform GRAS
- Dagblad van het Noorden
- Wikipedia
- Europa Nu

Met dank aan:

- Bert Dijkhuizen, Stadspartij
- Elzo Dijkhuis, Senior Projectmanager Grote Markt oostzijde/Groninger Forum
- Sietze Bodewits, technisch projectleider van het ingenieursbureau van de gemeente Groningen
- Mr. Dr. Jan R. Lunsing, voormalig bestuurslid en voormalig campagnecoördinator van de PvdA afdeling Groningen stad
- Jacob Bolhuis, 40 Miljoen Comité
- Brandweer Groningen
- André Huitenga – historicus – oud-redacteur OOG TV
- Fractievoorzitter Amrut Sijbolts en raadslid Anna Riemersma, beiden van de Stadspartij
- Eelco Eikenaar, voormalig raadslid en oud-gedeputeerde van de SP
- Geert Spieker, voormalig fractievoorzitter Stadspartij
- Jurrien van de Meer, architect Zwarte Hond
- Mr. Dr. Frank de Vries, staatsrechtgeleerden, locoburgemeester wethouder PvdA, 2006-2012
- Oud-gedeputeerde en Statenlid William Moorlag
- Willem Smink, voormalig wethouder Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting, Wijkvernieuwing, Grondzaken en Monumenten voor de PvdA in Groningen
- Drs. Johan Meijering, kritisch burger
- Drs. Pieter Boomsma, bestuurslid van de stichting Vrienden van de Stad Groningen
- Dirk Nijdam, directeur Groninger Forum

Curriculum Vitae Johan Meijering

- Geboortedatum: 19 maart 1947
- Geboorteplaats: Kampen
- Burgerlijke staat: Ongehuwd (gehuwd geweest)
- Woonplaats: Groningen
- Kinderen: Margarethe, William, Alexander
- Kleinkind: Christiaan-Carlos

Gewoond in de volgende plaatsen:

Kampen, Zwolle, Rotterdam, Lochem, Vroomshoop (O), Den Ham (O), Hengelo, Leeuwarden (vanaf 1962), Groningen (vanaf 1990).

Studeerde na afstuderen aan de Sociale Academie Twente te Hengelo-sociale wetenschappen aan de Rijksuniversiteit van Groningen. In 1980 afgestudeerd, specialisatie organisatieontwikkeling. Begon zijn (ambtelijke) carrière als (hoofd)agent van gemeentepolitie. Werkte nadien als maatschappelijk werker en sociale wetenschapper voor verschillende gemeentelijke overheden. Gaf als de coördinator van het InSa-project - opdrachtgever provincie Friesland - leiding aan een onderzoeksteam. Rode draad in zijn leven: organiseren, (ver)bouwen en wonen, kunst, dans en theater.

Nam van jongs af aan vele initiatieven op cultureel gebied en op het terrein van woon- en leefmilieu.

Gaf vanaf 2003 met zijn (dans)partner Carla Durville dans- en theatervoorstellingen (benefiet) en workshops in binnen- en buitenland, regelmatig in samenwerking met de door hem opgerichte groep Nostalgia (muziek, zang en dans).

**Samenvatting belangrijkste activiteiten op cultureel gebied
en op het terrein van woon- en leefmilieu.**

- 1964 Oprichter en voorzitter (1964 t/m 1967) dans- en instuifvereniging K 64 ('Kuifje '64') in Leeuwarden.
- 27-04-1966 Initiatiefnemer, organisator en presentator benefiet song- en muziekfestival in Leeuwarden.
- 1971 Bestuurslid (1971 en 1972) van de Vereniging voor Handenarbeid, afdeling Friesland/Leeuwarden.
- 1972 Mede-initiatiefnemer en -oprichter, bestuurslid (1972 en 1973) van de IPA (International Police Association), afdeling Friesland.
- 1986 Initiatiefnemer en oprichter van de O.S.A. (Onafhankelijke Secretarie Ambtenaren) van de gemeentesecretarie van de gemeente Leeuwarden.
- 1990 Initiatiefnemer om het woon- en leefmilieu in Groningen (Hoogkerk) te verbeteren. Actievoerder om gezichtsbepalende (beeldende) kunstwerken in openbare ruimten te realiseren. Tevens initiatiefnemer om de geluidswal langs de A-7 in Groningen (Hoogkerk) te verlengen.
- 1991 Initiatiefnemer en mede-eigenaar van 'Kijkbungalow Minerva' (1991 t/m 1994) te Groningen (Hoogkerk), een gratis onafhankelijk advies-, informatie- en ideeën centrum, tevens expositieruimte. Organisator 37 tentoonstellingen. Bezoekers in vier jaar: ruim 13.000 uit binnen- en buitenland.
- 1993 Initiatiefnemer en medeorganisator kunstmanifestatie in Groningen (Hoogkerk) ter gelegenheid van de viering van het 75-jarig bestaan van de kunstkring de 'Groninger Ploeg'. Eendagstentoonstelling met 75 Ploegschilderijen in 30 woonhuizen in de Jan van der Zeestraat. Bezoekers: ca. 2000.
- 1993 Mede-initiatiefnemer en organisator van de kunstwinkel van beeldende kunstenaars aan de Grote Markt no. 43 te Groningen.
- 27-04-1994 Oprichter en voorzitter (1994 en 1995) van de stichting (kunsthuis) 'De Permanente' te Groningen.
- 1998 t/m 2001 Organisator tientallen tentoonstellingen in onder meer verpleeghuis Innersdijk te Groningen en het Streekmuseum 'De Oude Wolden' te Bellingwolde.

- 1999   Initiatiefnemer en medeoprichter van de stichting ‘La Pasión’ centrum voor Argentijnse Tango en multiculturele activiteiten te Groningen (bestuurslid van 1999 t/m 2001).
N.B. De gevel van La Pasión werd in 2001 genomineerd voor de verkiezing van het mooiste bouwwerk van de gemeente Groningen en werd winnaar van de publieksprijs.
- 1999   Initiatiefnemer en medeoprichter van de stichting ‘Do’ uitwisseling van Japanse kunst en cultuur en voorts al hetgeen met één en ander direct of indirect verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.
- 2000   Initiatiefnemer en oprichter van ‘Los Lunaticos’, een klein (theater) gezelschap: twee Argentijnse Tango dansers en een gitarist).
- 07-11-2001   Initiatiefnemer, coördinator en deelnemer dansoptreden Argentijnse Tango met zes dansparen prins Willem-Alexander en prinses Máxima bij hun bezoek aan Groningen.
- 2001   Initiatiefnemer en mede-sponsor (50%) van de stad-safari in Groningen, een culturele manifestatie met Willem de Ridder.
- 2004   Initiatiefnemer en oprichter muziek- en dansgezelschap Nostalgia (4 personen: twee dansers Argentijnse Tango, violist en sopraan). Optreden in onder meer Egypte (uitzending Egyptische TV – Channel 5).
- 2004 t/m 2006   Stelde zijn geheel verbouwde woonhuis ‘La Nueva Pasión’ (nieuwe passie) incidenteel (gratis) beschikbaar voor kleinschalige culturele activiteiten. Het pand werd ingewijd door kleinzoon Christiaan-Carlos.
In de hal van het pand is een gedenksteen ingemetseld met de tekst:
La Nueva Pasión
inagurado por
Christiaan-Carlos Meijering
14 Mayo 2004
- 20 t/m 27
08-2006   Het Groningse dansgezelschap Galili Dance gaf van 20 t/m 27 augustus 2006 tijdens het jaarlijkse festival Noorderzon een aantal solodansvoorstellingen in ‘La Nueva Pasión’. Dat gebeurde in het kader van het project Your Place /My Place, waarbij vijf woonhuizen in de stad dienden als decor voor vijf verschillende solovoortellingen door vijf verschillende Galili dansers, gemaakt door vijf internationale gastchoreografen.
- 04-10-2006   Initiatiefnemer om het vervalsen van kunst en de handel in valse kunst, in het bijzonder van de kunstkring de ‘Groninger Ploeg’ aan banden te leggen. De initiatiefgroep ‘Ploegaffaire’ onderzoekt diverse mogelijkheden op dit terrein. Publiceerde ‘Mijn pleidooi inzake de Altink-affaire’.

- 2007 Uitbreiding muziek- en dansgezelschap Nostalgia (7 personen: tenor, sopraan, concertpianiste, twee violisten, popartiest, twee dansers Argentijnse Tango).
- 2007 Mede-initiatiefnemer Stichtingen Oprechte Kunsten Stichting Echt/Vals i.o.
- 02-01-2007 Oproep en voorstellen aan het bestuur van de provincie Groningen:
In het kader van te nemen milieumaatregelen:
- het invoeren van een eenmalige vuurwerk vrije jaarwisseling
  - het structureel invoeren van autoloze zondagen
- 18-01-2007 Voordracht op het symposium 'Echt/Vals', Waterkantzaal PTA in Amsterdam.
Overige sprekers: Geert Jan Jansen, Jan Pieter Glerum, Roland Janssen, Aad du Croix Timmermans.
- 13-06-2007 Publicatie 'Woensdag de Dertiende' Een persoonlijke reactie tegen onrecht, list en bedrog, machtsmisbruik, intimidatie en bureaucratie! Overhandiging 1e exemplaar aan de voorzitter adviescommissie 'Omgeving en Milieu' provincie Groningen.
- 05-07-2007 Publicatie 'Nachtmerrie van een kunstliefhebber'
Altink-affaire I en II in 'vogelvlucht'
Overhandiging 1e exemplaar aan Hans Alders, Commissaris van de Koningin van de provincie Groningen.
- 16-07 t/m
08-08-2007 Initiatiefnemer/leider China zomer-tournee dans- en muziek-
gezelschap Nostalgia.

Initiatiefnemer/leider China zomer-tournee dans- en muziekgezelschap Nostalgia. Diverse optredens in staatstheaters in Lanzhou, hoofdstad provincie Gansu in Centraal China.
Uitzending voor Chinese TV.
- 23-11-2007 Publicatie 'Nostalgia China-tournee Zomer 2007'. Overhandiging 1e exemplaar aan Max van de Berg, Commissaris van de Koningin in de provincie Groningen.
- 06-08-2008 Initiatiefnemer, medeoprichter en secretaris stichting 'Staakt Het Vuren'
Doel: Een bijdrage leveren aan het vervangen van het afsteken van consumentenvuurwerk door milieuvriendelijk, veilig, professioneel vuurwerk en lasershows.
- 08-12-2008 Nieuwspoort in Den Haag.
Publicatie boeken:
- 'Vuurwerk. Dagboek van een ruststoker.'
ISBN: 978 90 8954 0690
  - 'Vuurwerk. Feiten liegen niet.'
ISBN: 978 90 8954 0775

- 11-08-2009   Initiatiefnemer en interviews documentaire 'Arie Zuidersma. Als je schildert vergeet je alles'.
Documentaire ter gelegenheid van de viering van zijn 87e verjaardag op 6 januari.
Eerste opname en interview gestart op 11 augustus 2009.
- 27-10-2011   Initiatiefnemer en met Carla Durville en samensteller boek 'Dromen en geheimen. De andere wereld van Arie Zuidersma'
• 'Dromen en geheimen. De andere wereld van Arie Zuidersma'
  ISBN: 978 90 8954 3349 (hard cover)
  ISBN: 978 90 8954 3370 (soft cover)
Presentatie in de raadszaal in Vries (Dr) van de gemeente Tynaarlo.
- 13-11-2011   Opening expositie (12 november 2011 t/m 8 januari 2012) van het werk van het langst levende lid van de oude garde van de Groninger Ploeg (ca. 10 jaar voorzitter), Arie Zuidersma (1925) en Aukje Niemeijer in galerie Ruigewaert in Niezijl (Gr.).
- 13-11-2011   Première van de documentaire 'Arie Zuidersma. Als je schildert vergeet je alles' ter gelegenheid van de viering van zijn 87e verjaardag op 6 januari 2012.
Eerste opnamen en interviews gestart op dinsdag 11 augustus 2009. Interviews Johan Meijering.
- 07-09-2015   Alternatief plan 'Nieuw Groninger Forum' ingediend bij het College van burgemeester en wethouders van de gemeente Groningen voor de locatie van het Groninger Forum;
Voorstel om een raadgevend referendum te organiseren.
- 18, 19-09-2015   Bedenker en initiatiefnemer van het eerste 'Tango Festival La Pasi3n Groningen'. Op 18, 19 en 20 september 2015.
Een jaarlijks terugkerend festival in het derde weekend van de maand september.
- 19-09-2015   Initiatiefnemer en organisator 'Reünie La Pasi3n' in de 'Vrijdag Concertzaal' in Groningen
Presentatie boeken:
• 'La Pasi3n. Salon de Tango y Cultura. Een bron van inspiratie'
  ISBN: 978 90 8954 7927
• 'Argentijnse tango. Van Groningen tot Maastricht'.
  ISBN: 978 90 8954 7927
Filmische terugblik: 'La Pasi3n. Salon de Tango y Cultura'.
- 09-2016   Overhandiging eerste exemplaar boek 'Groninger Forum. Een bodemloze put' aan E.J. Paas, Commissaris van de Koning in de provincie Groningen.
• 'Groninger Forum. Een bodemloze put'
  ISBN: 978 90 8954 8863

17-09-2016   Initiatiefnemer en organisator 'Reünie Kijkbungalow Minerva' in de
'Vrijdag Concertzaal' in Groningen.
Presentatie boek:
• 'Kijkbungalow Minerva'
   ISBN: 978 90 8954 8870
Filmische terugblik: 'Kijkbungalow Minerva'

Verschenen boeken

Vuurwerk <i>Dagboek van een ruststoker</i> Johan Meijering	2008	ISBN: 978 90 8954 0690
Explosief vuurwerk <i>Feiten liegen niet</i> Johan Meijering	2008	ISBN: 978 90 8954 0775
Dromen en geheimen <i>De andere wereld van Arie Zuidersma</i> Samenstelling Johan Meijering en Carla Durville	2011	ISBN: 978 90 8954 3349
La Pasión <i>Salon de Tango y Cultura</i> Johan Meijering	2015	ISBN: 978 90 8954 7927
Argentijnse Tango <i>Van Groningen tot Maastricht</i> Johan Meijering	2015	ISBN: 978 90 8954 7903
Groninger Forum <i>Een bodemloze put</i> Johan Meijering	2016	ISBN: 978 90 8954 8663
Kijkbungalow Minerva <i>Een inspirerende kijk op wonen en kunst</i> Johan Meijering	2016	ISBN: 978 90 8954 8870
Consumentenvuurwerk <i>Van volksvermaak tot overheidsverbod</i>	2020	ISBN: 978 94 6365 3015
In bewerking		
Grenzeloze passie - Autobiografie	2022	
Kuifje '64	2023	
Argentijnse tango. Van Groningen tot China	2024	

